COLLOQVIORVM SCHOLASTICORVM LIBRI QVATVOR.

Ad pueros in ſermone Latino paulatim exercendos.

Nuper recogniti, & multo quàm antea & politiores & ornatiores.

AVCTORE M. CORDERIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini Architypographi Regij.
cIↃ. IↃ. LXXIX.

TYPOGRAPHVS

LECTORI S. P.

SVNT hæc colloquia eiusmodi, amice lector, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere iuuare possint, ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus vt pueri exercerentur, omni professionis suæ tempore potissimùm laborarunt multi, hoc est, ad pietatem & bonos mores cum litterarum elegantia coniungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adiumentis, quàm hæc sint puerilia Colloquia: sed tamen si pueri diligenti magistrorum exhortatione assiduè incitati, in his lectitandis sese oblectabunt, futurum confido: vt non solùm puriùs & honestiùs sermones inter se conferre assuescant, sed à prauis etiam colloquiis abstinere, quibus (vt ait Apostolus ex Menandro) mores boni corrumpuntur. Hic enim, præter linguæ Latinæ simplicem puritatem, multæ interiectæ sunt modò ad pietatem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salutaria de moribus, passim verò documenta siue exempla ad rectè viuendum accommodata. Vt interim taceam quot modis vna & eadem opera excitari, & acui possit puerorum ingenium & ad prudentiam, & ad iudicium comparandum: vbi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, liberéque reprehendit. Porro in his ipsis libellis sic inducuntur loquentes pueri, vt etiam obiter parentes, pædagogi, præceptores quoque minus diligentes, de suo quique in tractandis puerilibus ingeniis officio, compluribus in locis admoneantur. Reliquum est, vt illa pueri, in quorum vsum conscripta sunt, eo quo edita sunt animo, amplectantur, & legant, iisque quamdiu opus erit fruantur. Quod siquid fructus ex eorū lectione se percepisse intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea imprimenda & animum & facultatem suppeditauit. Vale.

ARGVMENTVM.

In hoc colloquio quæsita est colloquendi materia ex simulato ludendi prætextu. EXEMPLVM bonæ indolis puerorum, vbi alter bene monet, alter paret sine controuersia. Colloquuntur

BERNARDVS & CLAVDIVS.

SALVE Claudi. C. *Tu quoque saluus sis Bernarde.* B. *Ludamus paulisper.* C. *Quid ais ineptule? vix scholam ingressus es, & tam de ludo loqueris?* B. *Ne irascaris, quæso.* C. *Non irascor.* B. *Quid ergo sic exclamasi?* C. *Accuso tuam stultitiam.* B. *Non licet igitur ludere?* C. *Immo licet; at cùm tempus est.* B. *Vah, tu nimium sapis.* C. *Vtinam tantùm saperem satis! sed mitte me quæso, vt repetam quæ mox reddenda erunt præceptori.* B. *AEquum dicis: volo ego quoque tecum repetere, si tibi placet.* C. *Eho, quid hoc est? quid sibi vult ista tam subita mutatio? nónne tu modò loquebaris de lusu?* B. *Loquebar quidem, sed non seriò.* C. *Cur simulabas?* B. *Vt paucis tecum fabularer.* C. *Quid illud prodest?* B. *Etiam rogas? nunquam audiuisti ex præceptore?* C. *Nunc mihi non occurrit; quid, inquam, prodest confabulari?* B. *Ad nos in Latina lingua exercendos.* C. *Profectò rectè putas, & ego te nunc magis amo.* B. *Habeo tibi gratiam: age, repetamus prælectionem, nam breui præceptor aderit.*

COLLOQ. II. ARGVM.

Puer vltrò salutatum venit præceptorem; comiter ab illo accipitur: reddit quæ præscripta fuerant: laudatur à magistro. Deum laudat: munusculis blandè inuitatur. EXEMPLVM ad paruulos blandè & comiter in schola tractandos, ne seueritate disciplinæ absterreantur.

STEPHANIO. PRÆCEPTOR.

SALVE *præceptor.* P. *Saluus sis, mi Stephanio. Vnde venis tam multo mane?* S. *E cubiculo nostro.* P. *Quando surrexisti?* S. *Paulò ante sextam.* P. *Quid ais?* S. *Sic est vt dico.* P. *Tu*

nimis es matutinus; quis te expergefecit? S. *Frater meus.* P. *An precatus es Deum?* S. *Cùm primum frater me pexuit, precatus sum.* P. *Quomodo?* S. *Flexis genibus, & coniunctis manibus dixi precationes consuetas cum gratiarũ actione.* P. *Qua lingua?* S. *Latina.* P. *O factum bene! quis te misit ad me?* S. *Nemo.* P. *Quid ergo?* S. *Vltrò veni.* P. *Mi animule, quàm pulchrum est sapere! Nónne est ientandi tempus?* S *Nondum esurio.* P. *Quid vis igitur?* S. *Volo reddere nomina quotidiana, si tibi placet audire me.* P. *Quidni placeret? tenes igitur memoria?* S. *Teneo, gratia Deo.* P. *Agè, pronuncia.* S. *Sed mihi soles praire Gallicè, vel Flandricè, & ego Latinè respondeo.* P. *Bene mones: pæne istud oblitus eram. responde igitur.* S. *Expecto vt proponas.*

P. La teste, het hooft. S. *Caput.*
P. Le sommet de la teste, den top des hoofts. S. *Vertex.*
P. Le deuant, het voorste deel vanden hoofde S. *Sinciput.*
P. Le derriere, het achterste vanden hoofde. S. *Occiput.*
P. *Nunc responde Gallicè, vel Flandricè.*
Caput. S. La teste, het hooft.
P. *Vertex.* S. Le sommet de la teste, den top des hoofts.
P. *Sinciput.* S. Le deuant, het voorste deel van den hoofde.
P. *Occiput.* S. Le derriere, het achterste van den hoofde.
P. *Quid si nunc solus dicas omnia?* S. *Facilè dicam.*
P. *Ego verò te libenter audiam.*
S. La teste, *caput*, het hooft.
Le sommet de la teste, *vertex*, den top des hoofts.
Le deuant, sinciput, het voorste deel van den hoofde.
Le derriere, *occiput*, het achterste vanden hoofde.

Nónne bene dixi præceptor? P. *Quamoptimè.* S. *Laudetur Dominus Deus.* P. *O pulchrum verbum! ito nunc petitum ab ancilla ientaculum.* S. *Malim abs te accipere, præceptor, si tibi non est molestum.* P. *O quàm te amo de isto verbo! agè, sequere me, dabo tibi aliquid boni: quia tuum rectè fecisti officium. Quid est*

hoc?

hoc? S. *Panis candidus*, du pain blanc, witte broot. P. *Quid hæc sunt?* S. *Ficus aridæ*, des figues seiches, drooge vijghen. P. *Numera.* S. *Vna, duæ, tres, quatuor, quinque, sex.* P. *O lepidum capitulum!* O le gentil petit compagnon! o schoon mannecken! *Ienta nunc otiosé.*

COLLOQ. III. ARGVMENTVM.

Pædagogus à puero rationem studij exigit: reddit puer alacriter: admonetur vt à mendacio caueat. Formula ad verborum declinationem pueris breuiter indicandam, postquam exempla generalia didicerint.

PÆDAGOGVS. PVER.

E*S-ne paratus ad reddendam studij tui rationem?* PV. *Paratus, vt mihi videor.* PÆ. *Redde igitur, & esto præsenti animo.* PV. *Hoc matutino tempore primum pronunciauimus carmen ex Catone: deinde eius interpretationem Latinè, Gallicè, & Flandricè reddidimus: postremò bini tractauimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione.* PÆ. *Rectène fecisti officium tuum?* PV. *Puto me satisfecisse præceptori magna ex parte.* PÆ. *Vide ne mentiaris. nam ego illum percontabor.* PV. *Vt voles præceptor: nihil hac in re metuo.* PÆ. *Agè, pergamus. Meridie quid habetis reddere?* PV. *Habemus declinare verbum Possum, Latinè, Gallicè & Flandricè.* PÆ. *Nihil præterea?* PV. *Nihil.* PÆ. *Ego te istud aliàs docui: tenés-ne memoria?* PV. *Non ausim affirmare, donec tentauero.* PÆ. *Declina in primas personas: cætera tibi erunt facillima.*

PV. *Indicatiuus, Possum*, ie puys, ick can. *poteram*, ie pouuoye: ick conste. *potui*, i'ay peu: ick hebbe gheconst. *potueram*, i'auoye peu, ick hadde gheconst. *potero*, ie pourray, ick sal connen.

Imperatiuus deest.

Optatiuus, *Vtinam possim*, Dieu vueille que ie puisse: och oft ick soude connen. *vtinam possem*, pleust à Dieu que ie peusse: god gheue dat ick mocht. *vtinam potuerim*, Dieu

vueille que i'aye peu, god wille dat ick hebbe ghemocht. *vtinam potuissem*, pleust à Dieu que i'eusse peu, och oft ick hadde ghemocht. *Subiunctiuus, vt possim*, que ie puisse, dat ick mach. *vt possem*, que ie peusse, dat ick conste. *quamuis potuerim*, combien que i'aye peu, hoewel ick hebbe ghemocht. *quamuis potuissem*, combien que i'eusse peu, hoewel ick hadde ghemocht. *cùm potuero*, quand i'auray peu, als ick sal hebben gemocht. *P Æ. Declina totum infinitiuum.*

P V. Infinitiui modi præsens & præteritum imperfectum, posse, pouuoir; mogen. *Præteritum perfectum, & plusquam perfectum, potuisse*, auoir peu. het ben gemoecht. *Cætera desunt.* *P Æ. Cur hoc verbum, possum, caret futuro indefinito, cur item participio in rus? P V. Quia non habet supinum. P Æ. Quid tum? P V. Illæ enim voces à supino formari solent.*

P Æ. Da exemplum in aliquo verbo integro. P V. Vt à supino lectum, fit lecturus, & à lecturus fit lecturum esse. P Æ. Rectè sanè. Sed cur prætermisisti participium præsens à verbo possum, cùm sit in vsu, potens potentis? P V. Quia (vt sæpe nos docuisti) potens non est participiū, licet à possum veniat. P Æ. Quid ergo est? P V. Nomen adiectiuum. P Æ. Probè meministi: vtinam sic pergas semper. P V. Spero in dies meliora, per Dei gratiam. P Æ. Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat vt dicas præteritum cum prole. P V. Potui, potueram, potuerim, potuero, potuissem, potuisse. P Æ. Dic terminationes. P V. I, ram, rim, ro, ssem, sse. P Æ. Dic significationem. P V. Possum, ie puis, ick mach. *posse*, pouuoir, mogen. *P Æ. Hactenus, ecce vocamur ad prandiū.*

COLLOQ. IIII. ARGVMENT.

Amici libera reprehensio, si bene accipiatur, haud mediocriter prodest.

CHOLETVS. COLOGNERIVS.

VNDE *nunc redis? Co. Foris. Ch. Cur prodieras? Co. Vt irem domum. Ch. Quid eò? CO. Petitum libros meos. Ch. Eho,*

Eho, cur non attuleras? Co. Oblitus eram. Chol. Siccine soles ientaculum aut merendam obliuisci? Col. Rarissimè. Chol. Profectò magna fuit negligentia. Col. Immo maxima: sed quid agas? pueri sumus. Ch. Quid si præceptor tuum factum sciret? Co. Fortasse pœnas darem. Ch. Ain' tu fortasse? procul dubio vapulares. Non te pudet sine libris in scholam venire? Co. Non solùm pudet, sed piget etiam: verumtamen ne me accuses, obsecro. Ch. Nihil minus cogito: sed non possum dissimulare quin ego te reprehendam. Co. Istud (credo equidem) amicè facis: itaque boni consulo. Ch. Id satis est mihi. eamus intrò in auditorium. Co. Tempus est: iam decuriones exigunt scripturæ rationem.

COLLOQ. V. ARGVM.

Paruulus puer ludendi copiam sibi & condiscipulis impetrat. Quintil. Nec me offenderit lusus in pueris. EXEMPLVM ad paruulos, &c. vt in secundo colloquio.

PVER. PÆDAGOGVS.

PRÆCEPTOR, *licét-ne paucа?* PÆ. *Loquere audacter.* PV. *Ego & condiscipuli mei hoc ferè toto triduo libris affixi fuimus, licét-ne paulisper animum ludo relaxare?* PÆ. *Dic igitur aliquam sententiam.* PV.

Interpone tuis interdum gaudia curis,
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.

PÆ. *Dic etiã versus Gallicos, vel Flandricos, si memoria tenes.*

PV. Mesle par fois esbat en ton labeur,
Pour trauailler apres de plus grand cœur.
Vermengt met blijschap u droefheyt vp vlaghen/
Op dat ghy allen arbeyt moocht verdraghen.

PÆ. *Quam rectè dixisti omnia!* PV. *Est Deo gratia.* PÆ. *Addendum posthac erit aliquid.* PV. *Quidnam, præceptor?* PÆ. *Qui dedit mihi ingenium, & mentem bonam.* PV. *Sed quis docebit me illa verba?* PÆ. *Ea scribam tibi in commentariolo tuo, vt ediscas. Sed dic mihi, quæso, quis te docuit istam orationem*

quam pronunciasti? PV. *Campanus heri dederat mihi scriptam: & ego memoriæ mandaui.* PÆ. *Profectò ego te amo, mi Daniel, ob istam diligentiam.* PV. *Ago tibi gratias, præceptor. Permittisne igitur vt ludamus?* PÆ. *Sanè. Abi, renuncia condiscipulis tuis.* PV. *Faciam.* PÆ. *Quid dices illis?* PV. *Id quod me docuisti aliquando.* PÆ. *Sed volo prius ex te audire.* PV. *Gaudete pueri: en affero vobis iucundum nuncium. Ego vobis impetraui ludendi potestatem.* PÆ. *Euge, probè meministi. ito nunc iam.*

COLLOQ. VI. ARGVM.

Duo pueri diligenter repetunt quæ sunt in auditorio redditùri. EXEMPLVM diligentiæ in pueris, pro captu ætatulæ. Vtinam ætate & doctrina prouecti hoc imitarentur exemplum.

CONRADVS. DANIEL.

R*Epetamus nomina quotidiana; vt certius reddamus ea præceptori.* D. *Bene mones: præito mihi hesterna.*

C. *Dic Latinè*, Vn œil. D. *Oculus. Flandrice*, een ooghe.

C. L'œil dextre. D. *Oculus dexter:* het rechte ooghe.

C. L'œil gauche. D. *Oculus sinister:* het slincke ooghe.

C. Les deux yeulx. D. *Ambo oculi:* beyde de ooghen. C. *Probè tenes.* D. *Nunc audi an rectè solus dicam.* C. *Age, audio.* D. Vn œil. C. *Debes numerare in digitis; vt docet præceptor.* D. *Quid prodest istud?* C. *Ad memoriam iuuandam.* D. *Quid hoc sibi vult?* C. *Non audiuisti toties?* D. *Ego sum obliuiosus: quid agerem?* C. *Esto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.* D. *Quòd me fideliter mones, pergratum facis.* C. *Age, ad rem redi.*

D. Vn œil, *Oculus:* een ooghe.

L'œil dextre, *Oculus dexter:* het rechte oogh.

L'œil gauche, *Oculus sinister:* het slincke ooghe.

Les deux yeulx, *Ambo oculi:* beyde de ooghen. C. *Quàm rectè omnia dixisti!* D. *Repetamus etiam hodierna.* C. *Placet. At tu vicissim præito mihi.*

D. Vne main. C. *Manus*, een handt.

D. La

D. La main dextre. C. *Manus dextera:* de rechte handt.
D. La main gauche. C. *Manus sinistra:* de slincke handt.
D. Les deux mains. C. *Ambæ manus:* alle bey de handẽ. D. *Restat vt solus dicas.*
C. Vne main, *Manus:* een handt.
La main dextre. *Manus dextera:* de rechte handt.
La main gauche, *Manus sinistra:* de slincke handt.
Les deux mains, *ambæ manus:* alle bey de handen. D. *O si tam bene diceremus coram præceptore!* C. *Quid obstat?* D. *Quia timemus.* C. *Et tamen errata nostra satis humaniter corrigit.* D. *Nescio quid hoc sibi velit: ego semper sum timidus in principio.* C. *Istud est quodammodo naturale omnibus, vt audiuimus ex præceptore.* D. *Nunc repetendum esset Latinè, Gallicè, & Flandricè; sed præceptorem venientem video.* C. *Ingrediamur.*

COLLOQVII VI. ARGVMENT.

Eiusdem est argumenti cum superiore. Præterea, qui errat, corrigitur ab altero, & admonetur. Laudatur memoria, & diuinum esse donum agnoscitur.

GEORGIVS. IOANNES.

Tenés-ne memoria prælectionem? I. *Propemodum.* G. *Vísne repetamus vna?* I. *Maximè velim.* G. *Incipe igitur.* I. *Faciam libenter: sed tu attentè audi, vt me corrigas, siquid errauero.* G. *Agedum.* I. Fac sumptum properè. G. *Iam errasti. incipiendum fuit ab hesterna.* I. *Bene admones: nunc incipiam.* Iratus de re incerta conténdere noli. Impédit ira. G. *Peccas accentu: itera.* I. Impedit ira animum ne. G. *Distingue post animum.* I. Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Fac sumptum properè cùm res desiderat ipsa. Dandum eténim: G. *Iterum peccas accentu: repete.* I. Dandum étenim est aliquid, cùm tempus postulat, aut res. G. *Vidésne te errauisse quater?* I. *Video.* G. *Et obseruasti locos?* I. *Obseruaui.* G. *Sic tibi facilius cauebis.* I. *Me miserum: putabam*

me rectè tenere. G. *Sic mihi quoque solet accidere, quoties memoria non est bene confirmata.* I. *Felix, qui memoriam bonam habet.* G. *Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit: audi nunc me.* I. *Audio, pronuncia.* G. Iratus de re incerta contendere noli. I. *Hem, præceptor adest: tace; vt illum salutemus.*

COLLOQ. VII. ARGVM.

Felix arguit Clementem negligentiæ: Clemens fatetur culpam: promittit diligentiam in posterum.
EXEMPLVM bonæ indolis in puero.

CLEMENS. FELIX.

NIHIL *ne est quod reddamus hodie præceptori?* F. *Nihil, nisi de Grammaticæ Rudimentis.* C. *Quidnam?* F. *Inspice librum tuum: inuenies notas in quinque lectiones, quas præceptor nobis præscripsit.* C. *Quando istud fuit?* F. *Die Veneris, hora quarta.* C. *At ego tunc non interfui.* F. *Ergo plagas meruisti.* C. *Siccine iudicas, seuere iudex? occupatus eram domi: nec abieram iniussu præceptoris.* F. *Esto: sed tamen debuisti postridie quærere, quod pridie actum esset.* C. *Meam culpam confiteor: sed cedo librum tuum, quæso: vt videam quid nobis reddendum sit* F. *Accipe, & eadem opera signato, quæ à præceptore nobis præscripta sunt.* C. *Faciam diligenter: neque posthac (vt spero) me accusabis negligentiæ.*

COLLOQVII VIII. ARGVM.

Quidam, quòd abfuerit, quærit ex condiscipulo quid actum sit in auditorio.

COMES. OLIVARIVS.

QVID *actum est in auditorio hora tertia?* O. *Tractatæ sunt orationis partes ex prælectione.* C. *Nihil ne amplius?* O. *Dixissem, nisi me interpellasses.* C. *Erraui. perge.* O. *Postea dictauit præceptor argumentum Gallicum, vel Flandricum, hodie vertendum.* C. *Quando reddendum?* O. *Cras meridie.* C. *Iám-ne vertisti?* O. *Vtcunque.* C. *Dicta mihi, quæso, vernaculum.* O. *Excipe, festina: nam habeo scribere aliquid.*

COL-

COLLOQVII IX. ARGVMENT.

Exordium est ad repetendam prælectionem.

SILVIVS. GENASIVS.

QVID agis? G. *Repeto mecum præscriptum hodiernum præceptoris.* S. *Tenés-ne memoria?* G. *Sic, opinor.* S. *Repetamus vna: sic fiet vt vterque nostrum rectius pronunciet coram præceptore.* G. *Tu igitur incipe, qui me prouocasti.* S. *Agè, attentus esto; ne me sinas aberrare.* G. *Sum promtior ad audiendum quam tu ad pronunciandum.*

COLLOQVII X. ARGVMENTVM.

Ad idem cum proximo superiore.

ACCORATVS. CVRTIVS.

VISNE *mecum repetere prælectionem?* C. *Volo.* A. *Tenésne?* C. *Non satis rectè, fortasse.* A. *Agè, faciamus periculum.* C. *Quid igitur expectamus?* A. *Vbi voles, incipe.* C. *Atqui tuum est potius incipere.* A. *Quid ita?* C. *Quia me inuitasti.* A. *AEquum dicis; attende igitur.* C. *Istic sum.*

COLLOQVII XI. ARGVMENTVM.

Exordium est a colloquendum. Qui bene agit, reprehendi non timet. Prudenter igitur facit, qui præceptum illud vsurpat, Sic age, ne timeas.

CRISPVS. SANDROTVS.

IAMNE *tenes quæ reddenda sunt hora tertia?* S. *Teneo.* C. *Ego quoque.* S. *Ergo confabulemur paulisper.* C. *Sed si interuenerit obseruator, putabit nos garrire.* S. *Quid times, vbi nihil timendum est? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala: audiat, si velit, nostrum colloquium.* C. *Optime loqueris: secedamus aliquò in angulum, nequis nos impediat.*

COLLOQVII XII. ARGVMENTVM.

Admonitio breuis, sed pueris aptissima.

TRIMONDVS. MESSOR.

NON *decet hîc otiari, aut garrire, dum præceptor expectatur.* M. *Quid ais, non decet? immo verò non licet: nisi volumus*

lumus vapulare. T. *Tu igitur audi me, dum prælectionem pronuntio: ego deinde te audiam.* M. *Age. pronuncia.*

COLLOQ. XIII. ARGVM.

Ab amico petitur aliquid operæ: promittitur dari per opportunitatem. EXEMPLVM amici officiosi.

TITVS. VALERIVS.

CVR *non scribis?* V. *Quia non libet.* T. *Atqui præceptor iusserat.* V. *Scio: sed est mihi aliquid legendum prius: præterea, nihil habeo quod nunc scribam.* T. *O si velles mihi scribere!* V. *Quidnam?* T. *Habeo describenda dictata præceptoris.* V. *Quæ dictata?* T. *In Ciceronis epistolas.* V. *Libenter describam tibi: sed expecta feriarum diem proximum.* T. *Expectabo igitur: sed ne fallas, quæso.* V. *Nec sciens, nec volens fallam.*

COLLOQ. XIIII. ARGVM.

Damon officium petit ab Audace: hic occupationem causatus bellè denegat. Alter non vrget vlterius, EXEMPLVM modestiæ tum in petendo, tum in denegando.

DAMON. AVDAX.

VISNE *mihi describere prælectionem?* A. *Cur non habes?* D. *Quia hesterno die fui occupatus.* A. *Accipe librum meum, & describe.* D. *Non ignoras me lentius scribere: & tu citius totum descripseris, quàm ego quatuor aut quinque versiculos.* A. *Quære tibi alium scriptorem: nunc ego tibi non possum operam dare.* D. *Cur non?* A. *Est mihi aliud negotium, idémque pernecessarium.* D. *Nolo te vrgere, nec possum quidem: sed saltem commoda tuum codicem.* A. *Accipe, vtere, vt libet; modò ne abutare.* D. *Nihil est quod hic verearis.*

COLLOQ. XV. ARGVM.

Exemplum diligentiæ in agendis rebus.

AVGVSTINVS. OBSERVATOR DOMESTICVS.

LICETNE *ire cubitum, condiscipuli?* O. *Cur ante horam?* A. *Quia tertia est mihi surgendum.* O. *Quamobrem?* A. *Scribendi causa.* O. *Quid scripturus es?* A. *Litteras ad patrem.*

trem. O. *Cur non petis a præceptore veniam?* A. *Bene mones: ést-ne in museolo?* O. *Puto esse: vise.*

COLLOQ. XVI. ARGVM.

Quidam puer studere mauult quàm ludere. Exemplum in pueris rarissimum.

PÆDAGOGVS. PVER.

VNDE *venis?* PV. *Venio inferné.* PÆD. *Quod erat tibi negotium infra?* PV. *Iueram redditum vrinam.* PÆD. *Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo.* PV. *Quidnam agam interea?* PÆD. *Ediscito prælectionem in diem crastinum, vt eam mihi reddas ante cœnam.* PV. *Iam edidici, præceptor.* PÆD. *Lude igitur.* PV. *Sed nullos habeo collusores.* PÆD. *Satis multos inuenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiscipulis.* PV. *Nihil id curo.* PÆD. *Vt libet.* PV. *Siquis te quæret, quid illi dicam?* PÆD. *Dic me prodiisse, sed mox reuersurum.*

COLLOQVII XVII. ARGVMEN.

Quidam pædagogus discipulum educit ambulatum. Exercitatio corporis. Socratis apophthegma. Ambulatio fit propter comites iucundior. EXEMPLVM honestæ remissionis in studiis.

PÆDAGOGVS. ABRAHAMVS puer.

HEVS *Abrahame.* A. *Hem, præceptor.* P. *Pone libros: iam satis toto die studuisti: para te, vt eamus ambulatum.* A. *Nónne à cœna præstaret?* P. *Salubrior est ante cibum exercitatio corporis.* A. *Memini ex te audire.* P. *Narra Socratis dictũ in eam sententiam.* A. *Cùm Socrates vsque ad vesperum contentius ambularet, interrogatus quare id faceret, respondit se, quò melius cœnaret, obsonare famem ambulando.* P. *Probe meministi: quis auctor?* A. *Cicero. Sed quónam prodibimus, præceptor?* P. *Extra vrbem.* A. *Mutabó ne calceos?* P. *Muta, ne istos noues puluere conspergas. sume etiam vmbellam, ne solis ardor infuscet tibi faciem.* A. *Iam paratus adsum.* P. *Nunc sanè prodeamus.* A. *Vocabó-ne ex vicinia vnum aut alterum comitem?* P. *Rectè admones. sic enim iucundior erit deambulatio. nam per viam sermones*

mones inter vos conferetis, & in vmbra colludetis alicubi. A. *Sic etiam excitabitur tibi appetentia.* P. *Ego lento gradu præcedam: vbi nactus eris comites, vos me per totam Ripariam sequimini.* A. *Nos igitur illic expectabis?* P. *Certò.* A. *Quid si nullos inuenero?* P. *Nihilominus sequere me. audistin?* A. *Audiui, præceptor.*

COLLOQ. XVIII. ARGVMEN.

De emptione chartæ. Auctarium in emptione. Suam quisque vtilitatem curat.

HERSENTVS. GIMARDVS.

A QVO *emisti istam chartam?* G. *A Fatino.* H. *Est-ne bona?* G. *Melior quàm ista tua, vt opinor.* H. *Nihil miror.* G. *Cur istud dicis?* H. *Quia fortasse carior.* G. *Nescio.* H. *Quanti emisti schedam?* G. *Solido & semisse: tu verò quanti?* H. *Solido, & pluris.* G. *Quanti igitur?* H. *Quinque quadrantibus.* G. *Non male profectò emisti.* H. *Quinetiam mercator dedit mihi auctarium.* G. *Quod nam, quæso?* H. *Schedam chartæ bibulæ.* H. *O me imprudentem, qui oblitus sum petere.* H. *Ego ne petiui quidem, sed vltrò ille dedit: & hoc, inquit, addo tibi; vt me reuisas.* G. *Sic solent emptores allicere.* H. *Nec mirum: suum quisque commodum quærit.* G. *Sed quid agimus, hodierni pensi immemores?* H. *Exiguum est: satis temporis nobis restat.*

COLLOQ. XIX. ARGVM.

Charta mutuo data reposcitur. Prudentis est, prius referre in codicem expensi, quàm aliquid credere, siue dare mutuo.

ANCELLVS. FONTANVS.

M*Eministin' me tibi nuper dedisse chartã mutuò?* F. *Quidni meminerim? non adeò sum obliuiosus.* A. *Quot erant schedæ?* F. *Quatuor.* A. *Cur non reddidisti?* F. *Expectaui dum haberem codicem.* A. *Habuisti-ne tandem?* F. *Tantùm hodie.* A. *Vnde nactus es?* F. *Petiui à præceptore.* A. *Vbi?* F. *In bibliotheca eius.* A. *Quid ille, dedit-ne libenter?* F. *Misit me ad hypodidascalum, qui statim dedit codicem.* A. *Non antè in suum codicem retulit?*

vetulæ? F. *Nihil dare solet quin prius inscribat.* A. *Audiui ex parte, id esse viri prudentis.* F. *Præsertim si reddenda est ratio.* A. *Sed quibus indiciis dare tibi ausus est?* F. *Ostendi illi manu mea scriptum in libello meo. sic enim (vt scis) facere solemus.* A. *Reddes ergo mihi mutuum?* F. *A prandio statim, ne dubites.*

COLLOQ. XX. ARGVM.

Duo pueri de vsu chartarum pueriliter disputant.

ROSSETVS. MARTINVS.

VNDE *venis?* M. *Foris.* R. *Quid prodieras?* M. *Vt emerem chartam.* R. *Emisti ne?* M. *Emi.* R. *Quantum emisti?* M. *Scapum.* R. *Quanti?* M. *Quinque quadrantibus.* R. *Cuius formæ?* M. *Minoris.* R. *Ostende.* M. *Vide num bona sit.* R. *Bona est profectò. in quem vsum emisti?* M. *Ineptè quæris. quis est chartarum vsus nisi ad scribendum?* R. *Immo alius.* M. *Quis cedo?* R. *Ad merces inuoluendas.* M. *Intelligebam de charta scholastica, non emporetica: non enim sum mercator.* R. *Vtimur etiam charta ad siccandam recentem scripturam.* M. *Satis scio, sed charta illa est bibula.* R. *Et tamen charta est.* M. *Esto.* R. *Ergo multiplex est chartæ vsus, etiam in schola.* M. *Cogor fateri.* R. *Etiam dicam tibi alium vsum, & quidem in schola frequentissimũ.* M. *Quem?* R. *Non ausim dicere sine præfatione honoris.* M. *Quid opus est inter nos honorem præfari? non enim verba fœtent.* R. *Dicam igitur, quando ita vis.* M. *Dic liberè.* R. *Ad tergendas nates in latrina.* M. *Illuc non feruntur chartæ puræ, sed iam scriptæ, eæq; inutiles.* R. *Quidcum? chartæ sunt tamen.* M. *At ego de charta pura & noua loquebar.* R. *Sed interim victus es.* M. *Sit ita sanè. non me pœnitet disputatiunculæ huius nostræ.* R. *Sed iam à lusu disceditur.* M. *Et nos ergo loco cedamus.*

COLLOQ. XXI. ARGVM.

Hugo & Blasius experiuntur atramenti sui mixturam. Mediocritas. Experientia. Ex duobus corruptis aliquid boni componitur.

HVGO.

HVGO. BLASIVS.

HAbés-ne bonum atramentum? B. *Cur istud rogas?* H. *Vt mihi des aliquantulum.* B. *Eho, non habes?* H. *Immo: sed eo non possum scribere.* B. *Quid obstat?* H. *Quia nimis spissum est.* B. *Nescis diluere.* H. *Non est mihi aqua.* B. *Dilue vino.* H. *Multo minus.* B. *Quid si aceto dilueris?* H. *Inde charta perflueret.* B. *Qui scis?* H. *Audiui de quodam magistro, qui me docebat scribere.* B. *Ego verò aliud audiui magis mirum.* H. *Narra mihi, sodes.* B. *Quid mihi dabis?* H. *Bonam aciculam.* B. *Audi igitur quod ego didici ex quodam pædagogo meo. Atramentum quod aceto liquefactum est, ægrè eluitur.* H. *Fieri potest: sed interim da mihi parum in vsum præsentem.* H. *Tene atramentariū tuum satis apertum: ego infundam tibi.* H. *Ecce, infunde. Vah! quam liquidum est!* B. *Fortasse quia non est gummi satis.* H. *Sed quam décolor!* B. *Vtere, si vis, quale est: non enim habeo melius.* H. *Quid igitur faciam?* B. *Hem, inepte, non potes penna tua bene miscere?* H. *Miscui satis: quid possem præterea?* B. *Infunde rursus in cornu meū.* H. *Admoue propius: ést-ne satis?* B. *Cómprime penna lintéolum.* H. *Ita compressi, vt ferè sit áridum: quid erit tandem?* B. *Atramentum bonum, aut certè mediocre.* H. *Bona est mediocritatis regula, vt ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni?* B. *Vbi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum.* H. *Ardeo istud videndi desiderio.* B. *Porrige nunc atramentarium tuum.* H. *Ecce, infunde. Obe, iam satis est: quæ isthæc est profusio? plus mihi dedisti, quam tibi retinueris.* B. *Commisce iterum etiam atque etiam.* H. *Numquam posset coquus sua iura & condimenta melius confundere.* B. *Iam tandem facito periculum.* H. *Dicta mihi aliquam sententiam; vt interim discam aliquid.* B. *Experientia (vt vulgò dicitur) est rerum magistra. Habes?* H. *Dicto cuius?* B. *Videlicet iampridem tenebas.* H. *Quis illud ignoraret, quod est adeò vulgare?* B. *Nunc videamus.* H. *Res apparebit melius: vbi scriptura*

bene

bene desiccata fuerit. B. *Quid vis expectare? iam sicca est plus satis.* H. *Oh, vide, quàm nigra sit.* B. *Dixíne verè?* H. *Aliquando periculum feceras, scilicet.* B. *Constabit igitur, experientiam esse rerum magistram.* H. *Quinetiam hinc experimur, ex rerum commistione bonum fieri temperamentum.* B. *Iam incipis altius philosophari. Itaque discedo.* H. *O longum sermonem de nihilo!* B. *Nihil me pœnitet: alioqui inerti otio torpebamus.*

COLLOQ. XXII. ARGVM.

Pennæ venales. Diuersa viuendi ratio pro locorum diuersitate. Hîc obserua communem emptorum morem, qui tot verbis tentant de pretio indicato aliquid detrahere.

FRANCVS. MARIVS.

Pennæ istæ quas circumfers, súnt-ne venales? M. *Etiam, si se emptor obtulerit.* F. *Ostende. vah, quàm sunt molles!* M. *Tales deciderunt ex alis nostrorum anserum. sed tenta diligenter, sunt enim aliæ aliis firmiores.* F. *Satis video, quales sint. quot vis dare pro quadrante?* M. *Tantum sex.* F. *Quid ais, sex? mallem emere à mercatoribus qui Lutetia & Lugduno huc adferunt.* M. *Quasi nesciam quanti vendantur. Audiui ex fratre, qui dat operam scribæ huius ciuitatis, se emisse Lutetiæ singulis aßibus.* F. *Aliter Lutetiæ, aliter Romæ viuitur: sed non opus est tot verbis: vis dare duodecim?* M. *Hui, duodecim? quasi ego furatus sim.* F. *Istud non dico: sed vide num tibi placeat condicio.* M. *Vis vno verbo dicam?* F. *Dic quæso; satis iam garritum est.* M. *Dabo tibi nouem, modò promiscuè de mea manu accipias.* F. *Nugas agis. ego sine delectu nollem accipere quindecim. Vale, alibi inueniam satis.* M. *Per me licet. heus, heus, redi.* F. *Cur me reuocas?* M. *Accipe, si vis, octo, nec à me plures expecta.* F. *Cedo totũ fasciculum, vt deligam arbitratu meo.* M. *Tene, delige vt voles.* F. *Vide nunc, & si libet, numera.* M. *Sunt viginti quatuor: constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema, sunt enim firmiores.* F. *Scio: sed habent caulem breuiorem. Accipe pretiũ.* M. *Bene*

vertat Deus vtrique nostrûm. F.*Idem tecum opto, atque precor. Sed quando afferes meliores pennas?* M. *Nescio an meliores possim, sed (vt spero) breui plures afferam, cùm ad nos domum proficiscar.* F. *Súnt-ne vobis multi anseres?* M. *Triginta, & amplius.* F. *Papæ, quantus grex anserũ! vbi pascũtur?* M. *Scies aliâs. non licet mihi diutius hîc morari. Vale, Frãce.* F. *Cura vt valeas, Mari.*

COLLOQVII XXIII. ARGVMENT.

Othomanus à Philiberto pennam commodato petitam accipit.

OTHOMANVS. PHILIBERTVS.

V*Is-ne mihi dare vnicam pennam?* P. *Non sic dantur mihi.* O. *He, rem tantillam mihi negas? quid si magnum quid rogarem?* P. *Fortasse repulsam ferres.* O. *Credo equidem. age, non peto dono: saltem commodabis.* P. *Non recuso: modò ne abutare.* O. *Non abutar.* P. *Caue hinc pedem moueas.* O. *Nusquam moueo.*

COLLOQVIVM. XXIIII.

MERCATOR. BERTRANDVS.

A*Cuisti-ne pennam meam?* B. *Iam-dudũ.* M. *Qua forma scripturæ?* B. *Mediocri.* M. *maluissem ad minutas litteras.* B. *Debuisti prædicere.* M. *Oblitus eram.* B. *Parum refert, mucronem facilè mutabo; i petitum.* M. *Sed vbi reliquisti?* B. *Super mensam hypocausti.* M. *In qua parte?* B. *Vbi studere soleo.*

COLLOQ. XXV. ARGVMENT.

Pictonus à Iacobo pennam commodato petit. hic primò fingit se commodare nolle: deinde dono dat. Christi præceptum. Christianus debet Christum præceptorem imitari. Colloquendi occasio quæsita per simulationem.

PICTONVS. IACOBVS.

H*Abés-ne duas aut tres pennas?* I. *Sunt mihi tantùm duæ.* P. *Da mihi vnam commodató.* I. *Non faciam.* P. *Cur non?* I. *Ne abutaris.* P. *Memineris: fortasse aliquando me frustra rogabis aliquid.* I. *Atqui iubet Christus malum bono compensare.* P. *Nondum istud didici.* I. *Tamen discas oportet, si cupis esse Christi*

sti

sti discipulus. P. *Quid cupio magis?* I. *Disce igitur magistrũ imitari.* P. *Discam progressu temporis.* I. *Praestaret nunc incipere, dum per tempus licet.* P. *Nimis vrges: nondum compleui annum octauum, vt ait mater.* I. *Semper est bene agendi tempus. sed interim ne mihi, quaeso, succenseas. Iocabar enim, vt te ad colloquẽdum inuitarem tantisper dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, eáque non omnino pessima.* P. *Reddam tibi statim, cùm aliquid descripsero.* I. *Nolo mihi reddas.* P. *Quid igitur faciam?* I. *Quicquid voles, à me enim tibi dono datur.* P. *Gratiã habeo maximã.*

COLLOQ. XXVI. ARGVM.

De emptione scalpelli librarij, & eius probatione. Deus bona docet.

HENRICVS. GVALTHERVS.

VNDE *redis tam anhelus?* G. *A foro.* H. *Quid illinc affers?* G. *Scalpellum.* H. *Quanti emisti?* G. *Duobus assibus.* H. *Est-ne bonum?* G. *Est à Germania, vt dixit mercator; vide notam.* H. *Ego minimè noui, sed tu non satis prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori.* G. *Quid facerem?* H. *Debuisti aliquem peritum adhibere, qui tibi optimum deligeret.* G. *Hic erraui, fateor: sed hoc me consolatur, quòd mercator habetur vir bonus, vtpote catholicae professionis.* H. *Quasi nulli sint fallaces eiusmodi.* G. *Puto esse plurimos. Sed haec omittamus, quin potius experiamur ipsum scalpellum.* H. *Experientia docebit nos.* G. *Accipe, & tenta, obsecro. Non enim probaui, nisi leuissimè, idque inter emendum.* H. *Papae, quis te docuit tam prudenter eligere?* G. *Rogas? non meministi praeceptorem nobis dicere tam saepe, Deum esse qui bona doceat?* H. *Profectò hic optimè te docuit.* G. *Ago illi ex animo gratias: & precor vt me semper doceat parêre suae voluntati.* H. *Ego quoque idem precor; nec solùm nobis, sed etiam piis omnibus.* G. *Facis vt pium decet puerum. Sed ést-ne tempus, vt conferamus nos in auditorium?* H. *Sic est: sume libros, & eamus vnà.*

COLLOQ. XXVII. ARGVM.

Scalpellum commodato petitur: datur, sed addita condicione. Commodatarius non debet abuti commodato.

MICHAEL. RENATVS.

HAbés-ne scapelllum? R. *Habeo.* M. *Oro te, commoda mihi parumper.* R. *Quando reddes?* M. *Cùm primùm duas pennas exacuero.* R. *Accipe, sed ea lege, vt integrum reddas.* M. *Ea condicione acceptum intelligo: etiam si non addidisses.* R. *Intelligenti (vt vulgò dicitur) pauca sufficiunt.*

COLLOQ. XXVIII. ARGVM.

Consilij mutatio propter spem lucri. Consilium bonum etiam inimicis dandum. Christus magister optimus. Doctrina Christi studiosè sequenda. Spiritus diuini instinctus.

SORDETVS. MARTINVS.

EMisti-ne scalpellum, vt nuper volebas? M. *Non emi.* S. *Quid obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodie.* M. *Dixeram quidem: sed mihi postea in mentem venit, præstare vt expectem mercatum proximè futurum in hac ipsa vrbe.* S. *Quid facies lucri?* M. *Et minoris emam, & melioris notæ, nempe ex Germaniæ officinis.* S. *Quis tibi istud consilium dedit?* M. *Hieronymus noster.* S. *Bene fecit. Debemus enim amicis bonum consilium semper dare.* M. *Tantúm-ne igitur amicis?* S. *Immo & inimicis; fateor: quia sic iubet Christus præceptor noster optimus.* M. *Vtinam doctrinam eius bene infixam memoriæ conseruemus, eámque perpetuò sequamur!* S. *Faxit ille Spiritus bonus, cuius vnius instinctu animi nostri ad bene agendum accenduntur.* M. *Bene precaris.*

COLLOQ. XXIX. ARGVMENT.

Simon ab Haggæo librum commodato petit: non dat Haggæus, quia iam alteri dederat. Idem mauult iniuriam pati, quàm accusare condiscipulum ob priuatam iniuriam. O charitatem rarissimam! Consilium bonum res est tutissima.

SIMON. HAGGÆVS.

COmmoda mihi Virgilium tuum in duos dies, si nullo incommodo tuo id fieri potest. H. *Profectò non possum.* S. *Cur non?*

non? H. *Cùm Gerardus his diebus à me commodatò accepisset, pignori opposuit.* S. *Ain' tu pignori?* H. *Sic est, vt dico.* S. *Quanti oppignerauit?* H. *Tribus, vt ait, aßibus.* S. *O hominem ingratum!* H. *Tantúm-ne ingratum?* S. *Immo verò & ingratum, & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignerare potuit, te inconsulto?* H. *Potuit, vt factum vides.* S. *Non tamen debuit.* H. *Rem acu tetigisti: sed quid facerē?* S. *Rogas? Defer eum ad præceptorem.* H. *Malo istam pati iniuriam, quàm committere vt miser vapulet.* S. *Bene facis, dummodo tuum reddat.* H. *Reddet, spero.* S. *Vnde redderet?* H. *Ait se breui accepturum à patre pecuniam.* S. *Quid si te fallit?* H. *Fieri potest: sed tamen aliquot dies expectabo quid futurum sit: post deinde consiliū capiam.* S. *Consilio recto nihil est tutius.* H. *Meministi probè; sic enim præceptor dictauit nobis. Sed nūquid vis aliud?* S. *Vt bene tibi sit.* H. *Et tibi optimè.*

COLLOQVII XXX. ARGVMEN.

Liber item commodato petitur, ísque impetratur, sed ab alio quodam repetendus. Beneficiò non abutendum.

GRVANVS. FORESTVS.

VIs-ne mihi commodare tuum Terentium? F. *Volo equidem, modò illum repetas à Conrado, cui vtendum dedi.* G. *Quo signo vis repetam?* F. *Nempe hoc, quòd eius habeo epistolas.* G. *Id mihi satis est.* F. *Sed quando reddes?* G. *Cùm descripsero contextum in tres aut quatuor prælectiones.* F. *Matura igitur: ne meo studio incommodes.* G. *Maturabo.* F. *Sed heus tu, caue macules: alioqui ægrè commodabo posthac.* G. *Nempe indignus essem beneficio.*

COLLOQ. XXXI. ARGVM.

Liber eleganter compactus ostentatur. Deprehenditur stulta quæstio: excusatur quasi iocus fuerit. Iocus inter familiares vsitatus. In iocis nostris Deus non est offendendus.

AVGVSTINVS. RODIGVS.

QVis iste est nouus liber deauratus, quem tam magnificè ostentas? R. *Terentius.* A. *Vbi impressus?* R. *Lutetiæ.*

A. *Quis tibi dedit eum?* R. *Emi pecunia mea.* A. *Vnde nactus eras pecuniam?* R. *Stultè istud quæris: quasi verò furatus sim.* A. *Absit à me id cogitare: sed animi caussa id rogabam.* R. *Nec ego seriò dictum tuum reprehendi: sed eo more iocari solemus cum familiaribus.* A. *Nihil iocari prohibet, modò ne Deus offendatur. Sed age, ad propositum reuertamur. de quo emisti Terentium istum?* R. *De Clemente.* A. *Illóne bibliopola circumforaneo?* R. *Maximè.* A. *Quanti constitit?* R. *Decem assibus.* A. *Nihilne amplius?* R. *Nihil omnino.* A. *Profectò satis vile pretium.* R. *Præsertim cùm auratus, adeóque eleganter compactus sit.* A. *Erant-ne codices alij similes?* R. *Duo vel tres.* A. *Redde me, quæso, ad illum.* R. *Eamus.*

COLLOQ. XXXII. ARGVM.

Liber inuentus redditur suo domino. Summo iure non semper est agendũ. Leges scholasticæ. Leges æquitate regendę. Caussa sine periculo. Petitur gratiæ relatio. Exemplum hic est charitatis.

ALARDVS. BALBVS.

NONNE *hic liber tuus est?* B. *Ostende mihi, agnosco meum. Vbi inuenisti?* A. *In auditorio nostro.* B. *Ago tibi gratias, quòd eum collegeris.* A. *Atqui nunc notandus esses, si summo iure vellem tecum agere.* B. *Quid ita?* A. *Nescis leges nostras scholasticas.* B. *Ipsæ etiam leges cupiunt, vt iure regantur.* A. *Quo iure reguntur leges nostræ?* B. *Aequitate & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas priuatim condiderit: præterea non solet tam seuerus esse in eo quod vel negligentia vel obliuione peccatum est.* A. *Sic sæpe expertus sum: sed quoquo modo peccaueris, dicenda erit caussa coram obseruatore.* B. *Non timeo caussam dicere, vbi nihil est periculi.* A. *Taceo.* B. *Sed quæso, quid opus est vt id sciat obseruator? Hic enim Deus nihil offensus est.* A. *Age, celabo.* B. *Bene facies.* A. *Sed heus, memento par pari referre, si fortè mihi acciderit aliquod delictum eiusmodi.* B. *Aequum bonum dicis: meminero.*

COLLOQVII XXXIII. ARGVM.

Repetitur commodatum, dilationem petit commodatarius, eámque impetrat.

CALLIATVS. GERMANVS.

CVR non reddis mihi librum? G. Exspecta in crastinum diem: nondum satis vsus sum. C. Libenter exspectabo. G. Referam tibi gratiam, Deo volente. C. Pro tantillo beneficio nullam exspecto gratiam. G. Tamen est meum agnoscere.

COLLOQ. XXXIIII. ARGVM.

Quæritur liber per obliuionem relictus. Arguitur negligentiæ qui reliquerat.

NICOLAVS. CAPELLVS.

VIdisti-ne librum meum? C. Quem librum quæris? N. Ciceronis epistolas. C. Vbi reliqueras? N. Oblitus eram in auditorio. C. Tua fuit negligentia. N. Fateor: sed interim indica, si quem scias accepisse. C. Cur non adis præceptorem? Solet enim (vt scis) quæ à nobis relicta sunt, aut ferre in museolum, aut alicui dare, qui reddat. N. Bene mones. O me obliuiosum, cui istud in mentem non venerat!

COLLOQVII XXXV. ARGVM.

Beatus Eleutherio promptissime dat mutuam pecuniam. Exemplum exprompta liberalitatis.

ELEVTHERIVS. BEATVS.

VIS à me magnam inire gratiam? B. Nihil libentius fecerim: siquidem penes me res ipsa est. Sed quid est, in quo tibi commodare possim? E. Da mihi mutuò asses decem. B. Non tantum nunc habeo, sed maiorem partem. E. Quantum, quæso? B. Nescio, nisi crumenam inspexero. ecce tibi octo asses cum semisse. E. Solos septem accipio, non enim te vacuare prorsus volo. B. Parum refert: totū, si vis, accipe. E. Habeo tibi gratiam: credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum aliquantula, quam ipse habeo. B. Vt libet. E. Amo te de ista tam exprompta benignitate. B. Si quid aliud possim, ne parcas. E. Reddam totum, Deo

volente, cùm primum pater ad me miserit. B. *Ne sis magnopere sollicitus: nondum est opus mihi.*

COLLOQ. XXXVI. ARGVM.

Dauid à Nicolao quinque asses mutuò petit, solum duos obtinet.

DAVID. NICOLAVS.

POtés-ne mihi mutuò dare aliquantum pecuniæ? N. *Quantum petis?* D. *Quinque asses, si tibi est commodum.* N. *Non tot habeo.* D. *Quot igitur?* N. *Tantùm quatuor.* D. *Bene sanè, da mihi istos quatuor.* N. *Dabo, si vis, dimidium.* D. *Cur non totum?* N. *Quia sunt mihi opus duo.* D. *Da igitur duos quæso.* N. *Sed tibi non sufficient.* D. *Petam ab aliquo alio.* N. *Accipe igitur hos duos: quando reddes?* D. *Die, vt spero, Sabbathi, cùm pater ad forum venerit.* N. *Esto igitur memor.* D. *Ne timeas.*

COLLOQ. XXXVII. ARGVM.

Custos habens pecuniam, Paqueto pauxillum petenti denegat: spem tamen dat in posterum.

PAQVETVS. CVSTOS.

DA mihi duos asses mutuò. C. *Nunc mihi non est promptum dare.* P. *Quid obstat? nam scio te his diebus accepisse pecuniam.* C. *Accepi quidem: sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria.* P. *Nolo tuum commodum remorari.* C. *Vbi emero quæ mihi sunt opus, siquid supersit, faciam te libenter participem.* P. *Interea igitur sperans expectabo: sed quid, si nihil tibi superfuerit?* C. *Statim dicam tibi: ne frustrà diutius expectes.* P. *Quando emes ea quæ decreuisti?* C. *Cras, vt spero, aut summum perendie.* P. *Bene habet, tempus est breuissimum.*

COLLOQ. XXXVIII. ARGVM.

Longa insinuatione petitur mutua in futurum pecunia: ea statim promittitur. EXEMPLVM astutiæ, item animi prompti ad bene merendum.

MORELLVS. BOBVSARDVS.

ABIIT-*ne pater tuus?* B. *Abiit.* M. *Quota?* B. *Prima pomeridiana.* M. *Quid dixit tibi?* B. *Multis verbis monuit*

me, vt diligẽter studerẽ. M. *Vtinã sic facias.* B. *faciã, Deo iuuãte.* M. *Ecquid pecuniæ dedit tibi?* B. *Dedit, vt ferè solet.* M. *Quantũ?* B. *Nihil ad te.* M. *Fateor: sed tamẽ quid facies ista pecunia?* B. *Emam chartã, & alia quæ mihi sunt vsui.* M. *Quid si amiseris?* B. *AEquo animo ferendum erit.* M. *Quid si fortè eguero? dabis-ne mutuò?* B. *Dabo, & quidẽ libenter.* M. *Habeo tibi gratiã.*

COLLOQ. XXXIX. ARGVM.

Redditur commodatum, cum excusatione dilationis. Non debemus offendi, nisi vbi Deus offenditur.

COLVMBANVS. FONTANVS.

S*Atis-ne vsus es scalpello meo?* F. *Satis.* C. *Redde igitur.* F. *Accipe: ago tibi gratias.* C. *Nihil est quod agas.* F. *Sed ignosce, quòd non vltrò & citius reddiderim.* C. *Ea de re nihil sum offensus. Non enim debemus offendi, nisi cùm Deum offendi videmus.* F. *Rectè sentis.*

COLLOQ. XL. ARGVMENT.

Cultellus datur commodatò, sed ægrè.

BERGERIVS. NEPOS.

C*Ommoda mihi parumper cultellum tuum.* N. *Semper aliquid commodatò petis: accipe. quin tu emis potius?* B. *Non habeo pecuniam.* N. *Cur non petis?* B. *Vnde peterem?* N. *A patre.* B. *Non est in hac vrbe.* N. *Vbi igitur?* B. *Peregrè profectus est.* N. *Quò?* B. *Bernam.* N. *Quo die?* B. *Nudius tertius.* N. *Quando est reuersurus?* B. *Cras, vt speramus. sic enim dixit proficiscens.* N. *Bene vertat Deus.*

COLLOQ. XLI. ARGVM.

Panis mutuò dandus appenditur.

COLVMBERIVS. SIMO.

R*Estát-ne tibi multum panis?* S. *Satis, gratia Deo.* C. *Vís-ne mihi dare mutuò?* S. *Libenter.* C. *Sed fortasse tibi non sufficiet.* S. *Immo, vt spero.* C. *Ad quod vsque tempus?* S. *Ad diem Veneris.* C. *Vnde habebis postea?* S. *Domo.* C. *Quis affe-*

ret? S. *Egomet ibo petitum.* C. *Quando?* S. *Ipso die Veneris.* C. *Da mihi mutuo sesquilibram.* S. *Quis appendet?* C. *Vxor praeceptoris, aut ancilla.* S. *Eamus petitum ex arca mea.* C. *Quin ito solus, ego te in culina expectabo.*

COLLOQVII XLII. ARGVMEN.

Præmium victoriæ causa petunt pueri: datur à magistro, sed non sine admonitione. Obligatur quis ex promisso. Deus successum dat studiis. Sine Deo omnia vana.

DISCIPVLVS primus ex victoribus.

PRÆCEPTOR. NOMENCLATOR.

PRæceptor, vis-ne dare præmiolum? P. *Quamobrem?* D. *Victoriæ causa.* P. *Vbi sunt compares tui?* D. *Adsunt. Hugo & Audax.* P. *Heus Nomenclator, sunt-ne hi victores hac hebdomade?* N. *Habent notas omnium paucissimas.* P. *Ergo sunt victores: quid aliud ex te quæro? Vos igitur quod præmium petitis?* D. *Quod tibi placuerit.* P. *Quo tandem iure debeo?* D. *Ex promisso.* P. *AEquum dicitis. Quidquid enim rectè promissum est, præstari debet.* D. *Sic ex te didicimus.* P. *Ecce vobis pennæ singulæ ad scribendum: ac ne putetis vulgares esse, ex earum sunt genere quæ vulgò Holandinæ appellantur.* D. *Gratias agimus, præceptor.* P. *Quin potius agite Deo, omnium bonorum auctori; qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in litterarum studio pergite diligenter.* D. *Dabimus operam, quantum iuuabit ille Pater optimus.* P. *Sine eius ope vana sunt nostra omnia.*

COLLOQ. XLIII. ARGVM.

Obseruatoris diligentia in exigenda à pueris ratione. Bene sibi conscius securo est animo. Omnis homo mendax.

OBSERVATOR. CAPPERONIS.

VNDE *venis, Capperone?* C. *Domo.* O. *Quid affers illinc?* C. *Merendam.* O. *Quis tibi permiserat exire?* C. *Præceptor ipse.* O. *Vnde istud probabis?* C. *Adeamus illum, vt consulamus.* O. *At vide quid agas.* C. *Hac in re nihil timeo.* O. *Adeó-ne securus es?* C. *Qui verum dicit, nihil timere debet.* O. *Vera quidem*

ista

ista est sententia: sed quotusquisque non mentitur? C. *Certus sum me nihil mentiri nunc.* O. *Propemodum persuades mihi. Abi, credo tibi: quia in mendacio nunquam te deprehendi.* C. *Est Deo gratia: quem precor, vt me integrum & purum custodiat.* O. *Vtinam ex animo sic omnes precarentur: recipe nunc; vt edas merendam tuam.*

COLLOQ. XLIIII. ARGVM.

Præmij paruitas contemnitur à sordido. Præmium non lucri, sed honoris caussa datur.

GERVASIVS. EDVARDVS.

QVI *sunt victores hac hebdomade?* E. *Vbi eras, cùm rationes redderentur?* G. *Accersitus à patre fueram: sed qui sunt victores? dic sodes.* E. *Ego & Puteanus.* G. *Iámne habuistis præmium?* E. *Habuimus.* G. *Quod-nam?* E. *Duodenas iuglandes.* G. *Hui! quale præmium.* E. *Eho inepte, æstimas ergo præmium ex rei pretio?* G. *Hic nihil aliud video æstimandum.* E. *Sordidus es, qui lucro sic inhias. Non meministi verbum præceptoris?* G. *Quod verbum?* E. *Non lucri, sed honoris causa datur præmium.* G. *Nunc reminiscor, quasi per nebulam. posthac ero diligentior.* E. *Sic tandem sapies.*

COLLOQ. XLV. ARGVMENT.

Gregorius & Benedictus ante lusum tractant studiorum aliquid. A lusu ad studium reditur difficilius. EXEMPLVM puerorum studiosorum.

GREGORIVS. BENEDICTVS.

EVge, *dimissi sumus ad lusum: audistin'?* B. *Quidni audierim? cùm egomet adfuerim?* G. *Placét-ne paulisper confabulari: deinde ludemus vná?* B. *Mallem ego prius ludere.* G. *Atqui difficile est ludum abrumpere.* B. *Planè verũ dicis: & ego in me sic experior.* G. *Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandũ.* B. *Immo tuum est dare; vt qui me lacessiueris.* G. *Aequum dicis. Redde nomina Latinè, quæ tibi Gallicè & Flandricè proponam.* B. *Qua de re propones?* G.

De su-

De supellectili. B. *Tentabo respondere, modò ne plura, quàm decē, proponas.* G. *Enumerabo in digitis, ne fortè numerū excedā. Audi igitur.* B. *Istic sum.* G. Vn buffet, een bert om op te scrijven/te worpē/oft te tellē. B. *Abacus.* G. Vn banc, eenē stoel. B. *Sella.* G. Vn chandelier, een candelaer. B. *Candelabrū.* G. Vn quoquemard, eenen ketel/oft koperē pot. B. *Ahenū.* G. Vn soufflet, eenen blaesbalck. B. *Follis.* G. Vn coussin de lict, een oorcussen B. *Puluinus.* G. Vn oreiller, een hooftcussen. B. *Ceruical.* G. Vn linceul, een slaeplaken. B. *Linteū.* G. Vn pot à cuire, eenen pot. B. *Olla.* G. Vn pot à vin, eenen wijnpot. B. *OEnophorū.* G. *Errasti semel.* B. *Vbi?* G. *Dixisti linteum pro lodicem.* B. *Fateor; debeo tibi semel victoriam.* G. *Nunc vicißim propone, vt redimas si potes.* B. *Vis respondere de eduliis?* G. *Vt libet.* B. De la chair fresche: veersch vleesch. G. *Caro recēs.* B. Du porc: vercken vleesch. G. *Suilla.* B. De la venaison, wiltghebraet. G. *Ferina.* B. Venaison de sanglier, ghebraet van een wilt vercken. G. *Aprugna.* B. Du laict bouilli: ghesoden oft botermelck. G. *Lac decoctum.* B. Du petit laict, caesweyde. G. *Serum, vel serum lactis.* B. Du formage nouueau, versche kees. G. *Caseus recēs.* B. Brouet de chair, vleesch sop. G. *Ius carnium.* B. Poisson bouilli, ghesoden visch. G *Piscis elixus.* B. De la sauce, sausse. G. *Condimentum.* B. *Falleris.* G. *Quid ergo est?* B. *Intinctus.* G. *Condimentum volo.* B. *At ego nolo contendere.* G. *Quis contendit? consulamus.* B. *Quin prius ludamus: illud fiet posterius.* G. *Age, fiat: ne amittamus ludendi occasionem.*

COLLOQVII XLVI. ARGVM.

Inuitatio ad ambulationem, lusionis loco. Dei opera inuitare debent ad eum laudandum.

MATTHÆVS. OLIVETANVS.

I*Am-dudum tædet me toties repetere lusus scholasticos.* O. *Quid facias igitur?* M. *Eamus in hortum nostrum.* O. *Quid age-*

agemus? M. *Ambulabimus, colloquemur, Dei beneficia in eius operibus commemorabimus.* O *Nihil sanè iucundius: sed interim petenda esset à præceptore venia.* M. *Iam impetraui mihi, & item vni, quem vellem ducere.* O. *Bene res habet, eamus, ducente Deo.* M. *Precor, vt nos custodiat.* O. *Ego quoque idem precor tecum.*

COLLOQVII XLVII. ARGVMEN.

Sulpicius & Munchius parant se ad ludendum pila palmaria.

SVLPICIVS. MVNCHIVS.

Impetrastis ludendi facultatem? M. *Impetrauimus.* S. *Ad quod vsque tempus?* M. *Ad cœnam vsque.* S. *Qui dederunt versus?* M. *Primi & secundi.* S. *Quid cæteræ classes?* M. *Primus quisque decurio trium proximarum classium pronunciauit vnam è Cicerone sententiam.* S. *Nónne precati estis vt solemus?* M. *Precati, & quidem præsente ludimagistro. tu verò vbi eras?* S. *Iueram domum, à matre accersitus.* M. *Nunc igitur quid agere cogitas?* S. *Ludere sesquihoram, deinde ad studium me recipere.* M. *Vin' tu vt tibi sim collusor?* S. *Quíd-ne velim?* M *Quo lusu nos exercebimus?* S. *Nullus est mihi iucũdior pila palmaria.* M. *Nec quidem.* S. *Visamus igitur, an cæteri partes sortiti sint: nam si soli luderemus, minus esset voluptatis.* M. *Visamus sanè.*

COLLOQVII XLVIII. ARGVM.

Inuitatio ad animum relaxandum. Corporis exercitatio confert valetudini.

MATTHÆVS. ROLANDVS.

Vis-ne venire mecum? R. *Quò properas?* M. *Ad lacum.* R. *Quid eò?* M. *Lotum pedes.* R. *I sanè, nunc lotione mihi opus non est.* M. *Sed interim parum fabulabimur.* R. *Ne fabulari quidẽ nunc velim. At quæ vtilis est confabulatio?* M. *Dumtaxat de honestis rebus.* R. *At mihi vtilior est ad valetudinem exercitatio corporis.* L. *Quid si mansero tecum?* R. *Prudenter facies: & nos pila palmaria colludemus.* M. *Bene vertat Deus: maneo.*

R. *Aliàs lotum vnà tecum ibo: cùm scilicet longius erit temporis spatium.* M. *Ad ludum igitur nos accingamus.* R. *Nulla est in me mora.*

COLLOQ. XLIX. ARGVM.

Ob negotium lusus prætermissus. Exemplum diligentiæ.

VINCENTIVS. BONVS.

CVR *hodie non lusisti nobiscum?* B. *Non erat mihi ludendi spatium.* V. *Quid habebas negotij?* B. *Non absolueram pensum meum.* V. *Quod pensum?* B. *Dimidium exemplaris restabat mihi perscribendum.* V. *Perfecisti-ne?* B. *Perfeci.* V. *Laudo tuam diligentiam, ludes aliàs otiosè.* B. *Cùm voluerit Deus.* V. *Rectè dicis. Nam absque voluntate eius fieri nihil potest.*

COLLOQ. L. ARGVMENT.

Pueri elementarij, extra ordinem, ludendi veniam petunt.

PRIMVS puer. PRÆCEPTOR. SECVNDVS puer, & TERTIVS.

SAlue, *præceptor.* P. *Sit vobis salus à Christo.* Pueri. *Amen.* P. *Iám-ne repetiuistis?* Pri. *Etiã, præceptor* P. *Quis docuit vos?* Prim. *Subdoctor.* P. *Quid nunc vultis?* S. *Vt per te liceat nobis parum ludere.* P. *Non est ludendi tempus.* T. *Non petimus omnibus, sed nobis paruulis tantùm.* P. *Atqui pluit, vt videtis.* S. *Ludemus in pergula.* P. *Quo lusu?* S. *Aciculis, vel iuglandibus.* P. *Quid mihi dabitis?* Pri. *Dicemus nomina.* P. *Quot dicetis singuli?* S. *Duo.* P. *Dicite igitur.* Pri. Du papier, papier: *charta.* De l'encre, inct: *atramentũ. Dixi.* S. Vn liure, een boeck: *liber.* Vn petit liure, boecxken: *libellus. Dixi.* T. Vne cerise, kerse oft krieckе: *cerasum.* Des noix, groote noten: *iuglandes, Diximus.* P. *Quàm belli estis homunculi!* P. *Ludite ad cœnam vsque.* Pueri. *Gratias agimus præceptor.*

COLLOQ. LI. ARGVM

Inuitatur ad lusum quidam: at ille studium præfert lusui. Exemplum rarum pueri studiosi. Omnia tempus habent. Vtendum remissionibus in tempore.

ELI-

ELISEVS. DELPHINVS.

QVA de re elatus es lætitia? D. Pater meus aduênit modò. E. Quid mea refert? D. Immo plurimum: quia nobis impetrauit ludendi veniam. E. Ain-tu? D. Vide pueros iam ludentes in area. E. Ludant sanè alij: ego studere malim, quàm ludere. D. Nec minus ego, sed in tempore. Nam, vt est in prouerbio, Omnia tempus habent. Vnde & nos rectè monet Cato noster:

Interpone tuis interdum gaudia curis:
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.

E. Vera sunt quæ dicis, fateor: sed interim omitte me, vt seriò studeam. D. Per me studeas licet; nihil impedio: at ego hac vtar occasione. E. Vtere sanè.

COLLOQ. LII. ARGVMENT.

Pueri à lusu reuocantur.

NOMENCLATOR. QVIDAM puer ex turba. Item ALIVS.

HEus, pueri, heus, heus. Q. Quid clamitas? N. Desistendum est à lusu. Q. Eho, inepte, nondũ quarta exacta est. N. Immo fere semihora post quartam. A. Cur non dedisti signum? N. Quia tintinnabuli funis fractus est. A. Clama iterũ, sed attolle vocem. N. Heus, pueri, recipite vos omnes. Festinate, festinate, inquam: vrget præceptor. Q. Desine clamare: accurrunt omnes.

COLLOQ. LIII. ARGVM.

Orontius Quinto de patris aduentu gratulatur. Temporis habenda est ratio.

ORONTIVS. QVINTVS.

QVid ita lætus es? Q. Quia venit pater. O. Ain-tu? vnde venit? Q. Lutetia. O. Quando aduenit? Q. Modò. O. Iámne salutasti? Q. Salutaui, cùm ex equo descenderet. O. Quid amplius illi fecisti? Q. Calcaria detraxi & ocreas. O. Miror te non mansisse domi, propter eius aduentum. Q. Nec ille permisisset; nec ego vellem, præsertim nunc, cùm audienda est prælectio. O. Bene

tibi consulis, qui temporis rationem habes. Sed quid pater, valétne? Q. *Rectè, Dei beneficio.* O. *Equidem gaudeo plurimũ tua & eius causa, quòd saluus peregre redierit.* Q. *Facis, vt amicum decet. Sed cras pluribus verbis colloquemur. vide præceptorem, qui iam ingreditur auditorium.* O. *Eamus auditum prælectionem.*

COLLOQ. LIIII. ARGVMENT.

Marcus Antonium Christianè & humaniter admonet: eidem bene vltrò facit Charitas. Verecundia in petendo. Liberalis in dando, petere quoque non dubitat.

MARCVS. ANTONIVS.

M. *Iseret me tui.* A. *Quid ita?* M. *Quòd penna tua tam miserè abutaris.* A. *Quomodo abutor?* M. *Quia pessimè tractas eam in acuendo.* A. *Non est culpa mea; nequid erres.* M. *Cuia igitur?* A. *Scalpelli mei, cuius acies obtusa est.* M. *Scalpellũ in culpa non est; sed tu ipse.* A. *Cur istud dicis?* M. *Quia debuisti vel scalpellum tuum acuere, vel aliud alicunde rogare commodatò, saltem ad præsens negotiũ.* A. *Non audeo petere.* M. *Quid times?* A. *Ne mihi denegetur.* M. *Ecce tibi meum.* A. *Gratias ago.* M. *Vtere quantũ voles, sed rectè.* A. *Sciens non abutar.* M. *Nec sis post hac tam verecundus in petendo.* A. *Sic est ingenium meum: soleo dare libentius, quàm petere.* M. *Vtinam multi essent tui similes! sed tamen qui libenter dat beneficium, is petere quoque liberè potest. Sed ego te nimis detineo: perfice quod cœperas.*

COLLOQ. LV. ARGVMENTVM.

Interrogationes curiosæ de rebus minutissimis, nec tamen inutiles. Præparatio in rebus omnibus. Patrisfamilias diligentia in re familiari.

SVLPICIVS. ROGETVS.

S. *CVR hodie manè abfuisti?* R. *Occupatus eram.* S. *In quo negotio?* R. *In scribendis ad matrem litteris.* S. *Quid opus erat illi scribere?* R. *Quia ad me scripserat.* S. *Ergo rescripsisti?* R. *Propriè loqueris.* S. *Vnde tibi miserat litteras?* R. *Rure, nempe ex villa nostra.* S. *Quãdo rus profecta est?* R. *Superioribus diebus.*

S. *Quid*

S. *Quid agit ruri?* R. *Curat nostra negotia rustica.* S. *Quid potissimum?* R. *Præparat ea quæ sunt opus ad proximam vindemiam.* S. *Prudēter agit.* R. *Vnde istud probares?* S. *Nam omnibus in rebus adhibenda est præparatio diligēs.* R. *Quis te istud docuit?* S. *Quidam pædagogus dictauit è* Cicerone. R. *Qua occasione?* S. *Cùm admoneret, vt me diligenter pararem ad reddendam hebdomadam postero die.* R. *Profectò rectè monebat.* S. *Sed ad propositum reuertamur. Non habetis villicum qui curet ruri vestra negotia?* R. *Immo & villicam habemus, & famulos, & ancillas.* S. *Quid igitur opus est illic tuæ matris opera?* R. *Quia melius nouit prouidere rebus omnibus, quàm isti imperiti ruricolæ.* S. *Nihil-ne amplius?* R. *Sine me finire propositum.* S. *Putabam te absoluisse: perge.* R. *Etiam (vt ex patre audiui) præcipua cura domini requiritur in re familiari administranda.* S. *Ergo pater tuus nunc potius deberet in villa esse.* R. *Non potest.* S. *Quid prohibet?* R. *Quia totus est in arte sua occupatus.* S. *Maiorem, vt opinor, ex ea re fructū percipit.* R. *Quis dubitet?* S. *Inde igitur fit, vt relinquat vxori omnem curā rei domesticæ.* R. *Omnino sic est.* S. *Sed mater quando est reuersura?* R. *Vix ante perfectā vindemiam.* S. *Quid tu? non ibis vindemiatum?* R. *A matre, vt spero, breui accersar. Sed quæso te, quid cogitamus? Iam omnes in auditorium currunt.* S. *Bene res habet, curramus & nos, ne postremi simus.*

COLLOQVII LVI. ARGVMENTVM.

Quidam occupatus in merenda, monetur instare prælectionis tempus. Sic pueros studiosos mutua decet admonitio.

RIPARIVS. AMEDÆVS.

A*Vdisti-ne horologium?* A. *Dudum sonuit.* R. *Dinumerasti horas?* A. *Dinumeraui.* S. *Quota est?* A. *Ferè sesquiprima.* R. *Instat igitur prælectionis tempus: fac vt paratus sis.* A. *Vbi merendam peredero, ecce me paratum.* R. *Cur meridie non adfuisti nobiscū?* A. *Prodieram cum bona venia præceptoris.* R. *Sed interim sum tibi impedimento.* A. *Nihil impedis: ne bo-*

lum quidem perdidi interpellatione tua. R. *Bene habet: perge; sed matura.*

COLLOQ. LVII. ARGVM.

Ligarius Sarrasinum ad repetendam prælectionem inuitat.

EXEMPLVM diligentiæ in studio puerili.

LIGARIVS. SARRASINVS.

FEcisti-ne officium tuum? S. *Qua in re?* L. *In repetenda prælectione.* S. *Nihil adhuc repetiui.* L. *Quid causæ fuit?* S. *Expectabam dum rediret compar meus.* L. *Quò ille iuit?* S. *Domum.* L. *Quid eò?* S. *Petitum merendam.* L. *Quid si redibit serius?* S. *Nescio: fieri potest.* L. *Vis interea mecum repetere?* S. *Equidem non recusò.* L. *Secedamus igitur; ne quis molestus sit nobis.* S. *Profectò bene mones: nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu & clamore.* L. *Aspice illic locum remotissimum, vbi nulli sunt ambulantes.* S. *Eamus illuc.*

PRÆFATIVNCVLA IN SEPTEM proxima colloquia.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præsertim otioso sermone, prauisque, aut ineptis colloquiis sese inuicem corrumpentes; omnibus modis incitandi sunt, vt in schola, dum præceptoris ingressum exspectant, assuescant interea bini, ternive, id quod ab eo præscriptum fuerit, simul repetere. Plurimum proderit hæc illis iucunda exercitatio: eósque interim ab otio, lasciuia, multisque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, auertere poterit. sed quia sine puerili colloquio eiusmodi repetitiones tractari non solent; pueri autem ipsi, nisi instituti fuerint, nihil aliud quàm barbarè loquuntur: idcirco, vt Latinè inter se loqui paulatim discant, hac de re hîc aliquot breues colloquendi formulas proposuimus. Ceterùm in præceptoris diligentia situm erit, vt hæc ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur; doceátque, quomodo in his, & aliis eius generis, (quæ tradere ipse poterit) sese & domi, & in schola debeant exercere: ad ídque illos identidem

dem cohortetur. Ita fiet, progressu temporis, vt promptiores semper, & alacriores eos habiturus sit ad ea maturè reddenda quæ præscripserit. Hinc etiam consequetur, vt minore cum labore ac molestia docendi munus exequatur.

ARGVMENTVM in sequens colloquium LVIII. & in sex reliqua huius primi libri.

Pueri declinationum exempla à magistro præscripta, se vicissim audientes, repetunt: idque, ne sint otiosi tantisper, dum præceptoris ingressum exspectant.

ADAMVS. BONINVS.

VIS-ne repetamus vna? B. Quid-nam? A. Id quod nobis præscriptum est. B. Equidem volo. sed quo genere repetendi vtemur? A. Audiamus nos vicissim. B. Sic præceptor nos monet sæpe. A. Rectè monet: sed malè paremus. B. Vter incipiet? A. Ego, si tibi ita placet. B. Maximè placet: incipe igitur. A. Secundæ declinationis nomina his exemplis Latinè declinantur,

Magister, Adamus, lanius, regnum.

B. Quæ sunt hodie declinanda? A. Hesternũ quidem est lanius, hodiernum verò Adamus. B. Cur nos id repetimus quotidie, quod pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor iubet. B. Id satis scio: sed cur iubet? A. Ad confirmandã memoriã. B. Age, declina Lánius.

A. N. S. Hic lánius. G. lanij, &c. ad finem vsque. B. Verte Gallicè & Flandricè. A. Lánius, lanij. g. m. vn bouchier, vleeshouwer. *B. Declina Adamus.*

A. N. S. Hic Adamus: G. Adami: D. Adamo, &c. ad finem vsque. B. Verte Gallicè & Flandricè. A. Adamus, Adami. g. m. est nomẽ viri, c'est le nom propre d'vn homme, het is een eyghen mans naem. *Gallicè & Flandricè Adam. B. Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor: sed sunt alij Adami, qui viri sunt. B. Vtinam aliquando vir euadas! A. Euadam, Deo iuuante. B. Attende nũc, vt vicissim audias me. A. Istic sum: dic audacter.*

B. Secundæ declinationis nomina. A. Desine, præceptor adest. B. Audio tussientem; desinamus; ne putet nos garrire.

COLLOQVIVM LIX.

CARBONARIVS. DANIEL.

MOx aderit præceptor, repetamus. D. *Quid opus est mihi repetitione? solus repetiui satis: omnia teneo memoria.* C. *Quid tum? quanto sæpius repetes, tanto melius tenebis.* D. *Bene mones, habeo tibi gratiam.* C. *Incipe: tempus abit.*

D. *Quartæ declinationis.* C. *Erras Daniël: incipiendum est ab exemplo hesterno.* D. *Erraui, fateor.* C. *Dic igitur nunc rectè.* D. N. S. *Hoc sedile.* G. *sedilis, &c. ad finem vsque.*

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur.

N. S. *Hic sensus.* G. *sensus.* D. *sensui.* C. *Hactenus: audio præceptorem.* COLLOQVIVM LX.

ERASTVS. FRANCISCVS. GABRIEL.

QVid agis Francisce? *instat præceptoris aduentus.* F. *Scilicet, instat: nondũ est semihora post secundam.* E. *Tamen non debemus interim tempore sic abuti: repetamus.* F. *Non stabit per me: ego enim sum paratus.* E. *Incipe igitur.* G. *Expectate parumper, quæso: ego quoque sum vestræ decuriæ.* F. *Matura.* F. *Dicamus suum quisque casum ordine, vt interdum nos docet præceptor.* E. *Satis est verborum: attendite.* G. *Quid aliud agimus?*

E. *Tertiæ declinationis nomina his exemplis Latinè declinantur; pater, lumen, rupes, meßis, pars, sedile, vectigal, laquear.* F. N. S. *Hæc rupes.* G. G. *rupis.* E. D. *rupi.* F. A. C. *rupem.* G. V. *rupes.* F. A. B. *rupe.*

F. N. P. *Hæ rupes.* G. G. *rupum.* E. *Errasti Gabriel, corrige erratum.* G. G. *rupium.* E. D. *rupibus.* F. A. C. *rupes.* V. *rupes.* E. A. B. *rupibus.* F. *Verte Gallicè, & Flandricè.* G. *Rupes, rupis. g. f.* vne roche, een steenrootse.

E. *Pone in oratione.* F. *Non est in libro nostro.*

E. *Sed præceptor docuit.* F. *Alta rupes*, vne haute roche, een hooghe steenrootse. E. *More patrio dicis. aspira fortiter,* haute. F. Vne haute roche.

G.N.S. *Hæc meßis.* E.G.*meßis.* F.D. *meßi, &c. vſque ad finem huius nominis. deinde ſic pergunt colloqui.*

E. *Ambo erraſtis.* F. *Erraui, fateor.* G. *Ego quoque: ſed vter erit victus?* E. *Præceptor iudicabit.* F. *Aequum dicis.* E. *Vultíſne dicamus iterũ, ad memoriam confirmandam?* F. *Quidni?* G. *Quid ſi præceptor interueniat?* E. *Quid tum? laudabit nos ore pleno.*

G. *Sed mutandus eſt ordo.* E. *Non eſt dubiũ. incipe Franciſce.*

F. *Tertiæ declinationis nomina, &c.*

COLLOQVIVM LXI.

HEGROMIVS. IOHANNES.

V*Iſ-ne repetere mecum?* I. *Cur tam citò?* H. *Ne obſeruator nos deprehendat garrientes aut otioſos.*

I. *Age, repetamus: ſed vter incipiet?* H. *Ego, quia victor ſum.*

I. *Dic igitur.*

H. *Prudens nomen adiectiuum ſic declinatur in genera.*

Hic prudens, g.m. hæc prudens, g.f. hoc prudens, g.n.

Idem nomen ſic declinatur in caſus.

N.S. *Hic & hæc & hoc prudens.*

I. G. *prudentis.* H. D. *prudenti.*

I. A.C. *prudentem, & prudens,* &c. ad finem vſque.

COLLOQVIVM LXII.

LVCIVS. MICHAEL.

C*Vr tu es otioſus?* M. *Non ſum omnino.* L. *Quid agis igitur?* M. *Cogito de lectione reddenda.* L. *Ego quoque id ago: repetamus vnà.* M. *Fiat: ſed quam rationem tenebimus?* L. *Age præceptoris partes, ego diſcipuli.* M. *Valde placet mihi condicio.* L. *Sed ne ſis mihi auſterior.* M. *Ne timeas: noſti me ſatis.*

L. *Noui.* M. *Declina Lego in modo infinito.*

L. *Infiniti modi tempus præſens & præteritum imperfectum, Légere. Præteritum perfectum & plus quàm perfectũ, Legiſſe.* M. *Perge.* L. *Sine me pauliſper reſpirare, quæſo, præceptor.* M. *Age, ſino. Satíſne reſpiraſti?* L. *Satis.* M. *Perge nunc.* L. *Futu-*

rum indefinitum, Lectarum esse. Gerundia, Legendi, &c. ad finem vsque.

M. *Gaudeo te rectè fecisse officium.* L. *Ego verò mihi gratulor: sed est Deo gratia.* M. *Rectè dicis: vtinam ex animo.* L. *Ex animo, certè.* M. *Bene habet, desinamus: sentio præceptoris aduentum.* L. *Eccum: adest, 'st.*

COLLOQVIVM LXIII.

NICOL. OPTAT. PETR. QVADR. ROBERT.

H*Eus pueri, nos hic sumus quinque: repetamus hodiernum verbum, vt solemus coram præceptore.* O. *Nemo, vt opinor, contradicet.* P. *Quis contradiceret? nostra omnium res agitur.* Q. *Incipe igitur Nicolae, qui primus sedes.*

N. *Optatiui & subiunctiui modi præsens tempus, Sin. Audiam.* O. *Audias.* P. *Audiat.* Q. *Plu. Audiamus.* R. *Audiatis.* N. *Audiant.* O. *Præteritũ imperfectum, Sin. Audirem.* P. *Audires.* Q. *Audiret.* R. *Plur. Audiremus.* N. *Audiretis.* O. *Audirent.* P. *Præteritũ perfectum, Sin. Audiuerim.* Q. *Audiueris.* R. *Audiuerit.* N. *Plur. Audiuerimus, &c. Vsque ad finem verbi hoc pergunt ordine.*

COLLOQVIVM LXIIII.

SIMON. THOMAS. VINCENTIVS.

H*Ic dies nobis est feriatus: & iam satis lusimus.* T. *Satis, opinor.* S. *Vultis ergo vt animi gratia conferamus de studiis nostris?* T. *Sanè mihi gratũ feceris.* V. *Mihi verò gratissimum.* T. *Sed quid tractabimus?* S. *Tentemus declinare aliquod verbum Latinè, Gallicè & Flandricè.* V. *Incipe igitur, quia nos prouocasti.* S. *Faciam; quando ita placet vobis.* T. *Audiamus.*

S. *Indicatiui modi præsens tempus,*

Sin. Doceo, i'enseigne, ick leere. *doces*, tu enseignes, ghy leert. *docet*, il enseigne, hy leert. *Plur. Docêmus*, nous enseignons, wy leeren. *docêtis*, vous enseignez, ghy lieden leert. *docent*, ils enseignent, sy leeren.

T. *Præteritum imperfectum, Sin. Docêbam*, i'enseignoye, ick

ick leerde. *docébas*, tu enseignois, ghy leerde. *docébat*, il enseignoit, hy leerde. *Plur. Docebámus*, nous enseignions, wy leerden. *docebátis*, vous enseigniez. ghy lieden leerdet. *docébant*, ils enseignoyent, sy leerden.

V. *Præteritum perfectum, Sin. Dócui*, i'enseigney, ick heb gheleert. *docuisti*, tu enseignas, ghy hebt gheleert. *dócuit*, il enseigna, hy heeft gheleert.

Plur. Docúimus, nous enseignasmes, wy hebbē gheleert. *docuistis*, vous enseignastes, ghy lieden hebt gheleert. *docuérunt, vel docuêre*, ils enseignerent, sy hebben gheleert.

S. *Aliter Gallicè*, I'ay enseigné, tu as enseigné, il a enseigné. *Plur.* Nous auons enseigné, vous auez enseigné, ils ont enseigné.

T. *Præteritum plus quàm perfectum. Sin. Docueram*, i'auoye enseigné, ick hadde gheleert. *docueras*, &c. *Sic pergunt quatenus placet.*

COLLOQVIORVM
SCHOLASTICORVM
LIBER SECVNDVS.

COLLOQVII I. ARGVMENT.

Interrogatiunculæ de acceptis litteris.

CORNELIVS. MARTIALIS.

Q*Vid legis?* M. *Litteras.* C. *A quo?* M. *A patre.* C. *Quando accepisti?* M. *Heri vesperi.* C. *Quis attulit?* M. *Nescio.* C. *Nescis? quis tibi reddidit eas?* M. *Ancilla quædam à caupone.* C. *Vnde sunt datæ?* M. *Lutetia, credo.* C. *Quo die?* M. *Nondum licuit inspicere.* C. *Nempe ego te interpellaui.* M. *Parum refert: non adeò sum occupatus.* C. *Agè, perlege tuam epistolam: ego interea studebo.* M. *Ego quoque mox idem faciam.*

COLLOQVII II. ARGVMENT,

Musicus Herardum percunctatur de rebus ad illum pertinentibus.

MVSICVS. HERARDVS.

QVo in statu sunt res vestræ Lugdunenses? H. Nescio, iampridem nihil audimus. M. Nihil-ne scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil litterarum misit, quod viderit pater. M. Fortasse ægrotat. H. Minime vero: nam tabellarij sæpe nobis salutem nunciant verbis eius. M. Libenter audio illum recte valere. Valde eum diligo: quia fuit mihi suauissimus condiscipulus. H. Ille (vt opinor) te vicissim diligit. M. Id vero mihi non est dubium. Sed nos hora vocat: eamus in auditorium. H. Maturemus. Iam recitatur catalogus.

COLLOQVII III. ARGVM.

Publica obseruatoris admonitio ad condiscipulos in aula communi scholæ vniuersæ. Admonitionis summa, ne pueri tempore abutantur. Extemporalis responsio cuiusdam primæ classis.

OBSERVATOR. BRISANTELLVS.

DEsinite, ô pueri, garrire, absente magistro,
Verba, quibus summus læditur ille Pater,
De studiis potius tractate & rebus honestis:
Discite colloquiis verba Latina loqui.
Discite & inter vos reddenda reuoluere sæpe:
Doctor enim pueris semper adesse nequit,
Discite sectari vestigia certa bonorum.
Otia vos fallant blanda cauete, precor,
En ego præmoneo; vos ne delectet abuti
Tempore: ne tergum verbera dura premant.
Ecce iterum vobis morum prædico magister:
Si quis erit cæsus, ne mihi det vitio.
B. Desine plura loqui: nemo parêre recusat.
Est monitor nobis optimus ille Pater:

Illiúsque

Illiúsque Patris natus, cui nomen Iesus:
Et qui nos renouans Spiritus intus alit.
OB. *Quem mihi sperassem tam respondere paratum?*
Quis puer Angelicos mittit ab ore sonos?
O quam te memorem, nostræ doctißime claßis!
Nam tibi diuinum carmen ab ore fluit.
Non sum tam felix, vt fundam ex tempore versus;
Sed modò, quæ dixi, præmeditatus eram.
B. *Si meditatus eras, quî nunc tam fundis apertè*
Castalios latices? quis furor iste nouus?
OB. *Nam tua me tantis mouerunt carmina flammis;*
Vt mihi nunc videar posse mouere feras.
B. *Sed cur immeritum tantis me laudibus effers?*
Est tribuenda vni gloria summa Deo.
Atque vtinam eloquium nobis, spatiúmque daretur:
Et nostra in laudes solueret ora suas.
Sed quia tempus adest vt voce & mente precemur,
Idq́ iubet doctor: desine plura loqui.

COLLOQ. IIII. ARGVMENT.

Obseruator de minutis rebus interrogans, tentat deprehendere puerum quendam in mendacio.

OBSERVATOR. PVER.

Q*Vid agis?* P. *Scribo.* Ob. *Quid scribis?* P. *Sententias.* Ob. *Quas?* P. *Ex officiis Ciceronis.* Ob. *Bene facis, vnde habuisti?* P. *Hypodidascalus dictauit nobis.* OB. *Quando?* P. *Heri.* Ob. *Quota hora?* P. *Meridie.* Ob. *Vbi?* P. *In area.* Ob. *Qui aderant?* P. *Omnes domestici, præter primos & secundos.* Ob. *Vbi erant illi?* P. *In aula communi.* Ob. *Quid agebant?* P. *Disputabant.* Ob. *Vale, & perge scribere.*

COLLOQVII V. ARGVMENT.

Hîc nihil inuenit obseruator, quod notet.

OBSERVATOR. PVERI studentes.

QVid vos hic agitis, pueri? mihi videmini garrire, & nugas agere. Quidam puer. Longè falleris: nam repetimus vna. Ob. Qua de re? P. De verbis anomalis, id quod reddendum est hora tertia. Ob. Bene facitis. P. Vis audire nostrum colloquium? Ob. Immo, pergite: maius opus moueo: volo tendere laqueos picis & graculis. P. In area multos ad solem inuenies. Ob. Retibus est illic præda parata meis.

COLLOQ. VI. ARGVMENTVM.

Pueros in otio deprehensos non deterret obseruator; sed eos humaniter admonet. EXEMPLVM obseruatoribus imitandum in caussis leuioribus, præsertim cùm pueri non sunt contumaces.

OBSERVATOR. PVERI garrientes.

ATAT! ecce, nunc capti estis: non fatemini? Quidam puer. Certè fatemur ingenuè: sed non dicebamus mala verba: quæso te, mi Nicolae, ne velis notare nos. Ob. Quid garriebatis? audiui nescio quid de ientaculo P. Illud est, loquebamur de ientaculo matutino: quia famulus non dederat nobis in tempore. Ob. Puto id fuisse: nec certè est valde magnum malum: nisi quòd sunt otiosa verba. P. Sed Latinè loquebamur. Ob. Audiui, sed non erat fabulandi locus. Nam (vt scitis) hoc pusillum temporis à merenda debet vobis esse valde pretiosum, cùm sit dicatum studio: scilicet, vt se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea quæ præscripserint: nónne verum dico? P. Certè verum dicis: nos debuissemus legere simul de Cicerone, quæ mox oportebit reddere: sed ignosce precor, suauissime Nicolae, posthac erimus prudentiores; & officium nostrum diligenter faciemus. Ob. Si sic feceritis, præceptor vos amabit tamquam minuta sua intestina. Nónne videtis quemadmodum diligat bonos pueros, & studiosos? nec amat solùm, sed etiam laudat, & præmiolis afficit. P. Ista scimus, & quotidie experimur. Ob. Ergo mementote: & promissa facite. P. Tacebis igitur hanc culpam?

culpam? Ob. Tacebo, sed ea lege, vt caueatis recidere. P. *Cauebimus, Christo fauente.*

COLLOQ. VII. ARGVM.

Nomenclator officium diligenter facit in requirendis absentibus.

NOMENCLATOR. PVER.

VBI *est frater tuus?* P. *Modò iuit domum.* N. *Quid eò?* P. *Petitum nobis opsonium.* N. *Quid nunc vobis opus est opsonio?* P. *In merendam.* N. *Annon habetis in arca vestra?* P. *Non.* N. *Quid ita non?* P. *Quia mater non solet nobis dare opsonium nisi in præsens tempus.* N. *Nempe quia nouit vos esse gulosos.* P. *Quomodo gulosi sumus?* N. *Quia fortasse vno conuictu deuoratis, quod in tres datum fuerit.* P. *Tace, ego dicam fratri te nos gulosos vocare.* N. *Tace, ego dicam præceptori fratrem tuum nihil aliud quàm discurrere.* P. *Atqui prodire non solet nisi cum bona venia præceptoris.* N. *Atqui præceptorem fallit.* P. *Quomodo fallit eum?* N. *Non enim mens est præceptoris, vt ter quotidie prodeat.* P. *Sine illum venire: videbis quid tibi respondeat.* N. *Immo ille viderit quid præceptori respondeat.*

COLLOQ. VIII. ARGVMENT.

Pecunia cùm adfertur, nuncium adfert, vulgi opinione, iucundissimum. Reprehensio libera inter familiares. Euangelium, id est, gratia Dei à Christo nunciata.

PASTOR. LANGIVS.

F*Rater tuus venít-ne Lugduno?* L. *Iam venit, heri ante meridiem.* P. *Nihil-ne litterarum tibi attulit?* L. *Nihil.* N. *Quid igitur nunciauit?* L. *Prospera omnia.* P. *De patre quid narrat potissimum?* L. *Ait illum Dei beneficio iam planè febri carere, & paulatim conualescere.* P. *Gaudeo sanè, Deumq; precor, vt pristinam valetudinem breui recuperet: sed cur ille (vt solet) nihil ad te scripsit?* L. *Negat frater eum potuisse scribere.* P. *Quamobrem?* L. *Quia nondum satis erat confirmatus.* P. *Nihil mirum, cùm tamdiu tam grauiter ægrotauerit: si ille*

nihil

nihil ad te misit. L. *Immo pecuniam.* P. *Euge, nullus est iucundior nuncius.* L. *Ita aiunt.* P. *Tu verò sic respondes, quasi fabulam audias.* L. *Quin, peius audio.* P. *Quid-nam?* L. *Merum mendacium.* P. *Egóne mentitus sum?* L. *Non dico te esse mentitum; sed falsum dixisti.* P. *Ego, quid dicas, non intelligo.* L. *Dabo operam vt intelligas.* P. *Obsecro te.* L. *Si nullus est iucundior nuncius, quàm de allata nobis pecunia, quid ergo est Euangelium Christi? quis est iucundior nuncius quàm de gratia Dei, quam Christus attulit nobis per Euangelium?* P. *Fateor nihil esse iucundius Euangelio, iis dumtaxat qui credunt ei, & ex animo amplectuntur.* L. *Equidem sic intelligo.* P. *At ego loquebar de humanis & terrenis rebus: tu verò statim ad cælum ascendisti.* L. *Ita solent boni concionatores.* P. *Non putabam te esse theologum tam acutum.* L. *Nihil dixi, nisi quod est tritum & in medio positum.* P. *Vtinam illud adeò vulgare & protritum foret, vt omnes in Christum crederent. Sed ne te diutius teneam, potésne facere vt fratrem tuum paucis conueniam?* L. *Vix possum.* P. *Quid ita?* L. *Nam habet à patre nostro mandata plurima, in quibus curandis totus est occupatus.* P. *Nón-ne cœnabit domi apud vos?* L. *Cœnabit, opinor.* P. *Ibo igitur sub horam cœnæ.* L. *Veni precor: & eadem opera nobiscum cœnabis.* P. *Non recuso.* L. *Interim vale: sed fac memineris adesse tempori.* P. *Quota hora?* L. *ante sextam.* P. *Hora est mihi commodissima.*

COLLOQ. IX. ARGVM.

Quidam ex prouectis dissimulanter recusat puero chartam in libellum compingere: sed oblata occasione, de minutis rebus cum illo fabulatur, vt eum sic in Latina lingua exerceat. Eadem opera, vt puer charitatis exemplum discat, compingit ei libellum chartaceum. Postremò illum paucis & breuibus præceptis instituit. EXEMPLVM dissimulationis in bonum.

VIGNOLVS. ANGELINVS.

Rogo

Rogo te, Angeline, compinge mihi hanc chartam. A. *Quid me rogas? non est ars mea.* V. *Atqui alius compingere non recusas.* A. *Quot habes schedas?* V. *Octo: sed iam sunt complicatæ: tantùm restat insuere membranæ.* A. *Quid dabis si tibi compegero?* V. *Nihil habeo quod possim dare, nam pecunia nulla mihi est.* A. *Ergo quære tibi alium opificem. Non enim gratis faciam.* V. *Mi Angeline, tu es tam bonus: denegabis mihi rem tantillam?* A. *Scin-tu quod habet prouerbium?* V. *Quod prouerbium dicis?* A. *Manus manum fricat.* V. *Quid hoc sibi vult?* A. *Da aliquid, siquid velis accipere.* V. *Siquid haberem, certè darem libenter.* A. *Cedò merendam tuam.* V. *Merendam! ah me miserum! quid ederem? Mallem dare pileum, si auderem.* A. *Merenda tua, parua res est.* V. *Sed vehementer esurio.* A. *Quid causæ est?* V. *Quia nihil prandi nisi frustum panis, & tres aut quatuor iuglandes.* A. *Eho, quid causæ fuit?* V. *Quia mater domo aberat.* A. *Quis ergo tibi dedit merendam?* V. *Ipsa.* A. *Atqui dicebas eam abfuisse.* V. *Verum est, aberat enim tempore prandij: nec rediit nisi paulò ante merendam.* A. *Nihilne edisti domi antequam in ludum venires?* V. *Nihil.* A. *Cur non?* V. *Quia timebam non adesse in tempore.* A. *Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet.* V. *Sed raro audimus à nostris ædibus.* A. *Quid ita?* V. *Quia longè nimis ab hac schola distant.* A. *Sunt-ne vera ista omnia quæ mihi narras?* V. *Vera profectò, Angeline.* A. *Age, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam.* V. *Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi.* A. *Caue petas, nihil volo: quin potius darem tibi si egéres.* V. *Ago tibi gratias.* A. *Non-ne putabas me seriò petere abs te merendam?* V. *Profectò sic putabam.* A. *Atqui dicebam ioco.* V. *Quamobrem?* A. *Vt paulisper audirem te Latinè fabulari. Nam quòd bene discas, gaudeo. Quanti emisti chartam hanc?* V. *Dedi pro codice assem cum semisse.* A. *Non emisti malè, bona est: sed non rectè complicasti. Habes membranam?* V. *Ecce*

tibi. A. *Bene res habet: ego citius consecero, quàm tu merendam perederis.* V. *Habeo tibi maximam gratiam, mi Angeline.* A. *Honestè loqueris: sed memento fili, vt semper viuas in timore Domini, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio; ne verseris cum prauis, ac dissolutis: dénique quibus poteris, benefacito, quomodo vides me fecisse tibi; intellextin'?* V. *Optime.* A. *Fac igitur vt sæpe recorderis.* V. *Faciam, Deo volente.* A. *Ede nunc otiosè.*

COLLOQVII X. ARGVMENT.

De carnium differentia, & beneficiorum diuinorum agnitione. Mendacium vitandum est. Christus veritas. Christiani sunt Dei filij, & Christi fratres. Charitas in pauperes.

DAVINVS. MAYVS.

Q*Vid tibi dedit mater in merendam?* M. *Vide.* D. *Caro est: sed quænam?* M. *Bubula.* D. *Vtrum recēs, an salsa?* M. *Est bubula salita.* D. *Vtrum pinguis, an macra?* M. *Eho inepte, non vides macram esse?* D. *An non malles esse vitulinam, aut veruecinam?* M. *Vtraque bona est: sed in omni genere sapit mihi hædina, præsertim assa.* D. *Hem, delicatule, iámne palatum tam doctum habes?* M. *Dico vt sentio; non enim est mentiendum.* D. *Absint à nobis mendacia. Sumus enim filij Dei, & Christi fratres, qui est ipsa veritas, vt ipse de se loquens testatur.* M. *Sed ad rem. Suilla quoque vescor libenter, modico sale aspersa, & bene cocta.* D. *O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera & tam bona!* M. *Quot putas esse hac in vrbe pauperes qui solo pane hordeaceo victitant, ne ue tamen ad saturitatem?* D. *Non dubito multos esse, in tanta præsertim annonæ caritate.* M. *Itaque nos in tanta bonarum rerum copia quantas Deo gratias agere debemus? quas laudes illi dicere?* D. *Eius igitur beneficia magnificè vbique prædicemus: atque interim precemur, vt pauperum suorum misereatur inopiæ.* M. *Vtinam ipse corda nostra suo Spiritu ad eam rem penitus afficiat.* D. *Ita precor.*

COL-

COLLOQVII XI. ARGVM.

Oblata occasione quidam prouectus sermonem ad paruuli captum, docendi gratia, accommodat. EXEMPLVM est, quòd nulla bene agendi occasio, præsertim in docendo, sit prætermittenda.

ARNALDVS. BESSONVS.

Quid rides? B. *Nescio.* A. *Nescis? magnum signum stultitiæ.* B. *Me igitur stultum vocas?* A *Minimè verò: sed dico tibi argumentum esse stultitiæ, cùm quis ridet, & ridendi caussam nescit.* B. *Quid est stultitia?* A. *Si diligenter euoluas Catonem tuum, istud quod quæris inuenies.* B. *Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere.* A. *Quod habes negotium?* B. *Habeo ediscere aliquid de Rudimentis.* A. *Et interim quæris fabulari, ineptule?* B. *Dic mihi quæso de stultitia in Catone.* A. Stultitiam simulare loco, prudentia summa est. *án-non hæc didicisti?* B. *Immo, sed non recordabar.* A. *Cùm domi eris, inspice librum tuum.* B. *O quantas gratias ago tibi! ego proponam alicui istam quæstionem, qui non poterit mihi respondere: & sic erit victus.* A. *Tace puer, tace, & stude, ne vapules.* B. *Non multũ curo: ego ferè teneo prælectionem.* A. *Nisi taceas, dicam obseruatori, qui te statim notabit.* B. *Mane, mane; nihil dicam amplius.* A. *Sed memento id quod dixi tibi.* B. *Quid est?* A. *Ne rideas vnquam sine caussa.* B. *Sed ridere non est malum.* A. *Non dico istud.* B. *Quid igitur?* A. *Stultum est sine caussa ridere.* B. *Nunc intelligo.* A. *Recordare sæpe.*

COLLOQ. XII. ARGVM.

Nuncius lætus d. Euangelio.

CORNELIVS. MELCHIOR.

Ecquid habes noui? M. *Accepi litteras à fratre qui Lugduni habitat.* C. *Quando accepisti?* M. *Heri sub noctem.* C. *Quis attulit?* M. *Pictarius.* C. *Quid-nam intellexisti ex istis litteris?* M. *Omnia bene illic habere quod ad pacem, & tranquillitatem omniũ pertinet.* C. *Verá-ne prædicas?* M. *Expecta: litteras ipsas osten-*

ostendam tibi à prandio. C. *Est profectò quod nostris sociis gratulemur.* M. *Scilicet, quódque Deo nostro gratias maximas agamus.* C. *Id quidem præstare debemus omni tempore, sed nunc maximè, cùm audimus ea quæ ad gloriam eius & nostram vtilitatem præcipuè pertinent.* M. *Vtinam hoc semper habeamus in memoria.* C. *Communicabis igitur mecum tuas litteras?* M. *Vt promisi.* C. *Ergo post-prandium.* M. *Etiam dubitas?* C. *Interea vale.* M. *Vale, & salue, Corneli.*

COLLOQ. XIII. ARGVM.

Interrogatiunculæ de profectione ad locum, & reditu ex loco.

IOSEPHVS. MATTHÆVS.

E*Tt-ne domi frater tuus?* M. *Cur istud rogas?* I. *Pater meus volebat eum conuenire.* M. *Non est in hac vrbe.* I. *Vbi igitur?* M. *Peregre profectus est.* I. *Quando?* M. *Nudiustertius.* I. *Quó-nã iuit?* M. *Lutetiam.* I. *Qua iter facturus est?* M. *Lugduno.* I. *Vtrum, pedes, an eques iuit?* M. *Iuit in equo.* I. *Quando est rediturus?* M. *Nescio.* I. *Sed quem terminum constituit illi pater?* M. *Iussit vt hic adesset ad vicesimum huius mensis diem.* I. *Ducat illum Deus, ac reducat.* M. *Ita precor.*

COLLOQ. XIIII. ARGVM.

Quidam profecturus ad vindemiam, promittit amico se curaturum vt rus accersatur. EXEMPLVM puerilis amicitiæ.

DVÆVS. BALLINVS.

Q*Vando profecturus es domum?* B. *Cras, Deo iuuante.* D. *Quis iussit?* B. *Pater.* D. *Quando autem iussit?* B. *Ad me scripsit superiore hebdomade.* D. *Quo die litteras accepisti?* B. *Die Veneris.* D. *Quid continebant præterea litteræ?* B. *Omnes rectè valere, proximis diebus initium fore vindemiæ.* D. *O fortunatum, qui vindemiatum properas!* B. *Vis dicam patri meo vt te accersat?* D. *Quàm gratum mihi faceres! sed vereor, vt nolit.* B. *Immo gaudebit, cum propter nostram coniunctionem, tum verò quia & Latinè colloquendo nos exercebimus; & de*

studiis vnà interdum conferemus. D. *Oh, gaudio totus exilio. Amabo-te, id cura mi animule.* B. *Senties: interim Deum precemur, vt dicta, facta, & consilia nostra vertat in gloriam sui nominis.* D. *Bene mones: & certè ita expedit facere.*

COLLOQ. XV. ARGVM.

Aurelius à Lamberto eunte domum petit sibi vuas adferri.
EXEMPLVM desiderij puerilis.

AVRELIVS. LAMBERTVS.

Siste parumper gradum, Lamberte: quò properas? L. *Rectà domum.* A. *Quid eò?* L. *Mater vult me paucis conuenire.* A. *Nescis quamobrem?* L. *Nescio, nisi fortè vt vestimenta hiberna mihi facienda curet.* A. *Istud est verisimile: iam enim instat hiems.* L. *Iam visa sunt gelicidia, & glacies etiam alicubi.* A. *His diebus vidi in foro montanos quosdam, qui dicebant magnam vim niuiũ decidisse superiori hebdomade; cùm hîc intereà lentas pluuias tantùm videremus.* L. *Ego quoque idipsum audiui domi nostræ ex rusticis, qui triticum nobis aduexerant. Sed cogor abrumpere sermonem, ne mihi irascatur mater.* A. *Sed heus tu, mi Lamberte, adfer mihi domo aliquot vuas: nam amplissima fuit vobis vindemia.* L. *Adferam, vt spero, vtrique nostrûm affatim: nisi si quid fortè mater irata est mihi.* A. *Istud auertat Deus.*

COLLOQ. XVI. ARGVMENT.

Pelignus & Bartholomæus euntes ad tonsorem colloquuntur.
Nemo gaudet se adiri intempestiuè.

PELIGNVS. BARTHOLOMÆVS.

Quó-nam is tam celeriter? B. *Ad tonsorem.* P. *Ego quoque vnà tecum.* B. *Rogasti veniam?* P. *Non rogaui: sed tantisper exspecta me, dum eo rogatum.* B. *Festina igitur.* P. *Mox rediero. Redij: eamus nunc iam.* B. *Quo vultu te præceptor excepit?* P. *Hilaro sanè.* B. *Eodem me quoque exceperat.* P. *Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intempestiuè.* B. *Quotus quisque id non ægrè fert?* P. *Etiam nos, qui pueri sumus, sæpius*

irascimur condiscipulis, cùm studia nostra, quantulacumque sunt, interpellant. Sed iam desinamus: optimè tonsorem ante officinam video. B. *Euge, nulli sunt igitur exspectantes: ita fiet, vt minus diu moremur.*

COLLOQ. XVII. ARGVM.

De quodam rus profecto cum patre.

NOMENCLATOR. PVER.

VBi est Petrus? P. *Iuit foras.* N. *Quò?* P. *Abiit rus.* N. *Quicum?* P. *Cum patre.* N. *Quis venerat accersitum?* P. *Patris famulus.* N. *Quando est in vrbem rediturus?* P. *Hinc (vt dixit) ad octauum diem.* N. *A quo petiuit abeundi veniam?* P. *Ab hypodidascalo.* N. *Cur non potius à ludimagistro?* P. *Ad negotia prodierat.* N. *Sat habeo.*

COLLOQVIVM XVIII.

RICHARDVS. NIGER.

QVò ascendis? N. *In cubiculum nostrum.* R. *Quid eò?* N. *Petitum thecam scriptoriam.* R. *Adfer mihi cingulum eadem opera.* N. *Vbi est?* R. *Super arcam meam.* N. *Adferam: sed tu me hîc exspecta.* R. *Nusquam moueo.*

COLLOQ. XIX. ARGVM.

Sub præcepto de parentum obedientia, continentur omnes qui nobis præsunt. Contentiones vitandæ.

PVTEANVS. VITACTVS.

NEscis vetitum esse, ne submiße loquamur inter nos? V. *Quidni scirem, cùm præceptor tam sæpe nobis inculcet eius rei caussas?* P. *Cur igitur modò faciebas contrà?* V. *Quia Petrus ita me cœperat alloqui.* P. *Quid tum? debuisti illum admonere, non imitari.* V. *Debui; sed tunc mihi non venit in mentem.* P. *Sed interim notandus es.* V. *Minimè verò; nisi vis esse ipso præceptore seuerior.* P. *Dic mihi caussam.* V. *Quia præceptor vetat quempiam notari, qui sponte delictum agnouerit, modò ne tale sit factum, quod verbo Dei interdictum sit.* P. *Nónne à Deo præceptum*

ceptum est, vt parentibus obediamus? V. Illud est quintum Decalogi praeceptum. P. Atqui praeceptum illud patet latius. Nam parentum nomine, praeceptores complectitur, & magistratus, & denique omnes quibus Deus ipse nos subiecit. V. Non equidem nego vera esse quae narras: sed malo praeceptorem consulere, quàm tecum disputare: alioqui in maius malum me induceres, quod est contentionis vitium, multo magis à praeceptore vetitum. P. Aequum dicis: memineris igitur praeceptorem admonere; cùm rationes à nobis exiget. V. Ne putes me oblitum; praesertim cùm mea res agatur.

COLLOQ. XX. ARGVMENT.

Curiosus res nouas audire semper captat.

ROSSETVS. FERRERIVS.

VNde venis? F. E foro. R. Quid illic audisti noui? F. Nihil. R. Nihilne? F. Nihil prorsus. R. Mirũ est te nihil audisse de bello, aut de ceteris rebus Gallicis. F. De iis quae nihil ad me pertinent, non soleo percunctari. R. Esto: sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. F. Ne mentiar, intellexi nonnihil in transitu. R. Narra mih, quaeso. F. Nunc non est narrandi spatium. R. Cur non? F. Est mihi aliò properandum. R. Quónam? F. Nihil ad te. R. Quando igitur reuises nos, vt ex te istud audiamus? F. A prandio, si licebit per otium. R. Amabo te, fac liceat. F. Dabo operam: sed me detines diutius. Vale.

COLLOQ. XXI. ARGVMENT.

De reditu ex villa.

FRANCISCVS. DIONYSIVS.

VBi fuisti his diebus? D. Ruri. F. Quo in loco? D. In villa nostra. F. Quid agebas illic? D. Ministrabam patri. F. Quid verò ille? D. Pastinabat vites nostras. F. Quando illinc rediisti? D. Heri tantùm. F. Quid pater? D. Vnà mecum reuersus est. F. Bene factum: sed quò nunc is? D. Rectà domum. F. Quando repetes ludum litterarium? D. Cras, iuuante Deo, aut ad sum-

mum perendie. F. *Ergo interim vale.* D. *Et tu vale mi Francifce.*

COLLOQVII XXII. ARGVM.

Officium promittitur amici abſentis nomine.

FONTESIVS. CVRTETVS.

QVando rediturus eſt Blaſius? C. *Non certò ſcio, fortaſſe die craſtino: ſed cur iſtud rogas?* F. *Quia ſecum abſtulit catalogum: & præceptor iraſcetur ſi nemo ſit qui recitet.* C. *Relinque mihi iſtam curam: habeo catalogi exemplum.* F. *Recitabis igitur?* C. *Recitabo.* F. *Bene facies: & noſter Blaſius referet gratiam, ſi qua ſe offeret occaſio.*

COLLOQ. XXIII. ARGVM.

Garbinus & Furuarius iocantes ſe exercent in vſu & ſyntaxi huius nominis Domus: & obiter alia ſimul tractant. Sine Dei voluntate nihil fit boni.

GARBINVS. FVRVARIVS.

QVod eſt tibi domicilium? F. *Paterna domus.* G. *Vnde nunc venis?* F. *Domo.* G. *Vbi prandiſti?* F. *Domi.* G. *Vbi cœnabis?* F. *Domi veſtræ; vt ſpero.* G. *Quî ſcis?* F. *Pater ipſe tuus hodie me inuitauit.* G. *Vbi illum vidiſti?* F. *Domi Varronis.* G. *Quod illic erat tibi negotium?* F. *Pater me miſerat nunciatum aliquid.* G. *Scire etiam velim, vbi ſis cubiturus.* F. *Domi fratris.* G. *Quid habes negotij cum fratre tuo?* F. *Dixit ſorori noſtræ ſe velle conuenire me otioſè.* G. *In qua domo habitat?* F. *In quadam conducticia.* G. *Ehò, nullámne habet propriam domum?* F. *Habet quidem, ſed eam locat quibuſdam inquilinis.* G. *Locat igitur domum propriam, conducit alienam.* F. *Scilicet, vt ex me audis.* G. *Quanti locat?* F. *Octodecim aureis Italicis, quos nunc Piſtoletos vocant.* G. *Cur illam non potius habitat?* F. *Quia ſita non eſt in loco ſatis commodo, ſiue (vt ita loquar) mercatorio.* G. *Sed illam alienam quanti conducit?* F. *Longè pluris.* G. *Quanti igitur?* F. *Quinque & viginti.* G. *Cara eſt habitatio.* F. *Cariſſima: ſed quid agas? Loci commoditas id facit.* G. *Age (vt aliquando tandem finiamus) dic precor, ſcíſne vbi cras futurus ſis?*

F. Do-

F. *Domum reuertar; vt inde in ſcholam me conferam; ſi quidem permiſerit Dominus.* G. *Cur addis, Si Dominus permiſerit?* F. *Quia niſi permiſſu Dei, ne domo quidem exire poſſemus.* G. *Iſtud audiui ſæpe ex præceptore.* F. *Cur ergo rogabas?* G. *Quia numquam nimis dicitur quod bene dictum fuerit, præſertim vbi de rebus diuinis agitur.* F. *Iſtud quoque ex præceptore didicimus.* G. *Verum: ſed vtile eſt talia ſæpe repetere ad memoriam exercendam.* F. *Vide quò nos ſenſim adduxerit tua prima interrogatio?* G. *Tantùm volebam paucis verbis tecum iocari.* F. *Agè, quoniam nunc ſatis animum exercuimus; non vis etiam corpus exercere, valetudinis cauſſa?* G. *Quidni velim?* F. *Eamus igitur luſum pilæ palmariæ; nam eo luſu ſcio te delectari.* G. *Delector ſanè: ſed nunc pilam non habeo.* F. *Ecce tibi: ſequere me.* G. *Ego te ſequar libens: tu me bene ducito.*

COLLOQVII XXIIII. ARGVM.

Pecuniam creditam repoſcit creditor à debitore. Deus omnia gubernat.

CREDITOR. DEBITOR.

Q*Voad patris reditum exſpectas?* D. *Hinc ad diem octauum.* C. *Quî ſcis diem?* D. *Ipſe pater ad me ſcripſit.* C. *Aduentus eius (vt ſpero) te ditabit.* D. *Crœſo ditior ero, ſi bene numatus venerit.* C. *Tunc mihi mutuum reddes?* D. *Non eſt quòd dubites, quin, ſi tibi opus erit amplius, non modò reddam mutuum; ſed etiam referam gratiam.* C. *Quomodo?* D. *Pecuniam mutuam viciſſim dabo.* C. *Nihil opus erit, ſpero.* D. *At neſcis quid poſſit accidere.* C. *Tempus eſt breuiſſimum.* D. *Non eò dico, quòd tibi velim ominari malum.* C. *Quicquid ominentur homines, Deus clauum tenet.* D. *Sed quid ceſſamus recipere nos in auditorium?* C. *Opportunè admones.*

COLLOQ. XXV. ARGVM.

Patris docti diligentia in filiis domi docendis. Beneficium Dei agnoſcendum ab iis qui bonos parentes habent.

PICVS. MARCVARDVS.

QVando rediisti domo? M. *Tantùm redeo.* P. *Vbi est frater?* M. *Mansit domi.* P. *Cur mansit?* M. *Vt pranderet cum matre.* P. *Tu verò cur etiam non mansisti?* M. *Iam pranderam cum patre.* P. *Quis vobis ministrabat?* M. *Ancilla.* P. *Quid mater? vbi erat?* M. *Etiam domi, sed occupata.* P. *Qua in re?* M. *In recipiendo tritico quod nobis aduectum fuerat.* P. *Quando redibis domum?* M. *Cùm accersar à patre.* P. *Quo die istud erit?* M. *Fortasse hinc ad quatuor dies.* P. *Cur vos tam sæpe commeatis?* M. *Sic volunt parentes.* P. *Quid agitis domi?* M. *Quod iubemur à parentibus.* P. *Sed interim perit vobis studiorum tempus.* M. *Non omnino perit.* P. *Quid igitur?* M. *Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos; manè, ante & post prandium, ante cœnam, à cœna satis diu; post. emò etiam antequam cubitum eamus.* P. *Quibus rebus vos exercet?* M. *Exigit à nobis ea potissimùm, quæ tota hebdomade in schola didicimus: themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat: sæpe dat nobis aliquid modò Latinè, modò Gallicè describendum: interdum etiam nobis proponit breuem sententiam vernaculo sermone, quam Latinè vertamus: interdum contrà, iubet aliquid Latinum Gallicè reddere vel Flandricè.* P. *Mira narras, si modò vera.* M. *Immo sunt longè plura, quàm quæ tibi narraui: sum enim oblitus morum ciuilitatem: de qua etiam admonere nos solet in mensa.* P. *Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis?* M. *Vt sic intelligat num in schola operam ludamus; & tempore abutamur.* P. *Mira hominis diligentia, atque adeò prudentia. O quàm deuincti estis Patri cælesti, qui talem patrem in terra dedit vobis!* M. *Faxit ille, vt hoc & cætera eius beneficia nunquam obliuiscamur.* P. *Bonum & pium est istud optatum: cura vt habeas non modò in ore, sed in animo etiam magis.* M. *Quod me tam fideliter mones, habeo tibi gratiam.* P. *Bene monendi officium debemus omnibus, sed maximè familia-*

ribus

ribus & amicis. M. *Rectè iudicas. Sed viso num frater domo tandem reuerterit: nam ad cessandum promptus est plus satis.*

COLLOQ. XXVI. ARGVMENTVM.

Res ad bonam scripturam necessariæ. Probus puer bene merendi occasionem non modò expectat, sed etiam quærit. Charitas Christiana. Spiritus auctor eius. EXEMPLVM diligenter notandum.

MYCONIVS. PETELLVS.

SErió-ne scribis, an tu ineptis? P. *Equidem scribo seriò, cur enim tempore abuterer? Tu verò cur istud rogas?* M. *Quia vidi aliquando cùm bene scriberes.* P. *Scribo interdum melius.* M. *Qui fit igitur vt nunc tam scribas malè?* P. *Desunt mihi bene scribendi adiumenta.* M. *Quæ tandem?* P. *Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea charta (vt vides) miserè perfluit: atramentum est aquosum, & subalbidum: penna mollis, & malè parata.* M. *Cur ista omnia maturè non prouidisti?* P. *Pecunia mihi deerat, & nunc etiam deest.* M. *Incidisti in illud vulgare prouerbium, Cui deest pecunia, huic desunt omnia.* P. *Sic agitur mecum.* M. *Sed quando te speras acceptu-rum?* P. *In mercatu proximo pater ad me missurus est; aut ipsemet venturus.* M. *Ego te interea iuuare volo.* P. *Si quidem id potes, magno beneficio me affeceris.* M. *Accipe hos sex asses mutuo ad chartam, & cætera comparanda.* P. *Quàm verè dictum est illud, Amicus certus in re incerta cernitur! Sed quid te impellit, vt mihi vltrò tam benignè facias?* M. *Charitas illa Dei, quæ (vt Paulus ait) effusa est in cordibus nostris.* P. *Mira est vis diuini Spiritus, qui eius auctor est charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referam gratiam.* M. *Parua res est: omitte istam cogitationem; ne te impediat, quominus in vtramuis aurem dormias: tantùm redde mutuum, cùm tibi commodum fuerit.* P. *Reddam (vt spero) propediem.* M. *Eamus ad precationem; ne notemur.* P. *Adde vnum, si placet.* M. *Quid est?* P. *Ne hodie incœnati mittamur cubitum.* M. *Ha, ha, ha, he.*

COLLOQ. XXVII. ARGVM.

Docti adoleſcentis colloquium cum puero mediocriter prouecto. Admonitio ad præſtandum mutuas operas. precatio. Quid pueris agendum, cùm manè ſurrexerint. Deus agnoſcendus eſt adiutor. Spes certa in Deo neminem fruſtratur. Philoſophi ethnici multa verbo diuino conſentanea dixerunt.

VELVSATVS. STEPHANVS.

Qvota hora ſurrexiſti hodie? S. *Paulo ante quintam.* V. *Quis te expergefecit?* S. *Nemo.* V. *An cæteri iam ſurrexerant?* S. *Nondum.* V. *Non iuiſti illos excitatum?* S. *Non iui.* V. *Quamobrem?* S. *Neſcio; niſi quia non putabam illud ad me pertinere.* V. *An-non te illi excitant interdum?* S. *Immò ſæpiſſimè.* V. *Debuiſti igitur ſimiliter facere.* S. *Debui, fateor.* V. *Memento igitur, vt poſthac facias.* S. *Meminero, Deo iuuante.* V. *Sed tu quid feciſti, ex quo ſurrexiſti è lecto?* S. *Primùm flexis genibus precatus ſum.* V. *Factum bene: quid poſtea?* S. *Deinde ornaui me; & curaui corpus mediocriter, vt Chriſtianum decet: poſtremò ad quotidiana ſtudia me retuli.* V. *Si perges ſic facere; ne dubites, quin Deus tua iuuet ſtudia.* S. *Adhuc me ſemper iuuit, quæ eſt eius benignitas, nec me (vt ſpero) derelinquet.* V. *Rectè loqueris: nec ille ſpem tuã fruſtrabitur.* S. *Anno ſuperiore didici in Catone,* Spem retine; ſpes vna hominẽ nec morte relinquit. V. *Quòd retinueris, bene feciſti; eſt enim egregia ſententia, & homine Chriſtiano digna.* S. *Atqui auctor eius libri nõ fuit Chriſtianus.* V. *Non fuit, certa res eſt.* S. *Vnde igitur ſumpſit tot pulchras ſententias?* V. *Maximè ex philoſophis ethnicis. Nam & ipſi diuino Spiritu illuminati, plurima dixerunt, quæ ſunt verbo Dei conſentanea: quod tu quoque videre aliquando poteris, ſi litterarum ſtudium proſequêre.* S. *Ego proſequar (vt ſpero:) dummodo ipſe Deus det patri meo vitam longiorem.* V. *Precare diligenter, & ex animo, vt illud contingat.* S. *Quotidie id precor ſæpe.* V. *Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perſeue-*

seuerantiam. S. *Quod mihi optas, idem tibi precor: & gratias ago, quòd me tam fraternè monueris.*

COLLOQ. XXVII. ARGVM.

Inuitatio ad lusum. Euentus ludi. Quicquid nobis accidit, est boni consulendum. Ditari aliquem Deo adiuuante. Spe lucri non est ludendum. Ethnicorum doctrina de fortuna. Admonitio careat odio, & inuidia. Solus Deus est cordium scrutator. EXEMPLVM admonitionis mutuæ.

DOMINICVS. BARRASIVS.

VBi sunt iuglandes tuæ? B. *De quibus loqueris iuglandibus?* D. *Quas hodie ex præmio accepisti.* B. *Vbi sint rogas? quasi verò tibi seruare debuerim.* D. *Non sic intelligo: sed quæro, quid feceris.* B. *Edi in merenda.* D. *Edisti miser? cur potius non seruabas ad ludendum?* B. *Edere malui, quàm perdere.* D. *Non poteras perdere nisi duodecim.* B. *Fateor.* D. *Quòd si fors tulisset, potuisses ducentas, aut fortasse plures lucrifacere.* B. *Dubius est (vt vulgò dicitur) ludi euentus.* D. *Quid tum? vbique parati esse debemus in vtramq. partem, & boni consulere quicquid nobis euenerit.* B. *Istud ego scio: sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere.* D. *Abi, nūquam rem facies.* B. *Aliquis rem facit Deo volente: nec ego ditari ex ludo velim.* D. *Ergo (vt video) quærendus mihi est collusor alius.* B. *Nihil sanè impedio. Sed mane parumper.* D. *Quid vis?* B. *Quid tu vocas sortem, de qua hîc mihi mentionem fecisti?* D. *Ipsam fortunam.* B. *Quid autem est fortuna?* D. *Stultorum opinio.* B. *De fortuna quid opinantur stulti?* D. *Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere: sed vide annotationem præceptoris in Catonem.* B. *In quem locum?* D. *In illum versiculum,* Indulget fortuna malis; vt lædere possit. B. *Vt video, non ignoras quid sit fortuna.* D. *Satis scio fortunam nihil esse.* B. *Cur ergo dixisti, Quòd si fors tulisset?* D. *Excidit mihi sic loqui Ethnicorum more. Nām eorum libri (vt sæpè docet præceptor) pleni sunt eiusmodi impia doctrina.* B. *Nihil mirū: nēpe illi veram Dei cognitionem non habuerūt.* D. *Sed audi mi Barrasi; si*

vis amplius disputare;quare tibi alios disputatores,nã mihi nunc serio ludendum est: volo tamen prius te vicissim admonere. B.*O quàm gratũ mihi feceris!* D.*Nónne dixisti hæc verba, Dubius est ludi euentus?* B.*Fateor me dixisse: sed præmuniui.* B.*Quomodo istud intelligis?* B. *Addidi enim hæc tria verba;* vt vulgò dicitur. D.*O astutam vulpeculam! os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio, aut maleuolentia dicta sint.* B.*Nouit Deus vtriusque animum.* D.*Est enim ille solus cordium scrutator. Sed quid tu? vis hic solus otio torpescere?* B.*Cogito quo lusu me exerceam.* D. *Quasi verò sit diutius cogitandum. Agè, sequere me, dabo tibi mutuò iuglandes.* B.*Amicè nunc loqueris: sed quando reddã?* D. *Ad Calẽdas Græcas: si non potes citius.* B.*O festũ caput! eamus.*

COLLOQVII XXIX. ARGVMENTVM.

Hic probi adolescentis admonitio contemnitur ab improbo. Sciẽtia res inæstimabilis. Misericordia. Bona externa perdunt multos. Diuitiæ sunt Dei donum. Virtutis & scientiæ possessio. Mens bona.

RVFVS. CASTRENSIS.

Q*Vando repetes ludum litterariũ?* C.*Nescio.* R.*Cur de hac re patrem non admones?* C. *Quid putas me curare?* R. *Parum admodum, vt credo.* C.*Profectò verum dicis.* R.*Satis est signi te non amare litteras.* C. *Scio legere, Latinè loqui, saltem mediocriter: quid opus est mihi tanta scientia?* R. *O miserum adolescentem! siccine rem contemnis inæstimabilem?* C. *Quid tu sic exclamas? vnde tibi videor miser?* R. *Amice, nulla tibi à me orta est iniuria; quod enim tibi dixi, non est conuicium; ne tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis quod felicitatem parit.* C.*Lucrum, diuitiæ, & voluptas felicitatem pariunt.* R.*Immo ista multis fuerunt exitio: tametsi diuitiæ sunt donum Dei, nec nocent nisi iis qui abutuntur: verùm enimuero nulla est homini pretiosior possessio, quàm virtus, & rerum honestarum cognitio.* C. *Vis igitur concionari; vt video.* R. *Vtinam diuinas conciones audiuisses diligenter.* C. *Hem, obtundis me;*

dis me; num quid vis? R. *Vt bonam mentem det tibi Deus.* C. *Ea fortasse tibi est magis opus, quàm mihi. Vale.*

COLLOQVII XXX. ARGVMENTVM.

Euntes in scholam Latinè colloquuntur. Simile gaudet simili. Improborum mores probis odiosi.

MICHAEL. FRISIVS.

Salue Frisi. F. *Tu quoque saluus sis, Michael. Quota est hora?* M. *Mox audies sonũ semihoræ post quintam.* F. *Bene habet: maturè satis aderimus.* M. *Gaudeo me tibi occurrisse; vt euntes Latinè tantisper colloquamur.* F. *Ea sanè est vtilis & iucũda exercitatio.* M. *Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem in bedarium offendisse. Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeò mihi eorum mores odiosi.* F. *Nihil mirum: nam ferè sunt eiusmodi, vt neque loqui velint quidpiam boni, neque audire sustineat.* M. *Quid cum illis agas, quibus nihil est curæ, nisi vt suas libidines expleat?* F. *Nihil aliud crepant, nisi suas cupedias, & meras cõpotationes in secretis cauponulis.* M. *Etiã nos irrident plenis buccis, quòd Latinè per vicos loquamur.* F. *Illud verò est omnium pessimum, quòd nusquam se patiuntur admoneri.* M. *Quia scilicet (vt ait Propheta) non est timor Dei ante oculos eorũ.* M. *Siquid occeperis amicè commonere, statim audies, Tace concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, deferam te ad præceptorem, aut ad obseruatorem: Oh, ego bene curo, inquiunt: tu non auderes. Nam si me accusares, non ferres impunè.* E. *Immo verò te continuò verberabunt; si locus erit semotus ab arbitris.* M. *Profectò cùm quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu; impêgit mihi in vtramque malam duos ingentes colaphos: & aufugit continuò.* F. *Quid tu, quæso, interea?* M. *Quid istud quæris? tam illud subitum fuit, vt vix hominem aspicere potuerim.* F. *Sed qui tam citò & sensim ad scholam peruenimus?* M. *Sic fere confabulantibus vsu venire solet.* F. *Agè, ingrediamur sine murmure & strepitu; ne studentes offendamus.*

COL-

COLLOQVIVM XXXI.

PROBVS. AMICVLVS.

VNde adfers istam tuniculam? A. *Domo.* P. *Quid vis facere?* A. *Volo induere.* P. *Nunc non est mutandi tempus.* A. *Quando igitur?* P. *Cras manè, cùm surges è lecto.* A. *Bene mones: expectabo.*

COLLOQ. XXXII. ARGVM.

Antonius & Daniel colloquuntur de matrimonio. Adolescens doctus & bene moratus; puella bene instituta. EXEMPLVM prosperi coniugij.

ANTONIVS. DANIEL.

EVge, audiui sororem tuam nupsisse. D. *Verum audiuisti.* A. *Quis est maritus eius?* D. *Quidam ciuis Lugdunensis, honestis parentibus progenitus.* A. *Estne diues?* D. *Sic habetur: sed tamen pater meus hoc longè pluris facit, primùm, quòd ille sit bene moratus adolescẽs: deinde, quòd non solùm doctissimus, sed etiam bonarum litterarum amantissimus: denique, quòd diligens Dei cultor, & Christianæ religionis summus obseruator.* A. *Mihi narras egregios adolescentis titulos. O felicẽ sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta est!* D. *Felicem sanè non ab re dixeris: siquidem bonum illud perpetuò sic agnoscat, vt semper meminerit ex Dei bonitate profectum esse, ob idque immortales agat eidem gratias.* A. *Credo id facturam.* D. *Ita spero quidem; sic enim à parentibus semper bene instituta est. Sed me iam aliò reuocant domestica negotia. Ergo vale mi Antoni.* A. *Tu quoque bene vale, suauissime Daniel.* D. *Nunquid vis?* A. *Vt verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri, matríque, & ipsi nouæ nuptæ: méque illi gratulari faustum illud coniugium.* D. *Ego verò id faciam, & quidem libentissimè.*

COLLOQ. XXXIII. ARGVM.

Henricus conferre quærit de concione sacra: Gerardus recusat atque offenditur. EXEMPLVM in morum dissimilitudine.

HEN-

HENRICVS. GERARDVS.

Hodie te non vidi in concione: quid illud sibi vult? G. *Quid sibi velit nescio: ego tamen interfui.* H. *Narra mihi quæ mandasti memoriæ.* G. *Non est tuum à me rationem exigere.* H. *Ego quidem non exigo: verùm id rogo, vt memoriæ causa conferamus vnà.* G. *Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) cùm præceptor ante prandium nos interrogabit.* H. *Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferremus?* G. *Nihil mali esset; fateor: sed nunc mihi non libet.* H. *Tua igitur te libido regit.* G. *Omitte me: cur molestus es?* H. *Omitto sanè; sed audi vnum verbum. Non decet puerum esse tam morosum.* G. *Nec puerum decet esse tam molestum.*

COLLOQ. XXXIIII. ARGVM.

Admonitionem bonam puer bonus in bonam partem accipit: & gratias habet monitori.

RVBLIVS. LEPVSCVLVS.

Qvid fecisti regula mea? L. *Reliqui in pergula superiore.* R. *Cur eam reliquisti?* L. *Oblitus sum.* R. *Non rectè factum: sed tu sic facere soles, si quid tibi fuerit commodatum.* L. *Piget me negligentiæ meæ.* R. *Non satis est dolere; nisi mores mutare velis.* L. *Deum precabor, vt mihi mutare velit.* R. *Si sapis: alioqui nemo tibi posthac commodare volet.* L. *Habeo gratiam, quòd me tam amicè monueris.* R. *I nunc repetitum meam regulam: est enim ea mihi opus ad ducendas in charta lineas.* L. *Nunc eo.* R. *Refer ad me in cubiculum.* L. *Mox habebis.*

COLLOQVII XXXV. ARGVM.

Admonitus monitionem vicissim monet.

Suspectus caueas, ne sis miser omnibus horis:
Nam timidis & suspectis aptissima mors est.
In suspiciosos.

EMERICVS. BALDVS.

Cvr solus rides? B. *Quid tua?* E. *Quia fortasse rides me.* B. *Vnde tibi orta est ista suspicio?* E. *Quia malus es.* B.

Omnes

Omnes quidem mali ſumus: at ego te peior non ſum. Nemo igitur ridet niſi aliquem irrideat? E. *Non ſic intelligo: ſed qui ſolus ridet (vt ſæpe audiui) aut ſtultus eſt, aut aliquid mali cogitat.* B. *Iſta ſententia cuius ſit neſcio, ſed cuiuſcumque ſit, non eſt perpetuò vera. tamen admonitionem tuam in bonam partem accipio: téque moneo viciſſim, vt caueas ſuſpicioſus eſſe. Nam timidis, & ſuſpectis aptiſſima mors eſt, vt eſt in morali noſtro carmine.* E. *Memini: boni tamen conſulo admonitionem tuam.*

COLLOQ. XXXVI. ARGVMENT.

Nicolaus Mercerium monet, ne ſit curioſus alienarũ rerum percunctator. Horatius: Percunctatorẽ fugito, nam garrulus idem eſt: Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures. EXEMPLVM in percunctatores.

NICOLAVS. MERCERIVS.

VNde venis? M. *Domo.* N. *Quid agitur domi veſtræ?* M. *Nihil tua refert.* N. *Fateor: ſed familiares ſic rogare ferè ſolemus, perinde quaſi rogemus, Vt valetis? Quomodo ſe veſtræ res habent?* M. *De re aliena nimium percunctari non decet.* N. *Taceo: ſed videris mihi pro ætate nimis ſapere.* M. *Nihil meum dico: id audiui ſæpe.* N. *Ego quoque non ſemel audiui.* M. *Cur ergo non vteris?* N. *Quia non ſemper in mentem venit.* M. *Immo quia tu es percunctator: quæ res non ſine cauſſa datur vitio.* N. *Habeo gratiam, quòd me adeò amicè moneas: poſthac, adiuuante Deo, cauebo ineptus eſſe.* M. *Ita paulatim ſapies.*

COLLOQ. XXXVII. ARGVM.

Admonitio de ciuilitate morum.

HVMBERTVS. PLANTINVS.

HEus tu, præceptor adeſt. P. *Quid tum?* H. *Reſpice ad illum.* P. *Quamobrem?* H. *Vt ei caput aperias, & venientem ſalutes.* P. *Ita decet facere: ſed aliud cogitabam.* H. *Tace.*

COLLOQ. XXXVIII. ARGVM.

Latinus ſermo colloquiis exerceatur. Colloquiorum materia. Otioſus ſermo qui ſit. Docilitas.

PONTANVS. MARCVS.

VNde redis? M. *Foris.* P. *Cur exieras?* M. *Redditũ vrinam.* P. *Qualis est cæli facies?* M. *Nebulosa.* P. *An regelat?* M. *Sic resoluitur gelu, vt niues omnino liquescant.* P. *Etiám-ne pluit?* M. *Sensi aliquid supernè distillare.* P. *Fortasse in transitu, è stillicidio tecti.* M. *Immo è nubibus, scio: quod si non credis, vise tu ipse.* P. *Quasi ego tibi non credam in re tantilla.* M. *Cur igitur dubitare videbaris?* P. *Vt pluribus verbis tecum fabularer.* M. *Quorsum id pertinet?* P. *Ad Latinum sermonem exercendum.* M. *Sed interim sæpe otiosa verba dicimus, à quibus omnino abstinendum Christus præcipit.* P. *Tota erras via in præcepti intellectu.* M. *Cur istud dicis?* P. *Quia non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur, præsertim vbi agitur de bonis & honestis rebus: qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus.* M. *Videris mihi rectè sentire: proinde facilè tibi assentior.* P. *Sed hæc hactenus. instat nobis aliud negotium.* M. *Agè, desinamus.*

COLLOQ. XXXIX. ARGVM.

EXEMPLVM obliuionis.

TROLLIETVS. BOLANVS.

SCin-tu quota sit hora? B. *Non certum scio: sed video instare cœnæ tempus.* T. *Me miserum! oblitus sum adire matrem, quæ iusserat.* B. *Curre, curre: opportunè venies, vt cœnes domi.* T. *Rectè mones: eo rogatum veniam.* B. *Eccum hypodidascalum.* T. *Optimè adest.*

COLLOQ. XL. ARGVM.

Rolandus & Lambertus de scalpello recens empto colloquuntur. Res inuenta restituenda est domino, si cognosci potest. Inuentori dandum aliquod præmium. Deus precandus & laudandus.

ROLANDVS. LAMBERTVS.

QVid ais de scalpello quod emeram tibi nudiustertius? éstne satis bonũ? L. *Immo verò est optimũ, sed (me miserũ)* *parum*

parum abfuit, quin perdiderim. R. *Eho, quid ais? quomodo id accidit?* L. *Cùm redirem foris, exciderat mihi in vico.* R. *Vnde exciderat?* L. *E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram.* R. *Quomodo recuperasti?* L. *Affixeram statim chartulam valuis templi: post prandium quidam puer sextæ classis mihi retulit.* R. *Vtinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt.* L. *Profectò pauci sunt qui restituant, si modò sit res alicuius pretij.* R. *Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur.* L. *Quidni? est enim furti species; si quis rem alienam inuentam retineat, modò sciat cui reddenda sit.* R. *At plerique putant se iure possidere quicquid amissum inuenerint.* L. *Errãt illi quidem grauissimè.* R. *Verum (vt redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero qui scalpellum tuum inuenerat?* L. *Dedi sextantem, & nuces aliquot iuglandes: laudaui præterea, & paucis admonui idem semper esse faciendum.* R. *Rectè fecisti: sic enim libentius reddet aliàs, si quid repererit. Sed quid, si perdidisses?* L. *Aequo animo tulissem: & mihi emisses aliud.* R. *Itáne æquo tulisses animo?* L. *Certè non sine aliqua molestia.* R. *Non igitur æquo animo: sed nolo te arctiùs vrgere.* L. *Non sumus theologi.* R. *Quid ergo?* L. *Grammaticuli.* R. *Et quidem imperiti.* L. *Tanto diligentius Deum precari debemus, vt nos liberet ab inscitiæ & ignorantiæ tenebris, in quibus & versati sumus, & adhuc versamur.* R. *Id verò faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & sæpe à concionatoribus.* L. *Vide quantum profuerit nobis scalpelli mei amissio.* R. *Ob eam rem tibi dupliciter gratulor, primùm, quòd tibi rectè emerim: deinde quòd amissum recuperaueris.* L. *Habeo tibi gratiam, mi Rolande.* R. *Quin patri nostro cælesti sit laus, & gratiarum actio.* L. *Amen.*

COLLOQ. XLI. ARGVMENT.

De pennis ad scribendum acuendis. Pennarum bonarum notæ.

MACARIVS. CAROLVS.

Mihi

Mihi non videris nimis occupatus. C. *Mediocriter.* M. *Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas?* C. *Satis sit tibi, si vnam acuero in præsentia. Súnt-ne nouæ?* M. *Nouæ quidem, sed paratæ vsquedum acuantur. Iam enim leuigaui, caudam rescidi, detraxi plumulas.* C. *Ostende, profectò sunt optimæ, & ad scribendum aptissimæ.* M. *Vnde id nosti?* C. *Quia sunt caule amplo, firmo & nitido. Nam molles, & quæ caulem breuiorem habent, parum sunt ad scribendi vsum habiles.* M. *Gaudeo me vtiliter emisse.* C. *Non ab re. sed quanti?* M. *Pro his tribus dedi quadrantes duos.* C. *Singulas igitur binis emisti denariolis.* M. *Res apparet. Est vile pretium pro rei bonitate.* C. *De quo emisti?* M. *De quodam circumforaneo.* C. *Apud huius opidi mercatores singulæ, & quidem minus bonæ, venduntur sextantibus.* M. *Et tamen audent interdum dicere pluris sibi constare Lugduni.* C. *Ea ferè est mercatorum consuetudo, nihil enim proficiunt nisi admodum mentiantur, vt ait Cicero.* M. *Sed agè, ne te diutius remorer, agamus quod instat.* C. *Citò expediere. aspice me diligenter; vt discas aliquando.* M. *Aspicio intentis oculis: sed mihi opus esset spatio paulo longiore.* C. *Istud ergo fiet in cubiculo, si quando me velis inuisere.* M. *Quo tempore?* C. *Post scholæ missionem: hoc est, hora nona matutina, vel quarta pomeridiana. Nunc habes pennas duas, rectè (ni fallor) in vsum tuum accommodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi integram seruabis.* M. *Accipe tibi, si placet.* C. *Quin tibi serua: domo adferuntur mihi satis multæ.* M. *Ago tibi quantas possum gratias, vale.* C. *Incolumem te conseruet Deus. Sed heus, ne parcas vnquam labori meo.* M. *Tu quoque & me, & rebus meis vicissim vtere, si quid opus fuerit. Iterum vale.*

COLLOQ. XLII. ARGVMENTVM.

Breuis confabulatio, sed doctrinæ plena. Vir bonus & prudens occasionem docendi capit è re minima.

PVTEANVS. BVERLA.

Vnde veniebas modò? B. *E culina.* P. *Quid illuc ieras?* B. *Vt me calefacerem.* P. *Tu, credo, libentius es in culina, quàm in schola: nónne?* B. *Nihil mirum: in schola non est ignis, sicut in culina.* P. *Abi, sapis.* B. *Vtinam tam saperem in diuinis rebus, quàm in cura corporis.* P. *Fac sapias.* B. *Quomodo?* P. *Studio, cura, labore, diligentia.* B. *Non parco labori.* P. *Rectè facis; sed est tempus exspectandum, cuius progressu fiunt omnia. interea precandus est Deus aßiduè.* B. *Bene mones, vtinam illa studia nostra promoueat in gloriam sui nominis.* P. *Id faciet si pergamus eum colere diligenter.*

COLLOQ. XLIII. ARGVM.

Ab amico quidam mutuo assem impetrat. Obiter mentio fit de prouidentia Dei.

MARTIALIS. BLANCVS.

Qvantùm habes pecuniæ? B. *Assem cũ semisse. tu verò?* M. *Non tantum.* B. *Quantũ igitur?* M. *Vnicum assem.* B. *Vis mihi dare mùtuò?* M. *Est mihi opus.* B. *In quẽ vsum?* M. *Ad emẽdam chartã.* B. *Hodie reddam tibi.* M. *Addendũ fuit, Deo iuuante.* B. *Sic docet præceptor, sed non possum assuescere.* M. *Fac assuescas.* B. *Quomodo id fiet?* M. *Si sæpe cogites nos à Deo sic pendêre, vt nihil poßimus sine eius auxilio.* B. *Bonũ mihi das consiliũ.* M. *Quale mihi dari velim.* B. *Sed (vt ad propositũ redeamus) dabis mutuò istũ assem?* M. *Miror te mutuò petere, qui plus habeas quàm ego.* B. *Est quidã scholasticus hâc transiens, qui librũ venalẽ ostentat.* M. *Quid tum?* B. *Cupiebam emere; quia vilius indicat, quàm noster bibliopola.* M. *Accipe: sed quæso, vnde tam citò reddes?* B. *A cœna ibo domum, vt à matre petam.* M. *Quid si dare nollet?* B. *Nihil cunctabitur; cùm librum ostendero.*

COLLOQ. XLIIII. ARGVM.

Montanus & Eusebius conferunt annos suos. Laudatur docti pædagogi diligentia: item boni patris prudentia in liberorum instituendorum cura. Agnoscitur in ea re Dei beneficium.

EXEMPLVM exercitationis in lingua Latina à teneris annis.

MON-

MONTANVS. EVSEBIVS.

Quot annos habes? E. *Tredecim; vt à matre accepi. tu verò?* M. *Equidem non tot habeo.* E. *Quot igitur?* M. *Deest vnus.* E. *Sunt ergo duodecim.* M. *In promptu est ratio.* E. *Sed frater tuus quotum agit annum?* M. *Quintum.* E. *Quid ais? iam Latinè loquitur.* M. *Quid miraris? semper habemus domi pædagogum & doctum, & diligentem: semper nos Latinè loqui docet: nihil Gallicum effert, nisi aliquid declarandi caussa: quin etiam patrem non audemus, nisi Latinè alloqui.* E. *Numquam igitur Gallicè loquimini?* M. *Solùm cum matre, idque certa quadam hora, cùm illa nos ad se vocari iubet.* E. *Quid agitis cum familia?* M. *Cum familia rarus est nobis sermo, & quidem tantùm in transitu: & tamen famuli ipsi nos Latinè alloquuntur.* E. *Quid ancillæ?* M. *Siquando vsus postulat vt eas alloquamur, vtimur sermone vernaculo; vt solemus cum ipsa matre.* E. *O vos felices, qui tam diligenter docemini!* M. *Est Deo gratia, cuius dono patrem habemus qui curet nos tam accuratè erudiendos.* E. *Certè eius rei laus, & honor vnico cælesti patri debetur.* M. *Sed quid agimus? iam audio recitari catalogos.* E. *Ergo festinemus.*

COLLOQ. XLV. ARGVM.

Siluius Ludouico ægrotanti suadet vt quiescat. Paret Ludouicus.

SILVIVS. LVDOVICVS.

Quid tristis es Ludouice? L. *Aegroto.* S. *Quid morbi est?* L. *Nescio.* S. *Sed tamen, est-ne grauis morbus?* L. *Non admodum, gratia Deo.* S. *Quid-nam tibi dolet?* L. *Caput.* S. *Quid, totúm-ne caput?* L. *Non certè.* S. *Quæ pars igitur?* L. *Nescio nomen.* S. *Est-ne vertex?* L. *Non est.* S. *Quid ergo? vtrū sinciput, an occiput?* L. *Hæc pars anterior.* S. *Est ergo sinciput.* L. *Quid igitur faciā?* S. *Quiesce bene: mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, nullū esse præsentius remediū capitis doloribus, quàm quietē.* L. *Atqui varij sunt morbi capitis.* S. *Et varia fortasse remedia: sed*

quid est facilius, quàm id tentare quod dixi tibi? L. *Experiri quidem, nihil (vt spero) nocebit: sed vbi quiescam?* S. *Domi vestræ in lecto.* L. *Mater non sinet.* S. *Immo si dixeris te ægrotare.* L. *Atqui me putabit simulare.* S. *Fieri potest: sed quid dubitas periculum facere?* L. *Bonum consilium.* S. *Vtere, si vis.* L. *Faciam profectò.* S. *Enimuero, si sapis.* L. *Sed vnum restat.* S. *Quid est?* L. *Impetranda est a præceptore venia.* S. *Adi, & pete.* L. *Quid si nolit dare?* S. *Immo facillimè.* L. *Qui scis istud?* S. *Quia satis est credulus nobis: nisi qui aliquoties illum fefellerũt.* L. *Numquam sciens illum fefelli.* S. *Ito igitur fidenter.* L. *Nunc eo.* S. *Sed heus, prius meditare, quid sis dicturus: ne fortè loquendo hæreas.* L. *Bene mones: non accedam imparatus.*

COLLOQVII XLVI. ARGVMENT.

Paulus & Timotheus certant, vter melius pronunciet aliquid eorum quæ in schola edidicerint. Salomon iudex. EXEMPLVM honesti studiosorum certaminis.

PAVLVS. TIMOTHEVS. SALOMON iudex.

O*Ptatus mihi ades, Timothee: quærebam qui mecum certare vellet: sed omnes ad lusus certamen currunt: tu verò quid ais?* T. *Quid ego malim, quam tecũ de nostris studiis pacificè contendere?* P. *Sed quod petis certandi argumentum? an de repetendis Ciceronis epistolis?* T. *Malo de Catone.* P. *Quamobrẽ?* T. *Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de Cicerone. Scis enim me ægrotasse ferè duas hebdomades.* P. *Memini. Vis igitur dicamus secundum librum Moralium distichorum?* T. *Est longius nimis in hanc horam.* P. *Quid ita?* T. *Quia nobis aliquandiu ludendum est: vt corpus exerceamus ad valetudinem conseruandam.* P. *Dicamus ergo librum tertium, qui est breuissimus.* T. *Sed iudicem volo.* P. *Præsto est Salomon, qui me ob eam rem sequitur.* T. *Vis igitur, Salomon, audire nos?* S. *Quid dicturi estis?* P. *Tertium librum distichorũ moralium.* S. *Nónne alternis dicetis?* T. *Scilicet suum vterq. distichum.* S. *At pueri (ne erretis)*

nolo

volo vos audire tamquam iudex. B.*Cur non?* S. *Ne fortè mea sententia alteruter amicorum offendatur.* T.*In quo igitur nobis eris adiutor?* S.*Notabo in chartula diligēter vtriusq. lapsus: deinde referetis ad præceptorē.* T. *Quid tum fiet?* S.*Ille vtri videbitur victoriam, & præmium adiudicabit.* P. *Eris igitur nobis tantùm testis.* S.*Sic intelligo.* T.*Optima sanè videtur mihi ratio.* P.*Mihi quoque valde probatur.* S. *Sed vnum restat.* T. *Quid est?* S.*Vultisne, præter lapsus manifestos, hæsitationes etiam notari?* T.*Sic volunt præceptoris leges super hac re.* S. *Date mihi librum in manum; vt certiùs obseruare possim.* P. *Tene meum.* T. *Incipiám-ne?* P. *Aequum est: quia tu à me prouocatus es.* T.*Audi, quæso, Salomon, sed diligenter.* S.*Tu verò caue dicas negligēter.*

T. *Hoc quicumque cupis carmen cognoscere lector,*
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.
P. *Instrue præceptis animum, nec discere cesses:*
Nam sine doctrina, vita est quasi mortis imago.
T. *Commoda multa feres: sin autem spreueris illud,*
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.
P. *Cùm rectè viues, ne cures verba malorum.*
Arbitrij nostri, &c. Sic pergunt ad finem vsque libri tertij.

COLLOQ. XLVII. ARGVM.

Porralis & Marcardus de reditu à vindemia, déque vuis allatis colloquuntur.

PORRALIS. MARCARDVS.

GRatulor tibi reditum Marcarde. quando redisti rure?* M. *Heri post meridiem.* P.*Quid mater?* M. *Quemadmodum illa me secum duxerat, ita reduxit.* P.*Nón-ne venit in equo?* M. *Et quidem tolutario.* P.*Tu verò?* M.*Quid rogas? eram illi à pedibus.* P.*Non tibi fuit molestus labor itineris?* M. *Nulla mihi fuit via difficilis: adeò erat iucunda in vrbem reditio. quid quæris? noluissem eques venire.* P. *Quantum distat hinc villa vestra?* M. *Quatuor milliaribus, iisq. non admodum longis.* P.*Sed iam satis*

de reditu; nunc aliud agamus. Fuisti-ne memor promissi tui? num rediisti vacuus? M. *Attuli vuarum quantū potui.* P. *Quantum igitur?* M. *Quasillum.* P. *Hui quasillū! tibi igitur vni.* M. *Immo nobis duobus.* P. *Quid, duobus tantillū?* M. *Non poteram ferre amplius, pro viribus corpusculi mei: quòd si robustus essem, asini onus asportassem: mater enim facilè permittebat.* P. *Quàm vellem adfuisse!* M. *Ego & mater te plurimum desiderauimus. Sed esto animo bono: ea reliquit famulum ruri, qui amplissima corbe onustus veniet: tum illa tibi dabit affatim.* P. *Aha, nunc optata loqueris, mi Marcarde.* M. *Eamus domum ad nos: videbis quasillum nostrum, adhuc (vt spero) integrum.* P. *O lepidum caput! nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi carissimam.* M. *Profectò illi gratissimum feceris.* P. *Eamus igitur.*

COLLOQ. XLVIII. ARGVMENTVM.

Diues ex occasione pauperi opem pollicetur. Deus hominum opera nos nec opinantes iuuat. Deus afficit animos ad bene agendum. Deus hominum affectus gubernat. EXEMPLVM insigne caritatis erga pauperes.

ANTONIVS. BERNARDVS.

QVid hic solus cogitas? B. *Meam deploro miseriam.* A. *Quænam te afficit miseria?* B. *Heu (me miserum!) ecce, mutauimus classem: nec est mihi pecunia vnde libros emam.* A. *Annon tibi dat pater?* B. *Dat quidem interdum; sed parcè nimis.* A. *Est igitur auarus.* B. *Non sequitur.* A. *Quid igitur impedit quo minus tibi pecuniam suppeditet?* B. *Paupertas: præterea cùm peto, miratur tot nobis opus esse libris.* A. *Nihil mirum, præsertim, cùm sit pauper: sed interim esto animo bono; nec te afflictes quæso; dabo operam, vt te iuuet pater meus. libenter enim largitur pauperibus: præsertim iis quos nouit bonarum litterarum studiosos esse.* B. *O me felicem, si tua opera me Deus adiuuerit!* A. *Iuuabit, spero: sed tu interim precare illum diligenter, vt mei patris animum erga te affectum reddat.* B. *Rectè mones. Nam, (vt sæpe audiui ex sacris concionibus) solus est Deus qui hominum*

num

num corda gubernat, ac dirigit. A. *Ita res habet.* B. *Vale, mi Antoni, qui mihi animum reddidisti.* A. *Tu quoque Bernarde, vale. Sed dic mihi, quæso, quantum nummorum tibi opus est?* B. *Si duos haberem decusses, abunde mihi esset in præsentia.* A. *Tace, cras (vt spero) diuinum auxilium senties.*

COLLOQ. XLIX. ARGVM.

De frigoris acerbitate, & hypocausti incommodo.

PHILIPPVS. VVTHERIVS.

Quò nunc is? V. *In hypocaustum.* P. *Quid eò?* V. *Hóccine rogandum est? non frigus sentis?* P. *Quotusquisque nunc non sentiat, cùm adeò sit acerbum? sed ego malim me in culina calfacere.* V. *Atqui præceptor vetuit.* P. *Non ignoro: sed rogabo veniam.* V. *Cur non vis in hypocausto calefieri?* P. *Vapores clibani tentant mihi caput, quod alioqui infirmum satis habeo: vnde fit, vt facilè ex capite laborem.* V. *Ego quoque sic aliquando fui: sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda.* P. *Et ego (vt spero) me assuefaciam: verùm præstat id fieri horis pomeridianis, vbi tantus ille æstus deferbuerit.* V. *Sed nunc tempus non est hic philosophandi diutius, iam mihi dentes frigore crepitant.*

COLLOQ. L. ARGVM.

Attingitur differentia inter hortum, & hortos. Rerum nomina tenere non satis est, nisi res ipsas cognoscamus.

STRATANVS. THEOBALDVS.

Quæ sunt arbores in horto vestro? T. *Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera quibus vescimur quotidie: præterea sunt in fundo nostro vni horti, variis arboribus consiti.* S. *In horto quæ sunt olera?* T. *De hoc mater melius respondere posset. Nam illic sæpe versatur, aut serendi causa, aut sarriendi, aut aliquid colligendi.* S. *Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina.* T. *Parum prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres. quin eamus in rem præsentem.* S. *Potes ire quando*

 libet?

libet? T. *Possum quidem, matre permittente.* S. *Fac amabo, permittat, sed ea lege, vt me tibi comitem assumas.* T. *Id facillime fiet: tantùm hic me expecta: mox rediero.* S. *Quid si ea domi non est?* T. *Tamen huc tibi renunciabo.* S. *Bene vertat Deus.*

COLLOQ. LI. ARGVM.

Amicus amico pecuniam vltrò offert. Beneficium voluntarium. Humana beneficia diligentius quàm diuina expendimus. EXEMPLVM liberalitatis rarissimum.

PASCASIVS. CAVILONIVS.

H*Odie pecuniam à patre accepi: si tibi fortè est opus.* C. *Nihil nunc opus est mihi: sed tamen gratiam habeo maximam, quòd tua liberalitate vltrò mihi offers beneficium; quotus enim quisque id faciat?* P. *Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis prouocasti.* C. *Adeò parua illa fuerunt, vt non sint commemoratione digna.* P. *Non est paruum beneficium, quod ab optima voluntate profectum sit.* C. *Vtinam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quàm solemus hominum!* P. *Faxit ille, vt in ea cogitatione nos exerceamus & sæpius & diligentius.* C. *Illud profectò necesse est, si volumus eius benignitatem sæpius experiri.*

COLLOQ. LII. ARGVMENT.

Fatonus Barbarinò vult dictata describere: Barbarinus permittere non audet, ne à præceptore arguatur. Nec fallendum, nec mentiendum est. Præstat puerum timidiorem esse, quàm audaciorem.

FATONVS, BARBARINVS.

Q*Vid agis?* B. *Scribo.* F. *Quid scribis?* B. *Describo dictata præceptoris.* F. *Quæ-nam?* B. *Hesterna.* F. *Quid? non aderas?* B. *Immò aderam: sed non poteram magistrum dictantem assequi.* F. *Quæ res te impediebat?* B. *Quòd satis commodè non sederem.* F. *Veneras ergo serius.* B. *Istud est.* F. *Cedo commentarium tuum, egomet tibi scribam.* B. *Quid faciam lucri?* F. *Ego citius, quàm tu, descripsero: pòst ludemus vnà; vt con-*

concessit præceptor. Da (inquam) libellum tuum. B. *Libenter id quidem facerem; sed non audeo.* F. *Quid times?* B. *Edictum præceptoris.* F. *Quod mihi edictum narras?* B. *Nescis eum vetuisse, ne quis sine permissu eius alteri scribat?* F. *Id ego probè memini: sed vnde hoc sciet?* B. *Rogas? cùm, emendandi causa, scripturæ rationem exiget, tum captus ero. Nouit enim manum meam: præterea neque fallendum est. neque mentiendum.* F. *Verbo Dei vtrumque vetamur.* B. *Quid ergo responderem præceptori, cùm ille negaret me ita scripsisse?* F. *Non eò res euadet, spero.* B. *Nolo tua spe tantum subire periculum.* F. *Vah! nimium timidus es: nunquam rem facies.* B. *At tu forsitan audacior.* F. *Tu igitur scribe quantum voles: ego ad ludendum me confero.* B. *Abi, quæso: iam vnam paginam descripsissem, nisi me interpellasses.* F. *At interim aliquid proficimus, dum Latinè fabulamur.*

COLLOQ. LIII. ARGVM.

De accepta pecunia, & mutuò facilè data. Amicus verus. EXEMPLVM animi ad bene merendum promptissimi.

BERTHINVS. PROBVS.

V*Enit-ne pater ad mercatum hodiernum?* P. *Hodie manè conuênit me, cùm adhuc è lecto surgerem.* B. *Nihil ab eo petisti?* P. *Immo pecuniam.* B. *Et numerauit?* P. *In præsentia.* B. *Quantum, obsecro?* P. *Viginti asses.* B. *Papæ! asses viginti? qui fit; vt audeat tibi tantum pecuniæ committere?* P. *Quia nouit me dispensatorem frugi. Siquidem semper illi reddo rationem vsque ad teruncium.* B. *Sed ægrè fortasse impetrasti.* P. *Immo facillimè, atque adeò cum gratia.* B. *O mitem parentem!* P. *Certè mitissimum.* B. *Sed (vt ad rem) quid facies ista pecunia?* P. *Emam libros & alia mihi necessaria.* B. *Potés-ne mihi aliquid mutuò dare?* P. *Possum, si modò eges.* B. *Nisi egêrem, non peterem.* P. *Quantum vis à me accipere.* B. *Quinque asses.* P. *Accipe.* B. *O verè amicum animum!* P. *Amicus verus non est, nisi qui amicum iuuat in tempore; si tamen habet vnde*

iuuet. B. *Amicus certus (vt est in prouerbio) in re incerta cernitur.* P. *Quando reddes mutuum?* B. *Vbi primum pater in hanc vrbem venerit.* P. *Quando venturum speras?* B. *In mercatu proximo, nempe ad octauum diem Octobris.*

COLLOQVII LIIII. ARGVMENT.

Pædagogus, ad exercendam suorum discipulorum memoriam, à quodam eorum exercitationis matutinæ rationem exigit. Narrat puer ordine & distinctè singula, idque memoriter, & audientibus condiscipulis. EXEMPLVM ad pueros in simplici narratione exercendos; vt puro sermoni paulatim assuescant.

PÆDAGOGVS. PVER.

Hodie manè quota hora expergefactus es? PV. *Ante lucem: quota hora nescio.* PÆ. *Quis te expergefecit?* PV. *Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua; pulsauit acriter ostium cubiculi: quidam aperuit: excitator accendit nostram lucernã, elata voce inclamauit: experrecti sunt omnes.* PÆ. *Narra mihi ordine, quid égeris ex illo tempore vsque ad finitum ientaculum. Vos, pueri, auribus atque animis diligenter attendite: vt discatis hunc vestrum condiscipulum imitari.* PV. *Experrectus surrexi è lecto; indui tunicam cum thorace; sedi in scabello; accepi femoralia & tibialia, vtraque indui; calceos calceaui; femoralia lingulis astrinxi thoraci; tibialia periscelide ligaui supra crura; cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui, aptaui capiti pileolum; togam indui: deinde egressus cubiculum, descendi infrà: vrinam in area reddidi ad parietem: accepi frigidam è situla; manus & faciem laui; os & dentes collui: detersi mantili manus, & faciem. Interea signum ad precationem, & rem diuinam datur minore tintinnabulo: in aulam priuatam conuenitur, precamur vnà: accipimus ordine ientaculum à famulo culinario: ientamus in triclinio sedentes & quieti, sine murmure, sine strepitu: quos audiui ineptè garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiã lasciuientes vidi, amicè admonui: qui non paruerunt admonitioni, detuli ad obseruatorem; vt eos notaret.* P. *Nemó-*

Nemó-ne vobis praeerat dum ientaretis? PV. *Immo hypodidascalus.* PÆ. *Quid agebat interea?* PV. *Ille per mediam aulam ambulabat, tenens librum in manibus, & identidem monens obseruatorem, vt notaret ineptè garrientes.* PÆ. *Nullúm-ne igitur verbum tunc licet emittere?* PV. *Immò licet: verùm ij demum notari solent, qui diu, & multis verbis ineptè, & sine vllo fructu confabulantur. Caeterùm licet omnibus iucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus: dum tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem.* PÆ. *Hactenus satisfecisti mihi: caetera narrabis à prandio; nisi aliquod negotium interuenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium; ne magistro in mora simus.* P. *Audiui modò signū dari.* PÆ. *Opportunè datum.*

COLLOQ. LV. ARGVMENT.

Prosequitur puer narrationem ante prandium inceptam.

PÆDAGOGVS. PVER.

VBi finiuisti narrationem ante prandium? PV. *Cùm vellem finem imponere de ientaculo, tu me interpellasti praeceptor.* PÆ. *Perge igitur narrare ordine reliqua.* PV. *Dum ientandi finem facimus, datur publicum signum posterius. sumit quisque libros, imus in aulam communem; recitantur de more catalogi singularum classium; qui adsunt, ad nomen respondent; ego quoque respondeo. absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finita catalogorum recitatione, praeceptor inquirit de absentibus, deinde sedet in cathedra sua; & iubet pronunciari praelectionis contextum. Pronunciamus terni clara voce; vt solemus quotidie. Tum iubet vt reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli: nos alij reddimus terni, ídque memoriter; praeter eum qui verba ipsa contextus praeit nobis ordine. Tandem praeceptor exigit Gallicam vel Flandricam verborum significationem: doctiores, quibus nominatim praecipit, respondent: ego quoque iussus ab eo, respondeo; laudat ille qui bene responderint, de quorū numero ego, (quod sine iactantia dictum sit) vnus*

ſit) vnus eram: Poſtea iubet ſingulas orationis partes ordine tractari ad rationem grammaticam. Poſtremò palàm præſcribit, quid ſit à prandio reddendum: audita hora octaua, precationem imperat. qua finita monet, vt officium ſedulò faciamus: tandem nos miſſos facit. Eo ſpectante, eximus ordine, & ſine ſtrepitu, lætique diſcedimus. Satíſ-ne tibi feci, præceptor? P Æ. *Immo cumulatiſſimè.* P V. *Placétne tibi, vt ſub cœnæ tempus idem faciam de reliquis huius diei actionibus?* P Æ. *Nihil opus erit: nam de iis quæ horis pomeridianis aguntur, aliàs te audiui ſatis.*

COLLOQVII LVI. ARGVMENTVM.

Pædagogus puerum in diuinis rebus per otium inſtituit: diuinorum beneficiorum commemoratio. Chriſti mors ſalus eſt omnium credentium. Laudatur pueri ſtudium ac diligentia.

PÆDAGOGVS. PVER.

ADes Carole? P V. *Adſum, præceptor.* P Æ. *Quid agunt duo condiſcipuli tui?* P V. *Adhuc docentur à ſubdoctore.* P Æ. *Tu verò iám-ne pronunciaſti contextum prælectionis in craſtinum mane?* P V. *Pronunciaui.* P Æ. *Satíſ-ne rectè?* P V. *Satis, gratia Deo.* P. *Quis te audiuit?* P V. *Ludimagiſter.* P Æ. *Bene habet. ſed eſt quod monere te velim.* P V. *Ego iſtud audire percupio.* P Æ. *Sæpenumero cogitandum tibi eſt, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit.* P V. *Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia?* P Æ. *Dic aliquot eius beneficia præcipua, quemadmodũ docui te aliquando.* P V. *Dedit mihi cæleſtis ille Pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos, & qui non modò ſuppeditant mihi copiosè omnia ad hanc vitam neceſſaria, ſed etiam (quod eſt longè maximum) me bonis litteris boniſque moribus tam diligenter inſtituendum curant; vt nihil ſit præterea requirendum.* P Æ. *Verè omnia iſta dixiſti: ſed vnum prætermiſiſti, quod eſt ſingulare Dei beneficium. Scín-tu, quid ſit?* P V. *Sine me pauliſper cogitare.*

PÆ. *Otiosè cogita.* PV. *Nunc ego reminiſcor: ſed pro magnitudine rei, neſcio quibus verbis id poſſim exprimere.* PÆ. *Dic tamen, quo poteris modo.* PV. *Cogito etiam atque etiam.* PÆ. *Dic tandem.* PV. *Innumerabilia ſunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus; ſed nullum maius nec dici nec cogitari poteſt, quàm quòd Filium ſuum vnicum gratis mihi dederit, qui me miſerrimum peccatorem, & ſub Satanæ tyrannide captiuum, ac morti æternæ deſtinatum, redemit, ídque morte ſua omnium crudeliſſima, & maximè ignominioſa.* PÆ. *Satis aptè dixiſti, & totidem ferè verbis quot aliâs te docueram. Sed numquid Deus tibi vni hoc tantum beneficium præſtitit?* PV. *Minimè verò.* PÆ. *Quibus præterea?* PV. *Omnibus quotquot Euangelio fideliter, ac verè crediderint.* PÆ. *Faxit ipſe Chriſtus vnicus Seruator noſter, vt magis ac magis in ipſius cognitione proficias.* PV. *Faciet, ſpero.* PÆ. *Perge igitur, vt cœpiſti, alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam ſui nominis.* PV. *Ita precor.* PÆ. *Eamus cœnatum.*

COLLOQVII XLVII. ARGVMEN.

Faceta obſeruatoris confabulatio cum puero verè candido, & ſimplicis ingenij.

OBSERVATOR. PVER.

T*V nunquam ſtudes: quando eris doctus?* P. *Id fiet progreſſu temporis, Deo iuuante.* Ob. *Rectè dicis: ſed interim laborandum tibi eſt.* P. *Atqui ego non ſum arator.* Ob. *Etiam rides? quaſi laborare idem ſit quod arare.* PV. *Scio non idem eſſe.* Ob. *Cur ergo ſic reſpondiſti? nónne iſtud ridere eſt?* P. *Et ridere non eſt malum; cùm ſit naturale omnibus hominibus.* Ob. *Pergín tu nugas dicere?* P. *Quod dixi, verum eſt; & verum dicere non eſt nugari; cur me immeritò reprehendis?* Ob. *Iure te arguo.* P. *Quo iure?* Ob. *Quia non ignoras ridere pro irridere vſitatum eſſe: & tamen ſic accepiſti, quaſi de riſu ſim locutus.* P. *Si defendo cauſam meam, quid mali facio?* Ob. *Pergis igitur eſſe pertinax: profectò*

fectò seriò notaberis. P. *Ne, quæso, mihi irascaris, mi Martine.* Ob. *Non irascor; sed officium meum facio.* P. *Sed audi quæso.* Ob. *Quid audiam? tuas nugas?* P. *Audi, inquam: nihil mentiar.* Ob. *Dic breuiter: est mihi alibi negotium.* P. *In primis cùm tu me admonuisti, non eram otiosus.* Ob. *Quid ergo? Si nihil faciebas, nónne otiosus eras?* P. *Non eram; pace tua dixerim.* Ob. *Quî potest istud fieri?* P. *Dicam tibi: etsi tute melius hoc intelligis, quàm ego. Nihil faciebam, vt apparebat: sed tamen cogitabam aliquid boni.* Ob. *Declara istud mihi.* P. *Cùm tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus: quamuis nunquam sis minus otiosus.* Ob. *Pro ista ætate nimis acutus es. Etiamsi tibi, vt ais, otiosus non eras: tamen qui te viderent, possent aliter iudicare.* P. *At solus eram.* Ob. *Verum: sed poterant aliqui interuenire. Denique non fateris culpam?* P. *Si qua fuit culpa, in eo fuit, quòd primo aspectu videbar tibi esse in otio, cùm re vera non essem.* Ob. *In eo nihil requiro; sed de irrisione quid respondes?* P. *Certè nihil dixi irridendi animo.* Ob. *Quo igitur?* P. *Iocabar; crede mihi.* Ob. *Quorsum?* P. *Vt paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem.* Ob. *Non is sum à quo multa doceri queas.* P. *Immo tecum multum boni sæpe didici.* Ob. *Quid tandem vis concludere?* P. *Vt mihi ignoscas: quando (vt vides) malo animo nihil peccaui, quod equidem sciam.* Ob. *Agè, ignosco: quia videris mihi candidus, & apertus: neque adhuc vidi te mendacem esse.* P. *Ago tibi gratias, Martine suauissime.*

COLLOQ. LVIII. ARGVMENTVM.

Doctrina pueris maximè necessaria, de fugienda videlicet prauorum consuetudine, & maximè impostorum. EXEMPLVM amici fidi in dando consilio.

MESSOR. VALLENSIS.

NOn meministi præceptorem tam sæpe monere nos, de fugiendis prauis sodalibus? V. *Ego verò probè memini.* M. *Tamen alicubi satis negligenter vteris eius monitis.* V. *In quo videor*

deor tibi ea negligere? M. *Dicam tibi; si modò attentè audias.* V. *Dic obsecro: audiam attentissimè.* M. *Nunquam vis cauere tibi ab illo impostore?* V. *Cur caueam?* M. *Ne illius contagione depraueris: Nosti enim eum esse pessimum.* V. *Atqui non sponte sequor: ad me accurrit vndique.* M. *Nimirum quia nouit te habere quod des: & dare libenter ac sæpe.* V. *Quid igitur mihi faciendum suades?* M. *Dic semel, & seriò, & quasi animo irato. Quid vis amice; cur me vbique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, & ideo sodales tui esse nolunt. Proinde omitte me post hac quæso: ne tua causa virgis palàm cadar.* V. *Quid si velit aliquid contrà respondere?* M. *Abrumpe illi sermonem, téque recipe celeriter.* V. *Ago tibi gratias, quòd me tam fideliter monueris.*

COLLOQVII LIX. ARGVMENTVM.

Interrogatiunculæ de morbo. Deus est medicorum princeps.

CASTELLANVS. MOSSARDVS.

QVid egisti per hos quindecim dies? M. *Ministraui matri, quæ grauiter ægrotabat.* C. *Ain' tu?* M. *Sic est profectò.* C. *Quo laborabat morbo?* M. *Febre tertiana.* C. *An conualuit?* M. *Paulatim conualescit, gratia Deo.* C. *Quis eam sanauit?* M. *Medicorũ summus.* C. *Quis ille?* M. *Ipse Deus.* C. *De hoc nihil dubito: sed cuius opera?* M. *Domini Sarrasini.* C. *Is habetur maximi nominis in medicinæ professione.* M. *Id quotidie probant egregiæ curationes eius.* C. *Quibus remediis vtebatur in curanda matre tua?* M. *Medicamentis.* C. *Satis istud intelligo etiam te tacente: sed dic planè, quæ fuerunt ista medicamenta?* M. *Sine me aliquantisper recordari.* C. *Sino: dic tandem, quæ reminisceris.* M. *Duo tantùm nomina mihi occurrunt, clystéres, & potiones.* C. *Quid ista conferunt?* M. *Eho inepte, ita rogas quasi ego medicinæ operam dederim. Itaque si cupis amplius scire, quære tute ipse ab iis potius qui ista profitentur, hoc est à medicis, & pharmacopólis.* C. *Ne mihi succenseas, oro.* M. *Cur tu es adeò curiosus?* C. *Vt addiscam semper aliquid.* M. *At vide interim, ne vocêris*

percun-

percunctator. C. *Audi tamen item pauca.* M. *Loquere.* C. *Quamdiu ægrotauit mater?* M. *Ferè duas hebdomades.* C. *Interea vbi erat pater?* M. *Profectus erat Antuerpiam ad mercatum.* C. *Sed tu, qua hora rediisti in gymnasium?* M. *Hodie manè.* C. *Dedistíne excusationem præceptori?* M. *Dedi.* C. *Quid tibi respondit?* M. *Factum bene, inquit. Tu verò vbi eras?* C. *Hesterno die rus iueram cum patruo.* M. *Agè videamus quid simus reddituri hora secunda: nam ego quodammodo nunc nouus sum discipulus.*

COLLOQVII LX. ARGVM.

Meio, meis, méiere, minxi, mictum.

GRANGERIVS. TOQVETVS.

VIs venire mictum? T. *Satis otiosè minxi.* G. *Eamus vnà, quæso, vt parum fabulemur.* T. *Tace inepte, nisi vis accusari: non est fabulandi tempus. Nón-ne debuisti meiere cùm ientaretur?* G. *Debui, sed oblitus sum.* T. *Ito igitur solus, cum bona venia præceptoris: nec sis posthac tam obliuiosus.* G. *Parebo tibi: & meminero.*

COLLOQ. LXI. ARGVM.

Non solùm nobis nati sumus, sed alius aliũ sollicitè curare debet in tempore EXEMPLVM tempestiuæ admonitionis.

MALAGNODVS. GASSINVS.

QVid cogitas Gassine? caue tibi, obsecro. G. *Quid mihi cauebo?* M. *Ne in morbum incidas.* G. *Qua ex caussa?* M. *Ex nimia lusus intemperantia.* G. *Vnde apparet periculum?* M. *Quia totus æstuas; totus sudore mades.* G. *Rectè. & in tempore admones: profectò non sentiebam.* M. *Desiste, si me audis.* G. *Audio verò libenter, ac tibi morem gero; quis enim respuat tam fidele consilium?* M. *Deterge faciem sudariolo; & indue te celeriter: ne subitum frigus cõtrahas.* G. *Habeo tibi gratiam. nam ferè morbis sum obnoxius.* M. *Quid est caussæ?* G. *Infirmitas meæ valetudinis: vides enim quàm imbecillo sim corpore.* M. *Tãto magis debes tibi cauere.* G. *Istud probè noui: & parẽs vterq. me monet sæpissime:*

sed

sed quid agas? natura proni sumus in nostrã perniciem. M. *O mi Gaßine, non est voluptati seruiendũ; sed temperantia valetudini consulendum.* G. *Est in promptu carmen Catonis in eam sententiam.* M. *Teneo; sed de his aliàs. iam satis indutus es: nõ est quòd hic morere diutius.* G. *Vale Malagnode, monitor amicißime.* M. *Vin' tu vt domum te deducam?* G. *Nihil opus est deductione: ego bellè me habeo, Dei beneficio.* M. *Mi Gaßine, cura vt valeas.*

COLLOQ. LXII. ARGVMENT.

Omnis victoria nisi ad Dei gloriam referatur, mera est vanitas. Victoria modesti adolescentes rectè vtuntur: stulti contrà faciunt. Curiositas. A pueris tria potissimùm curanda. Sine Deo nihil fit boni. Spiritus diuinus in nobis operatur. Omne bonũ à Deo esse confitendũ est. Deus auctor fidei, idẽ & perseuerantiæ. Spes bona. Adolescentũ ingenuorũ contensio in bonum.

ROBINERIATIVS. BOBVSSARDVS.

VAlde miror cur hodie mane non adfueris. B. *Quid miraris tantopere? Nihil hîc est noui: multi absunt quotidie, immo ferè horis singulis.* R. *Atqui victoria tibi erat in manibus.* B. *Quid ego curo? eiusmodi victoria (vt bene dicebat quidam) nihil aliud est quàm breuis gloria.* R. *Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur, nec tamen inani gloria tumescunt: sed ad honorem Dei referunt quicquid inde laudis accesserit.* B. *Istud certè rarò contingit. Plures enim sunt qui victoriis abutantur ad priuatam gloriam, quàm qui diuini honoris rationem habeant.* R. *Verisimile dicis.* B. *Immo verißimum.* R. *Sed velim mihi dicas cur abfueris.* B. *Scripsi ad patrem litteras.* R. *Cuius nomine?* B. *Matris.* R. *Dictauit-ne tibi ipsa?* B. *Quid scripsissem, nisi dictasset?* R. *Quid continebant litteræ?* B. *Longum esset tibi narrare.* R. *Saltem dic earũ argumentum.* B. *Varium erat, & multiplex; & quid tua (quæso) scire refert?* R. *Nihil.* B. *Cur ergo tam auide quæris?* R. *Animi caussa; vt ferè curiosi sumus noui aliquid audiendi.* B. *Nihil aliud quàm garris: omitte me.* R. *Ausculta paucis.* B. *Agè, ausculto, loquere quid velis.* R.

lis. R. *Scire cupio vbi sit pater tuus.* B. *Quasi verò nescias.* R. *Vnde scirem?* B. *Cùm tibi sit notissimus; & cùm simus vicini; non putassem te ignorare.* R. *Dic tandem, quæso.* B. *Est Lugduni.* R. *Quando est profectus?* B. *Abhinc dies quatuor.* R. *Quid illic agit?* B. *Negotiatur.* R. *Quando rediturus est?* B. *Finito mercatu.* R. *Ad quod tempus finietur?* B. *Roga mercatores: non est meum curare talia.* R. *Quid igitur curas?* B. *Vt Deum timeam; parentibus obediam: bonas artes cum pietate discam.* R. *Næ tu magnificè loqueris: sed dic mihi seriò; potés-ne solus res tantas efficere?* B. *Egó-ne istud mihi assumo? Deus ipse Spiritu suo me adiuuabit.* R. *Optimè sentis: nihil ex te præterea requirebā.* B. *Est, Deo gratia, cui acceptum refero, quicquid inest in me boni.* R. *Istud rectè, & laudo equidem: ne tibi videar nihil aliud, quam garrire.* A. *Cùm illud dicerem, iocabar sanè.* R. *Ego sic accepi: sed tu (vt cœpisti) perge discere, & sapere.* B. *Qui mihi dedit fidem, idem (vt spero) perseuerantiam dabit.* R. *Bene speras: & égo idem spero tecū. Itaq. pergamus viuere inter nos coniunctissimè; vt adhuc fecimus.* B. *Per me quidem non stabit; nisi ope diuina prorsus ero destitutus.* R. *Auertat ipse Deus; sed audin-tu horologium?* B. *Vt in ipso tempore sermonem finiuimus!*

COLLOQVIORVM SCHOLASTICORVM LIBER TERTIVS;

Cui insunt magistri colloquia cum discipulis.

ADMONITIO.

Hæc à pueris ita legenda erunt, vt ex duobus legentibus vnus discipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQ. I. ARGVMENT.

Duo, aut tres ex domesticis discipulis præceptorem manè salutatū veniunt; vt sciat an omnes surrexerint. Admonitio præceptoris.

EXEMPLVM diligentiæ obseruatu dignum.

VNVS

VNVS ex discipulis. PRÆCEPTOR.

Salue præceptor. P. *Salus per Iesum Christum. An surrexerunt omnes?* D. *Omnes, præter paruulos.* P. *Num quis ægrotat?* C. *Nemo, gratia Deo.* P. *Quid agitur?* D. *Alij se induunt: alij iam student nauiter.* P. *Adést-ne vobis hypodidascalus?* D. *Iamdudum.* P. *Ite igitur precatum: vósque diligenter commendate Domino Deo: deinde pergite in studiis vestris, vsque ad horam ientaculi.* D. *Ita solemus, præceptor.* P. *Credo equidem: sed quia ferè somniculosi estis, ac negligentes; idcircò ego vos admoneo sæpius.* D. *Gratiam habemus præceptor humanissime. Num quid vis præterea?* P. *Dic famulo, vt mihi togam adferat.*

COLLOQ. II. ARGVM.

Interrogatus quidam de concione sacra, nihil scit respondere. Obiurgatur à præceptore. Parum abest, quin vapulet: sed precibus exorat veniam.

PRÆCEPTOR. DISCIPVLVS.

Adfuisti-ne hodie concioni sacræ? D. *Adsui.* P. *Qui sunt testes?* D. *Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt.* P. *Sed producendi erunt aliquot.* D. *Producam, cùm iubebis.* P. *Quis habuit concionem?* D. *Dom.* N. P. *Quota hora incepit?* D. *Septima.* P. *Vnde sumpsit thema?* D. *Ex epistola Pauli ad Romanos.* P. *Quoto capite?* D. *Octauo.* P. *Adhuc bene respondisti: nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandasti?* D. *Nihil, quod referre possim.* P. *Nihil-ne? cogita paulisper: & vide ne turberis: quin esto animo bono.* D. *Certè præceptor, nihil possum reminisci.* P. *Ne verbum quidem!* D. *Nihil prorsus.* P. *Hem verbero! quid igitur profecisti?* D. *Nescio, nisi quia fortasse interim à malis abstinui.* P. *Istud quidem est aliquid: si modò fieri potuit, vt malo omnino abstinueris.* D. *Abstinui, quo ad potui.* P. *Fac ita esse; non tamen satisfecisti Deo: cùm scriptum sit, Declina à malo, & fac bonum. Sed dic mihi (quæso) qua gratia illuc iueras potissimum?* D. *Vt aliquid addiscerem.*

ſcerem. P. *Cur id non feciſti?* D. *Non potui.* P. *Non potuiſti nebulo? immo noluiſti, aut certè non curaſti.* D. *Cogor fateri.* P. *Quæ res te cogit?* D. *Conſcientia mea, quæ me accuſat apud Deum.* P. *Rectè dicis: vtinam ex animo.* D. *Equidem ex animo dico.* P. *Fieri poteſt: ſed agè, quid fuit cauſſæ, quamobrem nihil memoriæ mandaueris?* D. *Negligentia mea: non enim diligenter audiebam.* P. *Quid igitur faciebas?* D. *Identidem dormiebam vel dormitabam.* P. *Ita ſoles: ſed quid agebas reliquo tempore?* D. *Cogitabam mille ineptias; vt ſolent pueri.* P. *An tu adeò puer es, vt non debeas attentus eſſe ad verbum Dei audiendum?* D. *Si attentus eſſem, poſſem aliquid proficere.* P. *Quid igitur meruiſti?* D. *Verbera.* P. *Meruiſti profectò, idque largiſſime.* D. *Ingenuè confiteor.* P. *Verbo tenus, opinor.* D. *Immò certè ex animo.* P. *Fortaſſe: ſed interim para te ad plagas accipiendas.* D. *Ah præceptor, ignoſce, obſecro; peccaui, fateor, ſed nulla ex malitia.* P. *Atqui tam ſupina iſta negligentia proximè ad malitiam accedit.* D. *Non equidem infitior: ſed tuam imploro clementiam, per Chriſtum Ieſum.* P. *Quid igitur facies ſi tibi ignouero?* D. *Faciam poſthac officium meum, vt ſpero.* P. *Addendum erat, Deo iuuante: ſed id parum curas.* D. *Immo præceptor, adiuuante Deo præſtabo poſt hac officium.* P. *Agè, condono culpam tuis lacrymis: tibique ea lege ignoſco, vt promiſſi memineris.* D. *Gratias ago, præceptor humaniſſime.* P. *Eris apud me in maxima gratia, ſi promiſſa ſeruaueris.* D. *Faxit Deus optimus maximus, vt poſſim.* P. *Faxit precor.*

COLLOQ. III. ARGVM.

Admonitus ludimagiſter de claſſe doctore vacua, ſtatim prouidet.

MARTINVS famulus. PRÆCEPTOR.

P*Ræceptor, nemo eſt qui doceat in ſexta claſſe.* P. *Quid hoc rei eſt? vbi eſt magiſter Philippus?* M. *Morbo detinetur in lecto.* P. *Qui ſcis?* M. *Nunciauit quidam ex diſcipulis eius domeſticus.* P. *Dic hypodidaſcalo meo.* M. *Non eſt in muſeolo ſuo.*

P. *Qui*

P. Qui scis? M. Nam ego ter aut quater pulsaui ostiolum. P. Dic primæ classis doctori, vt mittat è suis aliquem. M. Quid si nolit mittere? P. Abi inepte: an putas eum esse tam impudentem, vt recuset? abi; propera.

COLLOQ. IIII. ARGVMENTVM.

Præceptor docens euocatur ex auditorio.

BORDONVS. PRÆCEPTOR. DISCIPVLI.

PRæceptor! P. Hem, quid est? B. Sunt quidam qui te conuentũ volunt. P. Vbi sunt? B. Te exspectant in vico. P. Nunc adibo. B. Atqui vrgent. P. Præcurre tu, & eos intromitte in aream: ego te sequor: vos interim exspectate cum silentio: mox ego adero, vt vos ad cœnam dimittam. D. O quàm bonum verbum!

COLLOQVII V. ARGVM.

Stultè interrogatur magister à quodam discipulo de eo quod palàm dictum est. EXEMPLVM est puerilis imprudentiæ: vt discant pueri ad verba doctoris attentiores esse.

CANELLVS. PRÆCEPTOR.

PRæceptor, quid reddemus cras manè? P. Hodie manè palàm dixi ante scholæ missionem. C. At ego non aderam, præceptor. P. Roga igitur cõdiscipulos: nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palàm dictis, quæso, quando finis esset? Itaque fac vt sis posthac prudentior. C. Curabo pro viribus. P. Sed tu vbi eras? C. Prodieram. P. Quid prodieras? C. Vt curarẽ negotiũ aliquod, de quo pater ad me scripserat. P. A quo petisti veniam? C. Ab hypodidascalo. P. Cur non à me potius? C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloquebaris in area quosdam viros honoratos, qui te conuentum venerant. P. Abi; nunc recordor.

COLLOQVII VI. ARGVMENT.

Magister obseruatores publicos admonet de ipsorum officio.

PRÆCEPTOR. FAMVLVS. OBSERVATORES.

HEus Martine! F. Hem, præstò sum here. P. Accerse mihi huc quinque publicos obseruatores, quos hesterno die in

hunc mensem elegi; nostin? F. *Optimè; nam egomet aderam.* P. *Sunt (opinor) in suo quisque auditorio: festina.* F. *Quàm primum rediero.* O. *Adsumus omnes, præceptor: quid tibi placet imperare?* P. *Satis erat iubere. nec enim sum imperator, nec magistratus. Ego vos huc accersendos iussi, vt vos officij vestri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus, atque animis audite. Non ignoratis, quanto cum timore Domini hesterno die palàm in aula nostra communi vos elegerim. Auspicati sumus à sacris precibus: secuta est admonitio nostra, atque exhortatio ad omnem cœtum scholasticum de timore Domini, déque moribus, qui deceant studiosos in schola versantes quotidie: deinde non sine optimorum adolescentium testimonio, vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos existimaui: postremò ventum est ad secundam, cum gratiarum actione, precationem. Ne igitur putetis ludum fuisse, aut iocum, actionem illam, in qua nomen Domini tam studiosè fuerit inuocatum. Ac licet apud imperitos, aut arrogantes hoc munus & vile, & abiectum videatur; vos tamen credite cùm honorificum, tum sanctum esse vestrum istud ministerium. Quòd si aliter existimabitis, fieri non potest, vt munere vestro rectè fungamini. Itaque ego vos hortor, quantum possum, & per Iesum Christum obtestor; vt cum Dei timore, atque reuerentia diligentiam præstetis in iis omnibus quæ intelligetis ad officium vestrum pertinêre. A vobis igitur absit omnis fauor, odium, gratia, studium vindicandi, & similia, quæ transuersos agunt homines; & sincerum corrumpunt iudicium. Ne timeatis improborum minas, qui pusilli animi adolescentes ab officio solent absterrere. Quam enim habent in vos potestatem? potius eum timete, qui vester est Dominus, qui vitæ ac necis potestatem habet. Illius, inquam, tanti principis timor vobis ob oculos semper obuersetur. Incurretis, scio, in aliquot improborum, ac dissolutiorum odium: sed pluris sit vobis vnius Patris vestri cælestis amor, & charitas, quàm*

omnes

omnes omnium hominum inimicitiæ. Estote semper memores verbi illius, quo Seruator noster, & summus præceptor suos discipulos ad constantiam hortabatur. Si vos (inquit) odit mundus; scitote, quòd me quoque prius odio habuerit: vos igitur propter ipsum Christum, omnes flocci facite nebulonum minas, offensiones, inimicitias: dum modò gloriæ Dei possitis inseruire fideliter. Hæc sunt de quibus nunc pro temporis breuitate vos admonendos esse existimaui, præter illa quæ vos in aula hesterno die audiuistis. Primus obs. *Maximas tibi gratias agimus, præceptor humanissime: & Christum precamur, vt sua dona tibi semper adaugeat. A te verò vehementer petimus, vt si tibi molestum non est, præscriptam des nobis hortationem tuam: quò illam inter nos, quandoque relegentes, memoriæ tenacius infigamus.* P. *Id ego faciam primo quoque tempore: quandoquidem rem sanè honestissimam postulatis.* Primus obs. *Optamus etiam à te, si placet, commentariolum scriptum habere de præcipuis officij nostri capitibus, vt simus certiores, quid potissimum sit nobis hac in re obseruandum.* P. *In ipso tempore de hoc admones: & sic ego iampridem in animo habebam: sed me quotidie aliud ex alio impediuit. Dabo igitur eiusmodi commentariolum, quod videlicet contineat, quicquid ad obseruatorum publicorum officia pertinebit. Id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideo seruare volo, vt cæteris quoque tradere possim futuris obseruatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium.* Ob. *Rectà imus, præceptor.*

COLLOQVII VII. ARGVMENTVM.

Ituri ad nuptias, pridie veniam petunt; vt domi vestimenta mutent. Admonentur paucis à præceptore.

CLERICVS. PRÆCEPTOR.

Licét-ne præceptor, vt ego & patruelis eamus domum? P. *Quid eò?* C. *Ad nuptias consobrinæ.* P. *Quando est nuptura?* C. *Crastino die.* B. *Cur tam citò vultis ire?* C. *Vt mutemus*

vestimenta. P. *Per me licet eatis, hac tamen lege, vt cras huc redeatis cubitum.* C. *Quid si volet patruus, vt exspectemus repotia?* P. *Non detinebit vos, satis scio: dúm-modo dicatis ei qua lege dimiserim.* C. *Verum fatebimur.* P. *Abite; & ab omni cauete intemperantia: facitéque, vt luceat lux vestra coram omnibus, vnde glorificetur noster ille cælestis Pater.* C. *Ita quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adiuuante.*

COLLOQ. VIII. ARGVM.

Iturus ad forum. Prouerbium de pane.

PORTANVS. PRÆCEPTOR.

L*Icét-ne exire præceptor?* P. *Quæ tibi est exeundi caussa?* PO. *Vt quæram in foro aliquem ex nostratibus.* P. *Quid istud opus est?* PO. *Mandare illi volo, vt meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo.* P. *Vbi panis deficit, omnia sunt illic venalia.* PO. *Istud vulgatum est apud nos prouerbium.* P. *Immo vbique peruulgatum: adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem. tu nunc prodire vis?* PO. *Si tibi placet, præceptor: ne mei negotij occasionem omittam.* P. *Abi, & festina ante prandium redire.* PO. *Dabo equidem operam.*

COLLOQ. IX. ARGVM.

Duo fratres ituri domum, monentur à præceptore de testimonio adferendo, aut teste adducendo.

BVETVS. PRÆCEPTOR.

L*Icet-ne mihi exire vnà cum fratre?* P *Quid caussæ est?* B. *Vt mater emat nobis calceos: deinde vt tonsorem adeamus.* P. *Quid eò?* B. *Resectum capillos.* P. *Quid nunc opus est?* B. *Vt cras (si Dominus permiserit) inuisamus patruum.* P. *Ite; & maturè redite ad studium. Sed heus pueri, adferte mihi à matre testimonium in crastinum diem, aut testem adducite.* B. *Deo iuuante, id curabo diligenter. Num quid vis, præceptor?* P. *Vt meis verbis matrem officiosè salutetis.*

COLLOQ. X. ARGVM.

Quidā prodire volētes obiurgantur, ac reijciūtur in posterū diem.

ALBERTVS. PRÆCEPTOR.

PRæceptor, licét-ne nobis ire ad tonsorem? P. *Quid eò?* A. *Vt capillum tondeamus.* P. *Libenter quotidie exiretis sexies: quin exspectatis in crastinum diem, vt eatis vnà cum ceteris?* A. *Atqui propter forum turba erit in tonstrina.* P. *Quid tum? satis habebitis otij ad exspectandum. Recipite vos ad studium.* A. *Vt libet præceptor.*

COLLOQ. XI. ARGVM.

Iturus ad patrem in cauponam.

BARGIVS. PRÆCEPTOR.

PRæceptor, accersor à patre. P. *Vbi est?* B. *In diuersorio.* P. *Quando venit?* B. *Aduênit modò.* P. *Quis tibi tam citò nunciauit?* B. *Misit ad me famulum.* P. *Vbi est?* B. *Præ foribus me exspectat.* P. *Cur illum non intromisisti?* B. *Noluit intrare.* P. *Quid ita?* B. *Quia (vt ait) festinatione vrgetur.* P. *Voca illum, vt paucis conueniam, deinde abi: sed cura vt quamprimum huc adsis.* B. *Eo vocatum.*

COLLOQ. XII. ARGVM.

Queritur præceptor de famuli absentia.

PRÆCEPTOR. RVSCINÆVS.

VBi est Martinus? R. *Iuit ad forum.* P. *Quid eò?* R. *Emptum (vt dixit) cingulum.* P. *Iniussu meo exire non debuit: sed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam?* R. *Dixit se hora secunda reuersurum, vt det nobis.* P. *Quid si fallat?* R. *Id non est moris eius.* P. *Nisi ad horam adfuerit, admone vxorem de vestra merenda: habet enim clauem alteram cellæ penuariæ.*

COLLOQ. XIII. ARGVM.

Arguitur qui exierat iniussu præceptoris: sed veniam exorat.

PRÆCEPTOR. SCARRONVS.

DEmiror, vnde nunc venias. S. *Domo redeo, præceptor.* P. *Cur ieras domum?* S. *Petitum merendam.* P. *Quamobrem non attuleras?* S. *Mater erat occupata.* P. *Quid tum?*

debuisti exire iniussu meo? S. *Non debui: fateor.* P. *Quid igitur meruisti?* S. *Plagas accipere: sed ignosce mihi (quaeso) praeceptor.* P. *Cur non petiuisti exeundi potestatem?* S. *Quia non audebam te interpellare.* P. *Quid agebam?* S. *Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid.* P. *Fieri potest: sed vos tamen saepe me interpellatis ob rem leuiorem: Nunc igitur para te ad vapulandum.* S. *Parce mihi, obsecro, praeceptor.* P. *Sine, vt prius cogitem aliquantisper. Agè; parco: tum quia ingenuè confiteris; tum quòd satis studiosus mihi videris.* S. *Gratias ago maximas, praeceptor humanissime.*

COLLOQ. XIIII. ARGVM.

A præceptore chartam petens, ad eius famulum mittitur.

GVLIELMVS, PRÆCEPTOR.

PRaeceptor, *non restat mihi charta ad scribendum? vis-ne dare codicem?* P. *Quem in vsum?* G. *Partim ad colloquia, partim ad exemplaria.* P. *Retulisti in codicem tuum?* G. *Retuli.* P. *Ostende.* G. *Ecce tibi praeceptor.* P. *Quid istud? retulisti octodecim: vis ergo de maiore?* G. *Si tibi placet.* P. *Pete à famulo: ac, ne dubitet, ostendito illi tuum codicem, vt idem in suum referat.* G. *Audio.* P. *Audi item, caue abutaris charta: ne tibi pater grauiter succenseat.* G. *Faxit Deus, vt bene vtar.*

COLLOQ. XV. ARGVMENT.

Empturus cultellos admonetur, vt sibi imponi caueat: Deus cultores suos iuuat.

GRIVETVS. PRÆCEPTOR.

PRaeceptor, *licét-ne prodire?* P. *Quamobrem?* G. *Vt emam cultellos mensarios.* P. *Vbi sunt quos habebas?* G. *Reliqui domi.* P. *Quid ita?* G. *Quia iam obtusi erant, & inutiles.* P. *Habés-ne pecuniam ad emendos alios?* G. *Mater dedit mihi.* P. *Quis erit adiutor ad emendum?* G. *Gerardus.* P. *Ite sanè: & cauete, ne vobis imponatur.* C. *Cauebimus, Deo iuuante.* P. *Omnes quidem iuuat; sed eos potissimùm, qui ad eius honorem omnia referunt.*

COL-

COLLOQ. XVI. ARGVM.

De suburbana deambulatione. Vernetus & Spatula veniam impetrant eundi ambulatum, vt cæteris ludentibus, liberius, & iucundius colloquantur. Dei laudandi argumentum cultoribus eius nunquam deest.

VERNETVS. PRÆCEPTOR. SPATVLA.

Præceptor, licét-ne pauca? P. *Loquere.* V. *Nos duo proponebamus, si tibi ita videretur, ire, dum cæteri ludunt, foras ambulatum.* P. *Quò vultis exire?* V. *In proxima suburbana.* P. *Quid autem agetis ambulantes?* S. *Tractabimus colloquium aliquod.* P. *Sed de bonis, & honestis rebus.* S. *Hæc temporis serenitas, & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honestum aliquod argumentum.* P. *Nunquam deest Dei laudandi materia, dumtaxat veris eius cultoribus.* V. *Nunquam profectò. sed vt ad propositum reuertamur: permittis nobis, præceptor, extra vrbem prodire?* P. *Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor litterarum, nunquam permitterem: præsertim cùm praui adolescentes me sæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite: deinde maturè ad cœnam reuertimini.*

COLLOQ. XVII. ARGVMENTVM.

Iturus ad sartorem.

IVSTINVS. PRÆCEPTOR.

Præceptor, licét-ne exire? P. *Quò exire cupis?* I. *Ad sartorem.* P. *Quid eò?* I. *Petitum femoralia.* P. *Iam-ne facta sunt?* I. *Sunt, opinor.* P. *Rectè (opinor) dicis: quia res incerta est.* I. *Atqui promiserat mihi in hunc diem.* P. *Quid si fallat?* I. *Nihil mirum fuerit.* P. *Nunc quoque verè locutus es: nam rarò ad promissum tempus fidem præstant artifices.* I. *Viso tamen, præceptor; si mihi permittis.* P. *Nihil impedio.* I. *Num quid vis, præceptor?* P. *Immo; vt properes: ne desis prælectioni.* I. *Bene mones: abeo.*

COLLOQ. XVIII. ARGVM.

Iturus domum ob leuem causam, non impetrat; adeóque obiurgatur.

gatur. EXEMPLVM obseruatu dignum: ne pueri cursitare temerè permittantur.

CAIVS. PRÆCEPTOR.

Licét-ne prodire? P. *Quò?* C. *Domum.* P. *Hem, tam sæpe itare domum?* C. *Mater iusserat, vt ego & frater se adiremus hodie.* P. *Cuius rei gratia?* C. *Vt ancilla vestimenta nobis excuteret.* P. *Quid istud? sunt-ne vobis pediculi?* C. *Et multi quidem.* P. *Cur vxorem meam non admonuistis?* C. *Non ausi sumus.* P. *Quasi verò illa sit vsqueadeò difficilis. Ancillam habet, ea potissimum gratia, vt vestram omnium curet munditiem: nec vos ignoratis illud: sed gaudetis matris inuisendæ occasionem vobis dari. Vos igitur manete: cras ego curabo vt vobis excutiantur vestes.* C. *Sed mater nos obiurgabit.* P. *Egomet eam placabo: quiescite.*

COLLOQVII XIX. ARGVM.

Tornator & frater petitum panem ituri, diligenter à præceptore, ne fallant eum, interrogantur. EXEMPLVM notandum ad idem quod superius.

TORNATOR. PRÆCEPTOR. PVERI.

Præceptor, licét-ne cras ire domum? P. *Quid eò?* T. *Petitum panem.* P. *Non tibi restat?* T. *Restat quidem, sed parum admodum.* P. *Quid frater? ést-ne tecum iturus?* T. *Iussit pater.* P. *Quando conuenisti illum?* T. *Die Iouis, cùm venisset in hanc vrbē.* P. *Vbi illum vidisti?* T. *Apud forum.* P. *Non mētiris?* T. *Non mentior.* P. *Vnde probabis?* T. *Sunt ex condiscipulis, qui aderant.* P. *Qui tandem?* T. *Adsunt Blasius, & Audax.* P. *Est ne verum, pueri?* PV. *Omnino verum.* P. *Quî scitis?* PV. *Vidimus eius patrem; & audiuimus ipsa verba.* P. *Si ita est, permitto vt eas domū cum fratre.* T. *Vale, præceptor.* P. *Vos seruet Dominus Deus.* T. *Idem tibi precamur ex animo.* P. *Sed heus, quando huc aderitis?* T. *Crastino die vesperi, Deo iuuante.* P. *Cura vt promissi memineris.* T. *Curabo.* P. *Scilicet, vt soles.* T. *Immo melius, spero. Num quid vis?* P. *Vt verbis meis salutem dicas parentibus.* T. *Faciam*

ciam libenter iterum vale, præceptor. P. *Vos quoque valete: & lento gradu ambulate, propter æstum solis.* T. *Ita facere solemus.*

COLLOQ. XX. ARGVM.

Puer interrogatus de absentia, causam adfert honestam: eámque scriptam profert.

PRÆCEPTOR. VILLARIANVS.

Q*Vid sibi vult quòd abfueris hac tota hebdomade?* V. *Oportuit me manere domi.* P. *Quamobrem?* V. *Vt matri adessem, quæ ægrotabat.* P. *Quod illi officium præstabas?* V. *Sæpius ei legebam aliquid.* P. *Sed quid? nihil agebas præterea?* V. *Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla.* P. *Hæccine vera sunt omnia?* V. *Habeo testimonium.* P. *Profer illud.* V. *Ecce.* P. *Quis scripsit?* V. *Famulus noster, matris nomine.* P. *Agnosco eius manum: quia sæpe ab illo mihi attulisti.* V. *Licétne igitur redire in sedem meam?* P. *Quidni liceat, cùm mihi satisfeceris?* V. *Gratias ago, præceptor.*

COLLOQ. XXI. ARGVM.

Lucetus ad forum iturus paucis interrogatur ab hypodidascalo.

LVCETVS. HYPODIDASCALVS.

P*Ræceptor, licét-ne mihi prodire?* H. *Quæ tibi est prodeundi causa?* L. *Est mihi eundum ad forum.* H. *Quid eò?* L. *Vt emam corium.* H. *In quem vsum?* L. *Ad calceorum soleas.* H. *Quis te adiuuabit in emptione?* L. *Quidam opidanus, cui hoc mandauit pater meus.* H. *Debueras adire me cum cæteris, qui ad forum prodierunt.* L. *Occupatus eram.* H. *Qua in re?* L. *In scribendis ad patrem litteris.* H. *Quando eas dabis?* L. *Hodie, si quem in foro nostratem offendero.* H. *Abi: & memineris ad horam solitam adesse.* L. *Meminero.*

COLLOQVII XXII. ARGVMENT.

Arator à negotio reuersus, præceptori, vt moris erat, se sistit.

ARATOR. PRÆCEPTOR.

P*Ræceptor, tuo permissu hora prima prodieram: nunc redeo.* P. *Curasti negotium tuum?* A. *Curaui, gratia Deo.* P. *Factum*

ctum bene: quota est hora? A *Instat secunda.* P. *Voca mihi famulum: deinde ito ad merendam cum ceteris.*

COLLOQ. XXIII. ARGVM.

Hugo à præceptore petens mutuò pecuniam, mittitur ad hypodidascalum.

HVGO. PRÆCEPTOR.

PRæceptor, vís-ne mihi mutuò dare aliquantum pecuniæ? P. *Quid opus est tibi pecunia?* H. *Siluio satis faciã.* P. *Quantum debes illi?* H. *Assem cum semisse.* P. *Quo nomine?* H. *Quia scripsit mihi aliquot colloquia.* P. *Ostende.* H. *Vide, si placet.* P. *Adi hypodidascalum: dic vt det quantum petis.* H. *Gratias ago, præceptor.* P. *Non est quòd agas: refer in codicem tuum.* H. *Quin iam retuli.* P. *Factum bene: ostende ipsi hypodidascalo.*

COLLOQVII XXIIII. ARGVMENT.

Blasius, scribendi caussa iturus ad tutorem, veniam impetrat, sed prius diligenter interrogatus.

BLASIVS. PRÆCEPTOR.

LIcét-ne mihi, præceptor, adire tutorem? P. *Quæ te caussa mouet?* B. *Iusserat ille, vt se hodie conuenirem, si liceret per otium.* P. *Quando iusserat?* B. *Nudiustertius.* P. *Vbi illum vidisti?* B. *In area, quæ est è regione templi.* P. *At vide ne mentiaris.* B. *A me absit mendacium. Si vis, dabo testes ex condiscipulis qui mecum aderant.* P. *Qui sunt illi?* B. *Daniel, & Corberius. vís-ne vt eos accersam?* P. *Mane, ego illos conueniam. Sed dic, quid eget tutor opera tua?* B. *Ad aliquid describendum.* P. *Qua igitur hora vis illum adire?* B. *Nunc, si tibi placet.* P. *Quando huc redibis?* B. *Cùm primùm me dimiserit.* P. *Nunc abi, atque illi ex me dic salutem plurimam.* B. *Faciam libenter.*

COLLOQ. XXV. ARGVM.

Magister ad prandium inuitatus excusationem mittit.

SCRIBA. MAGISTER.

PRæceptor, pater te inuitat ad prandium, si tibi placet. M. *Est-ne solus?* S. *Solus, opinor, præter domesticos.* M. *Excusa*

me illi: iam enim aliunde inuitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias. S. *Nunquid vis aliud?* M. *Nihil, nisi vt mature ad scholam redeas.* S. *Maturè, iuuante Deo.*

COLLOQ. XXVI. ARGVM.

Gaspar ad sartorem iturus, & eadem opera ad tonsorem.

GASPAR. PRÆCEPTOR.

Licét-ne prodire præceptor? P. *Quò?* G. *Primùm ad sartorem, deinde ad tonsorem.* P. *Cur ad sartorem?* G. *Vt curem tibialia resarcienda.* P. *Súnt-ne lacera?* G. *Adeò lacerata, vt vix induere possim.* P. *Cur ad tonsorem?* G. *Vt illi ostendam vlcus quod mihi his diebus subortum est in femore.* P. *Detege, vt videam.* G. *Vide quando ita placet.* P. *Est furunculus.* G. *Ita coniiciebam.* P. *Cùm aperueris tonsori, roga illum, vt emplastrum vlceri aptum adhibeat.* G. *Faciam quod suades.* P. *Sed num quis est qui tecum prodire velit?* G. *Immo, Iohannes Fluuianus.* P. *Quod habet negotium?* G. *Tonsorem quoque vult adire.* P. *Ite igitur vnà, & redite similiter.* G. *Num quid vis præterea?* P. *Vt maturetis reditum; ne merenda vestra multemini.*

COLLOQ. XXVII. ARGVMENTVM.

Latomus multorũ nomine veniam petit prodeũdi ad mercatum.

LATOMVS. PRÆCEPTOR.

Præceptor, licét-ne nobis prodire? P. *Estís-ne multi qui prodire vultis?* L. *Fermè omnes.* P. *Quid hoc sibi vult?* L. *Est hodie mercatus: inde fit, vt ferè sibi quisque velit aliquid emere.* P. *Nunc ego sum occupatior, quàm vt singulorum prodeundi caussam possim cognoscere: adite igitur subdoctorem, qui cognoscat, &, si vacat, vos deducat ipse.* L. *Gratias agimus, præceptor humanissime.*

COLLOQ. XXVIII. ARGVMENT.

Theophilus iubetur scribere ad patrem cuiusdam pueri de remittendo ad scholam filio.

PRÆCEPTOR. THEOPHILVS.

Hodie

HOdie igitur Petrum conuenisti? T. Hodie. P. Vbi? T. In templo. P. Quota hora? T. Octaua matutina. P. Nunquid rogasti quando sit repetiturus scholam? T. Rogaui. P. Quid ille? T. Nescio, inquit. P. Debuisti illum ad reditum exhortari. T. Id ego feci, & multis quidem verbis. P. Bene fecisti: sed quid ille respondit? T. Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. P. Quid si ad ipsum patrem scribas de statu nostro scholastico? fortasse enim mouebitur, vt filium citius remittat. T. Si tibi ita videtur, faciam, ídque diligenter. P. Fac igitur primo quoque tempore: sed audi, scribe plenissimè: deinde litteras tuas mihi ostende, priusquam des perferendas. T. Sedulò faciam, præceptor.

COLLOQ. XXIX. ARGVM.

Petanellus de variis negotiis obeundis veniam petit.

PETANELLVS. PRÆCEPTOR.

PRæceptor, licét-ne mihi exire? PR. Quò tibi eundum est? PE. Ad tonsorem. PR. Non est tibi aliud negotium? PE. A tonsore, volo ire emptum ligulas, illinc me ad sutorem conferre. PR. Cur ad sutorem? PE. Vt vni ex calceis meis annectat corrigiam. PR. Ista omnia quando confeceris? PE. Intra horæ spatium, vt spero. PR. Erunt multi fortasse in tonstrina expectantes. PE. Fieri potest: sed si videro diutius mihi morandum illic esse, expectabo in diem sabbathi. PR. Est-ne alius qui prodire velit? PE. Pontanus ait se velle chartam emere. PR. Scís-ne illi opus esse? PE. Scio. PR. Ite igitur vnà: curate diligenter suum vterque negotium; nec sitis cessatores. PE. Deo iuuante cauebimus.

COLLOQ. XXX. ARGVMENT.

Carbonarius sartorem aditurus.

CARBONARIVS. PRÆCEPTOR.

LIcét-ne exire? P. Quò? C. Ad sartorem. P. Quid eò? C. Vt mihi tunicam faciendam metiatur. P. Quæ tibi est materia? C. Niger pannus. P. Vbi est? C. In arca mea. P. Sartor autem quis tibi est? C. Petrus Siluius. P. Est-ne peritus artifex?

C. Sic

C. Sic audiui: & est notus patri meo, qui iussit vt illum adirem. P. *Vbi habitat?* C. *In vico xenodochij.* P. *Non nimis longè est, caue discurras.* C. *Cauebo.* P. *Facilè à me veniam impetrant qui nunquam fallunt.* C. *Auertat Deus, vt vnquam fallam.*

COLLOQ. XXXI. ARGVM.

Magister à discipulo interrogatus, respondet humaniter. Bonus præceptor bene optat discipulis. Solus Deus dat bene agendi voluntatem. Omnis boni gratia Deo debetur. Regula citra exceptionem vix vlla est. In dubiis grammaticis consulendæ sunt regulæ. Studiosus doctos obseruare ad imitandum debet. Præclara opera longiori tempore indigent. Experientia. Patrum indoctorum stultitia. Tempus expectandum. Scientia magnis laboribus comparatur. EXEMPLVM boni præceptoris, & discipuli studiosi.

LVTERNINVS. PRÆCEPTOR.

PRæceptor, licét-ne pauca? P. *Loquere quid velis.* L. *Cùm interdum dicis alicui nostrûm, Vbi est follis? vel, Cedo follem; non apparet vtrum follis sit masculini an feminini generis.* P. *Non apparet, fateor: quid tum?* L. *Vnde igitur scire possumus?* P. *Cur me de hoc nunquam rogastis?* L. *Tam multa tam sæpe interrogamus, vt vereamur, ne tibi molesti simus.* P. *Quasi verò istud vnquam præ me feram: contrà, eo magis amo vos, quo me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quàm vt aliquando vos videam & optimos, & doctissimos?* L. *Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime.* P. *Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus, sua bonitate, vtrisque bonam dedit voluntatem.* L. *Faxit ille, vt hoc beneficio rectè semper vtamur in ipsius gloriam. Sed dic quæso, follis cuius est generis?* P. *Masculini.* L. *At ego potius feminini dixissem.* P. *Quamobrem?* L. *Quia tale est pellis, quod est in rudimentis pro exemplo positum.* P. *Non ab re id coniiciebas. Nam in is finita, quale est pellis, magna ex parte feminina sunt.* L. *Non igitur omnia?* P. *Vix vlla est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis igi-*

tur ſub exceptionem cadit: quia maſculinum eſt. Sic aliquot alia, vt ignis, piſcis, axis, &c. L. *Sed vnde illa dignoſcam?* P. *Facilè cognoſces, cùm perueneris ad grammaticæ regulas. Sed interim Latinè loquentes attentè obſerua; téque ad eorum imitationem diligenter accommoda.* L. *At iſtud longum eſt, præceptor.* P. *Non fiunt niſi longo tempore præclara ædificia.* L. *Experientia nos iſtud docet. At pater meus vellet me annuo ſpatio doctum videre.* P. *Ego verò iſtud vnius diei ſpatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus eſt. Pater tuus quia non didicit litteras, neſcit quid doctrina valeat, neque quantis laboribus illa comparetur.* L. *Verum dicis: ſed quid illi reſpondere poſſum, cùm apud me conqueritur de temporis longi ſpatio in diſcendis litteris?* P. *Docebo te inter cœnandum: nunc ito luſum cum ceteris; vt me in muſeum recipiam.* L. *Ignoſce mihi, quæſo, præceptor, quòd te interpellauerim.* P. *Nihil me interpellaſti: non enim occupatus eram. Præterea, ſi te audire mihi moleſtum fuiſſet; nónne poteram te in aliud tempus reiicere?* L. *Tuo iure id poteras.* P. *Abi igitur.*

COLLOQ. XXXII. ARGVM.

Quidam puer patris nomine præceptorem in hortos inuitat. Præceptor aliquid obiter docet ad mores pertinens.

CASTRINOVANVS. PRÆCEPTOR.

S*Aluus ſis, præceptor.* P. *Auſpicatò adueneris: quid nuncias?* C. *Orat te pater meus, vt animi cauſa eamus vnà in hortos ſuos ſuburbanos.* P. *Ad eam rem nos inuitat ſerenitas: & nunc ſumus feriati. Sed quid illic aſpectu iucundum videbimus?* C. *Varias & pulchras arbores cum ſuis fructibus, item herbarũ & florum miram varietatem.* P. *Nihil eſt illis rebus hoc tempore iucundius.* C. *Ea eſt Dei erga nos beneficentia.* P. *Quam quidem aſſiduis laudibus proſequi debemus.* C. *Sed vereor ne patri in mora ſimus.* P. *Tantiſper expecta dum togam muto, vt ſim ad ambulandum expeditior. Iam paratus ſum: nũc eamus. Sed éſt-ne do-*

mi pater? C. *Pro foribus nos expectat.* P. *Bene res habet. vide vt eũ decenter salutes.* C. *De hoc, te docente, sæpe admoniti fuimus.*

COLLOQ. XXXIII. ARGVM.

Discipulus magistrum de dubio quodam consulit. Magister benignè respondet. Analogiæ non vbique fidendum. Latinitas quibus constet maximè. Ætatis progressus quid requirat. Omnis profectus noster Deo tribuendus. Citra fauorem diuinum frustra laboramus. EXEMPLVM anomaliæ in genere & accentu sub eadem terminatione.

BASCHODVS. PRÆCEPTOR.

PRæceptor, licét-ne pauca? P. *Dic liberè.* B. *Cur non dicimus hic arbor, sicut hic labor? Item cur genitiuũ arboris non proferimus pænultima longa, vt ferè in cæteris nominibus terminationis eiusdem?* P. *Quia loquendi vsus aliter approbauit. Nec enim vbique locum habet analogia: sed vbi ea deficit, sequendus est eorum vsus qui rectè & purè locuti sunt. Nam ipsa Latinitas vsu & authoritate magis, quàm ratione constat.* B. *Da igitur authoritatem de nomine arbor.* P. *Arboris excisæ truncus, apud Virgilium. Nónne hic manifestè vides & genus & accentum?* B. *Video, præceptor. Sed, súnt-ne alia eodem accentu?* P. *In primis Græca omnia, vt Castor, Cástoris; sic Hector, Nestor, & similia. Item hæc duo neutri generis, æquor, æquoris, marmor, mármoris. Sunt & adiectiua quædam, vt memor, mémoris, & ex eo compositũ immemor. Talia quoque sunt ex decus, & corpus composita, vt indecor, indécoris, trícorpor, tricórporis. Sed hæc apud grammaticos annotata facilè per te inuenies. Nam ista ætas tua maiorem in dies requirit diligentiam. Huc accedit; quòd hæc ipsa quæ tuo labore ac diligentia inueneris, firmiore tenebis memoria.* B. *Ago tibi gratias, humanissime præceptor, quòd me tanta humanitate, non solùm doces, sed etiam admones.* P. *Bene facis: sed interim volo memineris, soli Deo acceptum referre quicquid boni ex labore meo in te proficiscitur. Frustra enim docendo laboramus, nisi laboribus nostris diuinus*

fauor accesserit. Nosti illud Apostoli, Neque qui plantat est aliquid, neq. qui rigat: sed, qui dat incrementum, Deus. B. *Essemus profectò plumbo stupidiores, si ista ignoraremus, quæ nobis tam sæpe inculcas, támq. diligenter.* P. *Tanto diligentius vos oportet tum meminisse, tum recordari. Sed iam tēpus est vt ad quotidianum pensum te referas: ego verò interea me abdo in musæolum.*

COLLOQVII XXXIIII. ARGVMEN.

Pueri, qui in quotidiano sermone ad Latinè loquendum diligenter exercentur, multa discunt sine regulis grammaticis. Bene precandum omnibus, maximè nostris.

PRÆCEPTOR. OLIVARIVS.

DIc *Latinè*, vn liure. O. *Liber.* P. *Liber cuius generis?* O. *Masculini.* P. *Qui scis?* O. *Ex bene loquendi vsu, & consuetudine.* P. *Ostende vsum.* O. *Nam quotidie loquentes sic dicimus: Hic liber, cuius est? Dicimus item sæpenumero, liber meus, liber tuus, bonus liber, & similia.* P. *Bene respondisti: sed quis loquendi vsum te docuit?* O. *Tu-ipse, præceptor.* P. *Ergóne tenes omnem vsum linguæ Latinæ?* O. *Si tenerem, iam non essem discipulus.* P. *Quid igitur?* O. *Magister fortasse.* P. *Abi, responso tuo contentus sum.* O. *Gaudeo sanè.* P. *Age gratias Deo, qui tibi dedit ingenium, & mentem bonam.* O. *Vtinam semper agnoscam eius in me beneficia!* P. *Vtinam ille fauore suo tua studia prosequatur! Quid hoc sibi vult Oliuari?* O. *Quod mihi bene precaris.* P. *Ergo tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipuè verò condiscipulis tuis.* O. *Meminero, præceptor.* P. *Addendum fuerat, Deo iuuante.* O. *Oblitus sum; fateor.*

COLLOQ. XXXV. ARGVMENT.

Exemplum ad pueros in Latinis Gallicè & Flandricè vertendis paulatim exercendos.

PRÆCEPTOR. DANIEL.

ATtende *Daniel, vt discas Latina bene Gallicè & Flandricè vertere.* D. *Attendo, præceptor.* P. *At diligenter.* D. *Immo diligentissimè, & ex animo.* P. *Benefacis.* D. *Propone igitur mihi*

mihi Latina; vt nobis interdum soles. P. *Quid opus est?* D. Que fault-il? wat is van noode. P. *Gallina.* D. A vne poule, tot een hinne. P. *Vt.* D. A ce que, dat. P. *Illa.* D. Elle, sy. P. *Sit.* D. Soit, zy. P. *Bona.* D. Bonne, goet. P. *Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes huius orationis responde nominatim.* D. *Respondebo quo ad potero, dummodo mihi praieris.* P. *Quid.* D. *Est nomen.* P. *Opus.* D. *Nomen.* P. *Est.* D. *Verbum.* P. *Gallina.* D. *Nomen.* P. *Vt.* D. *Coniunctio hoc in loco.* P. *Illa.* D. *Pronomen.* P. *Sit.* D. *Verbum.* P. *Bona.* D. *Nomen.* P. *Agè, dicamus iterum; vt singula paulo plenius intelligas.* D. *Quid nunc respõdebo?* P. *Indica breuiter singularum partium declinatum, vt vos docere soleo.* D. *Praito igitur, vt cœpisti.* P. *Quid.* D. *Quid, cuius, nomen substantiuũ, anomalum.* P. *Opus.* D. *Hoc opus, operis, vt onus, oneris.* P. *Falleris Daniel.* D. *Quid ita?* P. *Quia opus, hic est adiectiuum.* D. *Eho, adiectiuum! quomodo declinatur?* P. *Est indeclinabile.* D. *Me miserum? nunquam istud audieram.* P. *Addendum fuit, quod sciam, vel, quod meminerim.* D. *Quamobrem?* P. *Quia fortasse audieras, sed memineras malè.* D. *Fieri potest: sed perge, quaeso, me docere. Quid Gallicè & Flandricè significat istud nomen?* P. *Non solet Gallicè & Flandricè verti, nisi iunctũ cum verbo Sum, es.* D. *Da exemplum.* P. *Quotidie in ore habes exempla.* D. *Nunc mihi non occurrunt.* P. *Nónne soles dicere, & audire ex condiscipulis, Opus est mihi charta, atramento, pecunia, & similia?* D. *Saepe dico, fateor, & saepè audio: sed parum aduerto.* P. *Nunc igitur aduerte, & manda memoriae. Opus est mihi pecunia ad libros emendos*, i'ay besoing d'argent pour achepter des liures; *vel sic*, il me faut de l'argent; *vel*, i'ay affaire: ick heb ghelt van doen om boecken te coopen. D. *Da item aliud exemplum, quaeso.* P. *Opus est tibi virgis, vt tua expellatur pigritia*, tu as besoing de verges, à fin que ta paresse soit chassée, v zijn roedẽ vã noode/ op dat v luyhept werde wtghedreuen. D. *Fateor equidem, praeceptor: sed*

Deus (vt ſpero) mei miſerebitur. P. *Omnium miſeretur Deus, qui piè illum inuocant. Sed de nomine opus iam ſatis multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. Eſt.* D. *Sum, es, eſt, eſſe, verbum anomalum.* P. *Gallina.* D. *Gallina, gallinæ, vt menſa, menſæ.* P. *Vt.* D. *Non declinatur, quia eſt coniunctio: Gallicè,* que, à fin que, à ce que: *Flandricè,* op dat. P. *Illa.* D. *Ille, generis maſculini: illa, feminini: illud, neutri.* P. *Declina in feminino.* D. *Illa, illius, illi, &c.* P. *Sit.* D. *Iam dictum eſt.* P. *Bona.* D. *Bonus, generis maſculini: bona, feminini: bonum, neutri: nomen adiectiuum.* P. *Confer ad exemplum.* D. *Iuſtus, iuſta, iuſtum: bonus, bona, bonum.* P. *Nunc mutuò vos interrogate; vt plenius omnia tractetis.*

COLLOQVIVM XXXVI.

BANDERIVS. PRÆCEPTOR.

PRæceptor! P. *Quid vis?* B. *Licét-ne mihi ire domum?* P. *Cur ante horam?* B. *Pater iuſſit vt nunc abirem.* P. *Quid eget opera tua?* B. *Vult me in villam mittere.* P. *Quid eò?* B. *Petitum vuas, & eâdem opera nunciatum aliquid villico noſtro.* P. *Quid ſi me fallis?* B. *Adferam teſtimonium; vt ſoleo.* P. *Quando redibis?* B. *Hora prima; vt ſpero.* P. *Quid tam citò?* B. *Villa noſtra non longè hinc eſt.* P. *Ito ſanè.*

COLLOQ. XXXVII. ARGVMENTVM.

Excuſat ſe quidam, quòd inconſulto præceptore prodierit: cuius rei teſtes producit.

DISCIPVLVS. PRÆCEPTOR.

PRæceptor, placétne audire excuſationem meam? P. *Quando abfuiſti?* D. *Heſterno die.* P. *Quota hora?* D. *Prima.* P. *Quæ fuit cauſa?* D. *Accerſitus fui.* P. *A quo?* D. *A patre.* P. *Quis tibi nunciauit?* D. *Famulus noſter.* P. *Cur non me adiſti?* D. *Quia dicebat ille ſe vrgeri feſtinatione.* P. *Súnt-ne tibi teſtes?* D. *Adſunt, præceptor.* P. *Abi; ſede in loco tuo: ego interim eos interrogabo.*

COL-

COLLOQVIVM XXXVIII.

DISCIPVLVS. PRÆCEPTOR.

LIcét-ne abesse hora secunda? P. Quid habes negotij? D. Pater eget opera mea. P. Qua in re? D. Vt sibi aliquid scribam. P. Sed interim non reddes quæ præscripta sunt vobis. D. Iam edidici. P. Factum bene. D. Placét-ne tibi audire me? P. Cras audiam; cùm licebit per otium. D. Permittís-ne igitur, vt absim, præceptor? P. Agè, permitto: sed ita, vt crastino die scriptum adferas testimonium. D. Ego semper tibi adfero aut à patre scriptum, aut à nostro famulo, patris nomine. P. Rectè facit pater. Sunt enim multi qui me pascunt mendaciis. Nunc abi: & patri dic salutem verbis meis. D. Faciam, præceptor.

COLLOQVIVM XXXIX.

PRÆCEPTOR. CAPERONVS.

HEus Caperone! C. Hem, præceptor! P. Quid flet frater tuus? C. AEgrotat. P. Quî scis? C. Satis apparet. P. Quo signo? C. Quia vomuit. P. Quid illi dolet? C. Caput, & stomachus, vt dicit. P. Cur non recepit se domum? C. Non ausus est. P. Tu verò non audebas me admonere? Agè, duc illum tu-ipse domum vsque; & matri narra diligenter, vt ille se habeat. Propera: quid cessas? duc eum lento gradu. C. Ducam præceptor.

COLLOQ. XL. ARGVMENT.

Nimio somno deditus puer reprehenditur de veniendi in gymnasium tarditate. Mendacio, & causa friuola purgare se conatur. Illi, vt verum fateatur, promittitur impunitas. Pœnarum metu, post aliquot tergiuersationes, rem omnem confitetur: diligentiam promittit in posterum. Docetur, qua illam ratione præstare queat. Multis verbis ad mutandos mores humanissimè commonetur. Ex pœnitentiæ signo, quod præ se fert, bonam spem promittit. EXEMPLVM in somniculosos.

PRÆCEPTOR. TILIACVS.

HEus Tiliace, sequere me in cubiculum: est quod ego te seorsum monere velim. T. Adsum, præceptor. P. Nun-

quám-ne maturè in scholam venies? T. *Non possum venire citius.* P. *Semper istud dicis: quid impedit?* T. *Nemo est domi nostræ qui me expergefaciat.* P. *Nemo?* T. *Prorsus nemo.* P. *Non habetis ancillam?* T. *Habemus quidem, sed non curat me excitare.* P. *Immo tu (vt opinor) non curas surgere. Nónne verum dico? quid taces? responde nunc tandem aliquid.* T. *Me miserum! quid agam?* P. *Nihil est quòd terrearis: fatere verum.* T. *Quid si confessus ero?* P. *Ego tibi ignoscam; crede mihi.* T. *Ah pudet.* P. *Ne pudeat verum fateri, quæso: alioqui vapulabis. Pergin' tacere? Heus obseruator, vise ad matrem eius, & roga.* T. *Ne mittas, oro, præceptor: dicam tibi rem omnem: nihil reticebo.* P. *Agè, esto animo bono.* T. *Sic est, profectò, vt dixisti.* P. *Non satis istud est; volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum sese tota res habeat.* T. *Cùm venit ancilla me excitatum; primùm nihil respondeo; quasi seriò dormiam: deinde, si magis vrgeat, attollo ægrè caput: sedeo in lecto: thoracem iniicio humeris, quasi statim surrecturus.* P. *Quàm pulchrè narras! profectò, nunc te magis amo, quàm vnquam feci. Perge.* T. *Cùm primùm egressa est ancilla cubiculum, tum ego reclino caput in puluinum, ac demitto pedes.* P. *Etiámne redormis?* T. *Ego verò redormio bene, placidéque.* P. *Quamdiu?* T. *Donec ancilla secundò veniat.* P. *Cùm rediit, quid tibi dicit?* T. *Exclamat, vociferatur, insanit.* P. *Quibus vtitur verbis?* T. *Hem nebulo (inquit) quando eris in schola? ego dicam præceptori tuo, vt te bene verberet: tu nunquam vis surgere, nisi bis, aut ter excitatus fueris.* P. *Bona fide promittis facturum te posthac officium?* T. *Si vnquā recidero, causam nō dico, quin palàm cædar virgis, idque acerbißimè.* P. *Bellè quidem promittis: sed quomodo præstabis promissa?* T. *Adiuuante Domino Deo.* P. *Qua ratione flectes illum?* T. *Fide, & aßiduis precibus.* P. *Alioqui nihil posses obtinere.* T. *Credo equidem.* P. *Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter.* T. *Curabo pro viribus, ac dies, noctésque*

que id vnum meditabor. P. *Optimè loqueris; dum tamen memor esse pergas.* T. *Quomodo possem obliuisci? nunquam desinunt istud monere concionatores: tu verò fere quotidie ad id nos hortaris: & bene facis, præceptor, quia omnes sumus valde negligentes; sed ego primus omnium.* P. *Da igitur operam, vt tu omnium primus mores istos mutes: at memento præcipuè semper verax esse.* T. *Faxit Deus, vt nunquam mentiar.* P. *O quàm felix esses!* T. *Satis in præsentia felix ero, si tantùm me absolueris.* P. *Faciam quod tibi sum pollicitus: sed ea lege, vt promissi tui memineris, & re ipsa præstes; quemadmodum nunc mihi recepisti.* T. *Quid igitur restat quominus abeam liber?* P. *Immo aliquid restat: mane, & audi etiam nunc.* T. *Quamdiu voles, præceptor.* P. *Inter cætera, excutias oportet istam pigritiam, quæ te in lecto detinere solet: non enim decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & experrectum: cuiusmodi vides aliquos ex condiscipulis tuis. Non tenes memoria diuinum Petri Apostoli præceptum?* T. *Quod illud est?* P. *Sobrij (inquit) estote, & vigilate.* T. *O quoties audieram! sed (prô dolor!) nunquam vsurpaui.* P. *Fac vt studiosè vsurpes in posterum: neque illud solùm, sed etiam cætera bene viuendi præcepta, quæ toties audiuisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi in primis bene consules: iucundus eris parentibus, & mihi, & condiscipulis tuis: denique (id quod est præcipuum) carus eris Deo, qui studia tua in gloriam sui nominis magis in dies promouebit.* T. *O quantum fructum sentio ex ista admonitione tua!* P. *Vehementer sanè gaudeo, & tua & condiscipulorum causa.* T. *Quid si narres illis meam pœnitentiam?* P. *Ego verò narrabo primo quoque tempore, vt exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo, quàm culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale fili; & adesto hora tertia in auditorio.* T. *Ago tibi gratias ingentes, amantissime præceptor.*

COLLOQVIORVM SCHOLASTICORVM LIBER QVARTVS;

Paulo grauiora continens, præſertim in moribus, & Chriſtiana doctrina.

COLLOQVII I. ARGVMENTVM.

De iis quæ in oculos incidunt. Amicus amico nulla ſpe mercedis adductus opitulatur. Oculus membrum inter exteriora nobis cariſſimum. Zachariæ locus de pupilla oculi. Experientia. Iocus obliquè notatus. Iocandum interdum, modò cum fructu. Studia noſtra ad gloriam Dei referenda.

PERIALDVS. SAMVEL.

O*Bſecro te, Samuel, da mihi operam pauliſper.* S. *Quid iſtud eſt?* P. *Neſcio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malè.* S. *In vtrum oculum incidit?* P. *In dextrum.* S. *Vis inſpiciam?* P. *Inſpice, amabo-te.* S. *Aperi, quantum potes: ac tene immobilem.* P. *Non queo à nictu continere.* S. *Mane, egomet tenebo ſiniſtra manu.* P. *Ecquid vides?* S. *Video aliquid minutum.* P. *Exime, quæſo, ſi potes.* S. *Quin, iam exemi.* P. *O factum bene! quid eſt?* S. *Cerne tu ipſe.* P. *Eſt mica pulueris.* S. *Et quidem vſque-adeò puſilla, vt vix cerni poſſit.* P. *Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua.* S. *Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo teneriu eſſe dicitur. Inde etiam fit, vt experiamur nihil eſſe nobis carius.* P. *Hoc Deus approbat, cùm de ſua in nos caritate loquens apud Zachariam 2. cap. ſic ait,* Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei. S. *O immenſam Dei bonitatem, qui nos tantopere caros habet!* P. *Non mihi rubet oculus?* S. *Aliquantulum: nempe quia fricuiſti.* P. *Credin' tu adhuc mihi dolere?* S. *Quidni credam, qui toties talem moleſtiam ſum expertus?* P. *Experientia eſt rerum magiſtra.* S. *Ita vulgò dicitur.* P. *Quid pretij dabo iſti medico pro labore?* S. *Quantum pacti ſumus.* P. *Breuis eſt conclu-*

clusio: ergo nihil: sed tamen habeo tibi gratiam: atque vtinam detur referendæ locus. S. *Quin potius auertat Deus.* P. *Bene correxisti: dixeram imprudenter, at sine dolo.* S. *Sic accepi: sed interim iocari licet; præsertim vt in Latina lingua nos exerceamus.* P. *Faxit Dominus Deus, vt omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur.* S. *Faxit, precor.*

COLLOQ. II. ARGVM.

Alexander Carolo commodatum reddit cum gratiarum actione. Beneficia vltrò citróque oblata. EXEMPLVM aulicæ ciuilitati propemodum simile.

ALEXANDER. CAROLVS.

E*Cce, reddo tibi commodatum; & gratias ago maximas.* C. *Non est quod agas: sed tu satis-ne vsus eras?* A. *Satis diu vsum concessisti, quæ tua est humanitas?* C. *Quoties opus erit, quæso, ne parcas rebus meis.* A. *Non parcam, quando ita iubes.* C. *Pergratum mihi feceris.* A. *Gratiam habeo maximam: tu verò nostris vicissim vtere, siquid vsus fuerit.* C. *Non est quod moneas: satis mea sponte sum impudens.* A. *Immo verecundus nimis.* C. *Esto: aliquando tamen senties.* A. *Ita velim: bene vale.* C. *Te seruet Dominus Deus.*

COLLOQVII III. ARGVM.

Ab obseruatore monetur quidam adolescens, vt in admonendo fratre natu minore sit diligentior. Pergendum constanter in admonendis omnibus, præcipuè qui nobis coniuncti sunt. Bonæ indolis signum quoddam in puero. EXEMPLVM fraternæ admonitionis.

OBSERVATOR. BAPTISTA.

F*Rater tuus semper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat; ex quo fit, vt sæpe notandus sit; deinde vapulet.* B. *Quid vis faciam?* O. *Cur non sæpe mones?* B. *Nunquam desisto monere.* O. *Perge precor.* B. *Nihil est quòd me preceris: nunquam cessabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte se correxit.* O. *Sic vsurpabis Catonis præceptum, Quando mones aliquem.*

aliquem. nosti cætera. B. *Sed oro te mi Nicolae, vt quoties eum notaueris, id mihi renuncies.* O. *Nunquam finis esset: adeò frequens est nomen eius in meis commentariolis.* B. *Saltem fac me certiorem, cùm primùm commiserit, quo sit accusandus: tum ego dicam patri, cuius verba magis timet, quàm verbera.* O. *Istud non est paruum bonæ indolis argumentum.* B. *Ita spero quidem. Facies igitur quod rogo?* O. *Ego verò, atque libens.*

COLLOQVII IIII. ARGVMENTVM.

Patricius Méloco arcanum commissum extorquere frustra conatur. Amicus, alter idem. EXEMPLVM taciturnitatis in celandis amicorũ consiliis. Item in curiosos arcanorũ scrutatores.

PATRICIVS. MELOCVS.

QVid consilij tractabas modò cum præceptore? M. *Si scire cupis, illum percontare.* P. *Cur me celas?* M. *Vt ne palàm facias.* P. *Non ideo (crede mihi) te rogo, vt id proferam: quid enim proficerem?* M. *Quamobrem igitur tam cupidè rogas?* P. *Nimirum vt mecum tacitus gaudeam, siquid boni audieris.* M. *Itá-ne paratus aduenis, vt à me extorqueas, quod mihi vni, ídq. à præceptore, creditum est?* P. *Quod mihi dixeris, surdo & muto dictum puta.* M. *Egó-ne tergum meum in fidem tuam committam?* P. *Id profectò potes, & quidem sine periculo.* M. *Numquam dices tam commodè, vt istud mihi persuadeas.* P. *Dabo fidem me taciturum.* M. *Etiam si ter quater sanctißimè iuraueris, non prodam. Proinde tu desine percontari.* P. *Hem, vbi est illa nostra amicitia?* M. *Nescis dictum illud Sapientis?* Quod tacitum esse vis, nemini dixeris. P. *Audiui aliquoties: sed quod amico dictum sit, nemini dictum videtur. Est enim amicus quasi alter idem.* M. *Eadem tibi dicet, qui scire ex te volet, & item alius, qui ex illo: atque ita ad aures omnium perueniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito.* P. *Non sum imperator, vt te missum faciam.* M. *Pergin' molestus esse?* P. *Abire malim, quàm tibi molestiam exhibere.*

COL-

COLLOQ. V. ARGVM.

Hieremias narrat Marthoræo de inopinato patris aduentu, ob falsum de morbo rumorem. Citò irascens facilè placatur. Ira puerorũ breuis. EXEMPLVM paternæ diligentiæ in liberorũ cura.

MARTHORÆVS. HIEREMIAS.

QVa pecunia emisti librum istum? H. *Qua censes, nisi mea?* M. *Miror vnde habueris.* H. *Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem?* M. *Egó-ne exigo?* H. *Videris exigere.* M. *Non exigo, inquam: sed sic solemus inter nos familiariter, & liberè fabulari; vt Latinè semper condiscamus aliquid.* H. *Ea res, fateor, plurimùm confert nobis ad Latinè loquendi facultatem. Sed nemo est tam lenis, quin interdum subirascatur.* M. *Est, vt dicis: sed est breuis puerorum ira.* H. *Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam.* M. *Quando venerat?* H. *Abhinc octo dies.* M. *Miror, quòd eum non viderim.* H. *Non est quòd mireris.* M. *Quid ita?* H. *Quia vix sesquihorā hîc moratus est. Cùm enim de equo descendisset, méque paucis esset allocutus; ascendamus, inquit, in tuum cubiculum, vt tecum liberius colloquar.* M. *Sed antequam narres cetera, velim scire, quid sibi vellet aduentus eius tam inopinatus.* H. *Falso quodam rumore (vt fit) audierat me ægrotum esse.* M. *Quid ille, cùm præter spem te valentem inuenit?* H. *Mirificè affectus est gaudio.* M. *Quis dubitet?* H. *Præterea Deo optimo maximo maximas egit gratias.* M. *Libenter hæc audio: perge quæso.* H. *Tunc me de valetudine percontatur: vnà precamur, non sine gratiarũ actione: tandem quærit ecquid mihi opus sit. Opus (inquam) pater. Qua (inquit) re eges? Libro (inquam) decem assium. Tum ille promit ex marsupio decussem: eum mihi in manum dat, &, vale dicto, statim conscendit equum, atque abit.* M. *Cur tibi plus dedit, quàm petiueras?* H. *Istud ineptè quæris. Scilicet ita lætus erat; quia me, præter spem, bene sanum offenderat: quòd si vel coronatum petiuissem, tam facilè dedisset mihi.* M. *O quantum*

debeo

debes illi summo Patri, qui tibi adeò bonum patrem dederit! H. *Ne cogitari quidem potest, quantum debeam. Nam etiamsi malum dedisset, deberem tamen non parum. Sed quid cessamus auditum ire prælectionem?* M. *Iam instat hora tertia.* H. *Parata sunt mihi omnia.* M. *Mihi quoque.* H. *Eamus ergo in auditoriũ.*

COLLOQ. VI. ARGVM.

Reprehenditur profectio in militiam. Militum vita corruptissima. Bonus paterfamilias semper aliquid per occasionem docet. Timor Dei. Custodit paruulos Dominus ac dirigit. Patres & præceptores diligendi, & quare. EXEMPLVM adolescentis stulti, & parentum contemptoris.

SONERIVS. VILLATICVS.

VBi nunc est frater tuus natu maximus? V. *Iuit in militiam.* S. *Quid ais? in militiam?* V. *Sic res est.* S. *Sic ergo vale dixit litteris?* V. *Iam pridem litterarum satietas eum ceperat.* S. *Quid ita?* V. *Nescio; nisi quia volebat liberius viuere.* S. *Quomodo permisit pater?* V. *Quid? putas permisisse? patre absente, matre inuita profectus est.* S. *O miserum adolescentem!* V. *Immo verò miserrimum.* S. *Quid faciet?* V. *Id quod ceteri, qui sequuntur illud vitæ genus: nempe spoliabit, rapiet, ludet alea, potabit, scortabitur.* S. *Est-ne istac militũ vita?* V. *Omnino.* S. *Vnde scis istud?* V. *Audiui nuper ex patre, cùm cœnaremus.* S. *Quorsum narrabat talia?* V. *Docebat nos, nihil esse certius, quàm Deum timere, qui custodit paruulos, eósq; in viam rectam paulatim inducit.* S. *Et præceptor ipse noster de iis rebus sæpe nos admonet.* V. *Tanto magis debemus esse solliciti, vt parentes charos habeamus, & præceptores, quorum opera Deus ad nostram institutionem vtitur.* S. *Vtinam vtrisque præstemus, quod ipse nobis in sua lege præcipit.* V. *Ita faxit ille.* S. *Faxit, precor.*

COLLOQ. VII. ARGVM.

Quidam reuersus ex Germania præter opinionem & voluntatem patris, domo expellitur. Post aliquod tempus, amicorum opera redit in gratiam. EXEMPLVM eius quod per iram peccatur: item stultæ matrum indulgentiæ in liberos.

LVCAS.

LVCAS. OROSIVS.

Audio fratrem tuum iam reueniſſe ex Germania. O. *Sic eſt.* L. *Solúſne rediit?* O. *Non omnino.* L. *Quis igitur cum illo?* O. *Quidam ciuis huius opidi, qui ferè biennium illic habitauerat.* L. *Cur iuerat frater?* O. *Miſſus illuc fuerat à patre, vt Germanicè diſceret loqui.* L. *Quam igitur ob rem non fuit illic diutius?* O. *Iam non poterat ferre matris deſiderium.* L. *O tenellum adoleſcentem! quotum agit annum?* O. *Septimum decimum, ſi rectè mater meminit, ex qua id audiui ſæpe.* L. *Agè, quo vultu à patre exceptus eſt eius aduentus?* O. *Rogas? pater non ſuſtinebat illum aſpicere: quinetiam nec ſalutatione dignatus, nec alloquio, iuſſit eum abire è conſpectu.* L. *Quid præterea?* O. *Niſi mater cum lacrymis interceſſiſſet, iubebat apparitorem accerſi qui miſerum in carcerem conijceret.* L. *Atqui non poterat iniuſſu magiſtratus.* O. *Neſcio; tamen conabatur.* L. *Quid poſtea factum eſt? cubuít-ne domi veſtræ?* O. *Minimè verò.* L. *Vbi igitur?* O. *Sororis meæ virum noſtin'?* L. *Tanquam digitos.* O. *Eò miſſus eſt à matre, dum patris ira deferueſceret.* L. *Quid tandem accidit?* O. *Egit mater cum propinquis, & amicis noſtris, vt iratum patrem mitigarent.* L. *Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit.* O. *Id non fuit magni negotij. Iam enim pater cœperat pœnitere, quòd ſic excanduiſſet, quódque tam grauiter accepiſſet filium.* L. *Nempe dies eius iram lenierat.* O. *Ea tamen lege recepit illum, vt promitteret ſe in Germaniam rediturum ſtatim à vindemia.* L. *Vide, quàm ineptus ſit iſte in matres noſtras affectus.* O. *Atqui ipſæ matres ſunt in cauſſa: cur enim adeò tenerè nos adamant?* L. *Naturam cogere difficile eſt.* O. *In hanc ſententiam tenéſne verſum ex Horatio?* L. Naturam expellas furca, licet, vſque recurret. O. *Sed quid hoc? dum fabulamur, à luſu ceſſatum eſt.* L. *Nihil inde nobis accidet mali; ad diſputationes conueniamus iam.*

COLLOQ. VIII. ARGVMENTVM.

Olerum quorundam nomina enumerantur. Moretum Virgilianum. Lætitiæ ob rem culinariam. A puero fructus & olera carnibus præferuntur. Studiosis satis est modicum alimentum. Parentes ægrè ferunt, nisi filios in schola bene curatos videant. Matrum indulgentia. Parentum amor in liberos non facilè immutatur.

CONRARDVS. LINVS.

VBi fuisti hodie post prandium? L. *In horto præceptoris.* C. *Quid illuc iueras?* L. *Ille me miserat petitum olera.* C. *Quæ tandem olera collegisti? Vix enumerare possum omnia.* C. *Saltem quæ occurrent memoriæ.* L. *Sed cur istud quæris?* C. *Vt interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ paruuli didicimus.* L. *Pulchra est exercitatio, præsertim cùm aliquid nobis suppetat otij. Audi igitur: collêgi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amáracum, hyssopum, apium, saluiam, saturéiam.* C. *Herbæ sunt olentes, quas adhuc numerasti.* L. *Sic institueram, memoriæ gratia.* C. *Perge porro.* L. *Paucæ quidem restant, vt beta, cichorium, lactuca, oxalis, eruca, braßica, portulaca. plures non occurrunt.* C. *Qui potuisti tot meminisse?* L. *Præceptor mihi dederat scriptum catalogum.* C. *Et noueras omnes?* L. *Noram: alioqui eum interrogassem.* C. *At ego non noui omnes: quamuis nomina didicerim.* L. *Ego tibi plures etiam demonstrabo, cùm licebit nobis in hortum ire.* C. *Multúmne attulisti?* L. *Plenum calathum.* C. *Sed de singulis quantum?* L. *Nimis es curiosus: quid vis? de singulis attuli quantum opus fuit.* C. *Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas. Scin'tu in quem vsum præceptor tot olerum genera curaret apparanda?* L. *Partim, vt ius bene condiretur; partim, vt minutal ex oleribus fieret.* C. *Quàm bene consulebat nobis!* L. *Optimè, sed tamen ea non erat causa præcipua.* C. *Quæ-nam igitur?* L. *Legisti-ne vnquam Moretum Virgilij?* C. *Carmen quidem legi, sed moretum nunquam edi,*

nec

nec vidi, quod ſciam. L. *At videbis, ſpero. Nam præceptor vxorem docuit conficere, & illi confecit ex eius præſcripto.* C. *An apponetur nobis aliquid in cœnam boni?* L. *Saltem ius carnium pingue, bene conditum, carnes optimæ, & minutal ex oleribus.* C. *Vnde ſcis iſta?* L. *Omnia vidi in culina, cùm iuſſus eſſem adiuuare, præcipuè in meis oleribus repurgandis.* C. *Quid moretum? non ſaltem guſtabimus?* L. *Immo dabitur nobis: nam confectum eſt, quod ſatis ſit omnibus.* C. *Iſta mihi ſapiunt magis; præſertim æſtate, quàm carnes ipſæ, aut piſciculi.* L. *Optarem profectò ſeruari carnes in hiemem, vt tota æſtate olera & fructus eſitaremus.* C. *Atqui (vt accepi) iſta minus alunt.* L. *Id egò audiui quoque aliquoties: ſed quid opus eſt tanto ſtudioſis alimento?* C. *Non tanto, fateor: ſi tamen parentes nos viderent pallidos, & macilentos, ſtatim eius rei culpam aſsignarent præceptori: nónne ſic eſt?* L. *Non eſt dubium: ſed quid agas? ferè parentes, præcipuè matres, nobis indulgẽt nimium.* C. *Vera quidem dicis: ſed tu interim matris indulgentia libenter frueris.* L. *Quaſi verò tu minus.* C. *Ne mentiar, quod tibi adſcribo, in me quoque frequenter experior.* L. *Non poſſumus parentum erga nos affectum, niſi noſtris vitiis, immutare. tantùm caueamus eorum abuti beneuolentia: ſed in primis laudemus illum Patrem noſtrum benigniſsimum, qui nobis tales progenitores dedit.* C. *Iſta libens audio: ſed nos hora vocat.* L. *Agè, finem imponamus.*

COLLOQ. IX. ARGVM.

De carnis emptione. Diuinatio ex coniecturis. Contra vulgi opinionem de fortuna. Mali mores tenaciùs retinentur. Solus Deus adiutor. Linguæ lapſus ex imprudentia. Memoria exercenda. Dociles proficiunt admonitu.

MOLERIVS. DOTHÆVS.

V*Nde redis?* D. *A foro.* M. *Quid emiſti?* D. *Carnem.* M. *Qualem?* D. *Vitulinam.* M. *Oſtende, quæſo: ferè noua res eſt hoc tempore.* D. *Vide.* M. *Bona videtur mihi.* D. *Non falleris, opinor.* M. *Quot ſunt libræ?* D. *Nolunt lanij appendere vitulinam.*

nam. M. *Cur non?* D. *Propter nouitatem.* M. *Vide astutiam; scilicet quisque vendit, quàm potest carißimè.* D. *Rem acu attigisti.* M. *Quantum putas pendere?* D. *Duas libras, & paulo amplius.* M. *Quanti emisti?* D. *Agè, diuina.* M. *Non sum diuinus.* D. *Atqui multi diuinant, qui tamen diuini non sunt.* M. *Fieri potest; sed ex quibusdam coniecturis: alioqui diuinatio vetita est in diuinis litteris.* D. *Diuina igitur ex coniectura.* M. *Emisti totum duobus aßibus?* D. *Paulo minoris.* M. *Quanti ergo?* D. *Tenta iterū.* M. *Viginti denariolis.* D. *Nolo te diutius torqueri de nihilo.* M. *Dic igitur, sodes.* D. *Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus.* M. *Profectò fortuna tibi pulchrè fauit.* D. *Quam mihi narras fortunā?* M. *Hic mos est loquendi.* D. *Mos (vt dicitur) tyrannus est peßimus. Atque vtinā bonos mores tam studiosè coleremus, quam obstinatè retinemus malos!* M. *Tunc melius se haberent omnia.* D. *Nos igitur fortunā istā ethnicis, & impiis relinquamus. Fortuna nihil est: solus est Deus qui fauet nobis, solus est adiutor & protector noster.* M. *Istud quidem certò scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? sæpe labitur lingua, nihil mali cogitāte animo.* D. *Oportebat te illud meminisse, Ne lingua præcurrat mentem.* M. *Istud quidē didicimus è septem Sapiētum dictis: sed non semper occurrunt eiusmodi pulchrè dicta, licet ea mandauerimus memoriæ.* D. *Tanto igitur magis illa est exercenda; vt nobis, cùm opus est, suppetat.* M. *Isto tuo admonitu discam esse aliâs prudentior.* D. *Sed audio signum dari: desinamus.*

COLLOQ. X. ARGVM.

Præceptoris accusatio in Gallicè & Flandricè loquentes. Eiusdem ad Latinè loquēdum exhortatio. Interpretatio edicti de vetito Gallico & Flādrico sermone. Malè acturi quærūt latebras. Iniquorum peruersitas. Nitimur in vetitum. Doctrina Christi & timor Dei auocant à malo. Exhortatio ad rectè viuendi studiū.

CAROLETVS. QVINTINVS.

Adfuisti matutinæ precationi? Q. *Adfui. tu verò vbi eras?* C. *Iueram ad patrem in cauponam.* Q. *Quid eò?*

C. *Heri*

C. *Heri vesperi iusserat, vt se conuenirem bene manè.* Q. *Quî ausus es tam manè prodire, ídque inconsulto præceptore?* C. *Iam heri veniam impetraram antequam iretur cubitum. Sed dic mihi, quid ille à precatione palam admonuit?* Q. *Audiui, inquit. esse inter vos, qui sæpenumero Gallicè & Flandricè fabulentur: & nemo interea vestrum mihi quicquam indicat, quod est argumentum consensionis omnium in eodem peccato. Hæc fuit accusationis summa. deinde in eam sententiam multa dixit, quæ meminisse non potui.* C. *Sed quæ tandem fuit conclusio?* Q. *Quamobrem, inquit, admoneo vos, vt alius alium ad Latinè loquendum cohortemini diligenter; & eorum nomina, qui parêre noluerint, ad me quamprimùm deferatis: vt huic malo remedium adhibeam.* C. *Nullum igitur verbum licebit efferre Gallicum vel Flandricum?* Q. *Quantum ex verbis eius colligere potui, non ita rem intelligit. Non enim (vt scis) vsque adeò est seuerus exactor, vt statim puniat si cui verbum aliquod inter colloquendum exciderit.* C. *Aliquoties (vt memini) palàm dixi, edictum suum ad eos demum pertinere, qui cùm Latinè sciant, tamen semper latibula quærunt, vt Gallicè vel Flandricè fabulentur, ídque de rebus ineptissimis.* Q. *Ea est quorundam pertinacia, vt malint sæpissimè vapulare, repugnando præceptis honestissimis, quàm laudari atque etiam diligi obsequendo.* C. *Meministi audire ex ipso præceptore, Nitimur in vetitum?* Q. *Memini: atque adeò est verissimum: tamen qui doctrinam Christi libenter amplectuntur, non studio peccant neque malitia.* C. *Istud præstat verus ille timor Domini.* Q. *Tales igitur, quoad licet per naturæ infirmitatem, sedulò cauere nituntur, nequid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimum offendatur.* C. *Ergo studeamus & nos idipsum cauere: studeamus rectè viuere, & Dei nostri parêre voluntati: non modò ne vapulemus; sed magis, vt illi optimo Patri nostro placeamus.* Q. *Ita fiet, vt verè simus non tenebrarum, sed lucis*

 filij.

filij. C. *Sed de his aliàs pluribus; nunc ad disputationes recipiamus nos.* Q. *Ecce vocat signum.*

COLLOQVII XI. ARGVMENT.

Aliquot nomina carnis generum. Reprehenditur imperitè locutus. Viuarium ferarum. Hortatio ad agnoscenda beneficia Dei. Eleemosyna secreta. Locus ex Euangelio.

ALBERTVS. TIROTVS.

N*Vnc demum redis à foro?* T. *Quid demum? tanta est ad lanienam turba, vt vix accedere potuerim.* A. *Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum?* T. *Bubulam, & veruecinam.* A. *Est-ne in foro carnium magna copia?* T. *Tanta profectò, vt mirer adeò caras esse.* A. *Nihil mirũ. vt multæ sunt carnes, ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimum vidisti carnis genera?* T. *Vidi bubulam, vitulinam, ouillam, veruecinam, suillam, hædinam, agninam.* A. *Nihil-ne amplius?* T. *Quid velles præterea?* A. *Nihil igitur erat ferinæ?* T. *Non queo referre simul omnia: immo, etiam ferinam vidi.* A. *Qualem?* T. *Ceruinam & aprugnam. ô quàm pinguis est aprugna!* A. *O quàm ineptus es!* T. *Quid ita?* A. *Quia falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestico dicitur aruina, id in sue fero (id est apro) callum vocatur; & est in eo genere durissimum.* T. *Istud quidem audire non memini.* A. *Nunc audisti: manda (si vis) memoriæ.* T. *Tu verò doctor vnde istud didicisti?* A. *Domi nostræ ferina caro, res est frequentissima.* T. *Vnde vobis tanta est copia?* A. *Pater habet ruri ferarum multarum viuarium, ex quo interdum solidi apri in vrbem adferuntur.* T. *Quale est viuarium istud?* A. *Locus est ferè quadrangulari forma, amplissimus, muris altissimis septus vndique, consitus multis & proceris arboribus; inter quas sunt dumeta maximè densa.* T. *Quales sunt illic arbores? vtrum vrbanæ, an siluestres?* A. *Siluestres ferè omnes, sed in his sunt potissimum quercus & fagi, quarum glande pascuntur cerui, apri, damæ.* T. *O quantas meritò*

ritò gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! A. *Non sumus immemores beneficiorum eius. Pater enim plurima bona in pauperes erogat: quòd tamen tibi vni dictum esse velim.* T. *Cur ita?* A. *Quia talia non vult prædicari.* T. *Tanto magis laudandus, quòd Christi præceptum verè sequitur, cuius verba apud Matthæum scripta sunt: Cùm facis, inquit, eleemosynam, & quæ sequuntur.* A. *Quoto capite?* T. *Sexto, nisi me fallit memoria.* A. *Sed hæc hactenus: satis enim sumus collocuti: & iam ad disputandum conuenitur.* T. *Eamus igitur.* A. *Sequere me: aut (si mauis) præcede.* T. *Ego neutrum faciam, sed vnà ibimus.*

COLLOQ. XII. ARGVM.

De studiorũ tempore amisso. Eius recuperandi spes, & quibus modis id fieri possit. Viua magistri vox. Hortatio ad animũ bonũ.

GVINANDVS, MONEROTVS.

Tantum igitur hodie è villa reuertisti? M. *Hodie tantùm, idque paulo ante prandium.* G. *Atqui dixeras te futurum illic modò biduum.* M. *Ita sperabam fore; & sic pater promittebat.* G. *Quid igitur obstitit, quo minus redieris citius?* M. *Mater me detinuit: tametsi etiam cum lacrymis eam obsecrarem, vt me missum faceret.* G. *Sed cur te tamdiu remorata est?* M. *Vt se comitarer in reditu.* G. *Quid verò agebas interea?* M. *Colligebam fructus cum rusticis nostris.* G. *Quos fructus?* M. *Quasi non sint tibi noti fructus autumnales, & serotini, pyra, mala, iuglandes.* G. *O iucunda exercitatio!* M. *Non est iucunda solùm; sed etiam frugifera.* G. *Sed hoc malum, quòd interim quinque, aut sex prælectionum fructus tibi periit.* M. *Non omnino periit, spero: curabo pro viribus, vt aliqua ex parte recuperem.* G. *Quid facies?* M. *Describam quàm potero diligentissimè.* G. *Quid tum postea?* M. *Ediscam ipsam auctoris orationem.* G. *Sed sententiam non satis intelliges.* M. *Ipsa me iuuabit præceptoris interpretatio, vt sensum magna ex parte as-*

sequar. G. *Nec tamen id satis erit.* M. *Tu (si placet) aderis mihi per otium, vt conferamus vnà.* G. *Libenter equidem faciam: sed ne istud quidem sufficiet.* M. *Non habeo quid possim amplius.* G. *Quanto præstitisset viuam audire magistri vocem!* M. *Multò sane præstiterat, sed quando id mihi non contigit, nec mea culpa factum est, nihil habeo quòd me accusem in hac parte.* G. *Rectè dicis: fac igitur habeas animum bonum. Nam quòd ego tecum pluribus verbis de hac re disputaui, non ideo feci, vt vellem te adducere in desperationem; sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari.* M. *Haud mihi dubium istud est: quo fit, vt maiorem tibi habeam gratiam.* G. *Sed ecce, vocat nos ad cœnam tintinnabulum.* M. *Nuncius opportunus.*

COLLOQ. XIII. ARGVMENTVM.

Puer à patre commendatus præceptori. Verus amor patris in filium. Correctio necessaria puero. Pœna etiam iniusta ferenda est, & quare. Christus pro nobis passus immeritò. Optatum pium & sanctum. Hortatio ad diligentiam. EXEMPLVM pueri studiosi & obedientis.

EVSTATHIVS, BOSCONELLVS.

Audiui patrem tuum venisse hodie in gymnasium. B. *Verũ audiuisti.* E. *Qua venerat gratia?* B. *Vt pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniam; simul vt me illi commendaret.* E. *Numquam-ne te commendarat?* B. *Immo sæpissime.* E. *Quid sibi vult ista commendatione tam frequenti?* B. *Amore vero me prosequitur.* E. *Quid tum?* B. *Ideo cupit me diligenter erudiri.* E. *Quid si commendat, vt sæpius vapules?* B. *Ea est fortasse caussa: sed quid inde? non propterea me diligit minus.* E. *Vnde istud colligis?* B. *Quia puero tam necessaria est correctio, quàm alimentum.* E. *Verum quidem dicis, sed pauci ita iudicant: Nemo enim est quin panem, quàm virgam malit.* B. *Illud est naturale omnibus: quis neget? sed tamen patienter ferenda est pœna, præsertim iusta.* E. *Hæc habetur in libello morali sententia,*

Quod meritò pateris, patienter ferre memento.

Sed quid si pœna sit iniusta? B. *Ea quoque patienda est nihilominus.* E. *Cuius caussa?* B. *Propter Iesum Christum, qui mortem iniustißimam, eámq. acerbißimam, tulit pro peccatis nostris.* E. *Vtinam id nobis in mentem veniret, quoties aliquid patimur.* B. *Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio: sed surdis narratur fabula, vt est in prouerbio.* E. *Ergo demus operam, vt simus posthac diligentiores.* B. *Ita, faxit Deus.*

COLLOQ. XIIII. ARGVM.

Diuinis rebus omnia sunt postponenda: sed ferè contrà fit. Homo semper homo est, nisi diuino spiritu renouatus. EXEMPLVM hominis qui eadem facit quæ in aliis reprehendit. Turpe est doctori, &c.

GRANDINVS. THOMAS.

C*Vr non interfuisti hodiernæ cócioni?* TH. *Occupatus eram in scribēdis litteris.* G. *Non poteras differre negotium?* TH. *Vrgebat tabellarij festinatio.* G. *Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis.* TH. *Docet quidem, neque id mihi dubium est: sed nunquam sumus adeò perfecti, quin sæpe Deum terrenis istis postponamus.* G. *Istud malum.* TH. *Peßimum verò: sed semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutauerit. Sed dic, quæso, fuit-ne frequens auditorium?* G. *Non admodum, pro more solito.* TH. *Vnde fit istud?* G. *Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis?* TH. *Non ignoro: sed non poßunt homines diuinis rebus vnicam horam impendere?* G. *De hoc non est meum reddere tibi rationem: hoc tantùm dico, Turpe est doctori, cùm culpa redarguit ipsum.* TH. *Papæ! quantum colaphum impegisti mihi! Vale, verbum non amplius addam.* G. *Esto igitur aliàs prudentior.*

COLLOQ. XV. ARGVMENT.

Discessurus quidam ante vacationem scholasticam, reprehenditur à condiscipulo. Consilia humana à Deo reguntur. Sua cuique tractanda scientia. Modestè sapiendum.

MATTHIAS. CARRARIVS.

TV *igitur cras (vt audio) discessurus es.* C.*Cras, si Dominus permiserit.* M. *Eho, cur tam citò?* C. *Vrget me pater.* M.*Immo tu vrges patrem.* C.*Itá-ne tibi videtur? quomodo patrem vrgere possum?* M. *Assidua missione litterarũ.* C.*Tantùm semel scripsi instare vacationem scholasticam.* M. *Quando misisti litteras?* C. *Hebdomade superiori.* M. *Quo die?* C.*Veneris.* M. *Quid facies domi?* C. *Instat vindemia: interim colligendi sunt fructus arborum.* M. *Poteras expectare dimissionis diem.* C. *Nescio quando sit futurus.* M. *Spero fore ad finem proximæ hebdomadis.* C. *Sed istud non est in nostro situm arbitrio.* M. *Ne in præceptoris quidem.* C. *Cuius igitur?* M. *Solius Dei, qui hominum consilia suo nutu gubernat. Atqui satanas videtur interdum gubernare.* M. *Quantum Deus ipse permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus.* C. *Tutius est: monet enim prouerbium, Ne sutor vltra crepidam.* M. *Sæpe istud ex præceptore audiuimus.* C. *Idem quoque non semel docuit nos illam Diui Pauli sententiam,* Noli altum sapere, sed time. M.*Illud etiam frequenter habet in ore,* Altiora te ne quæsieris. C. *Sed audin' tu ad cœnam signum dari?* M. *Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum.* C. *Eamus in aulam, ne desimus precationi. Cras ante discessum te salutabo.*

COLLOQ. XVI. ARGVM.

Patientia in paruis excitata paulatim crescit. Volente Deo nobis accidunt mala. Prouidentia Dei. Memoria fluxa eam non exercentibus. Memoriæ exercendæ ratio. Négligentia. Spiritus Dei nos excitat. Breuis exhortatio ad excutiendam negligentiam, pigritiam, tarditatem.

PETRINVS. CROSERANVS.

QVo ludi genere hodie te exercuisti? C.*Iuglandium.* P. *Ecquid lucri fecisti?* C.*Immo perdidi.* P. *Fortuna igitur tibi aduersa fuit.* C.*Nescio, quæ fortuna: tantùm scio mea culpa id accidisse, sed ita volente Deo.* P.*Cur Deus id voluit?* C. *Vt hinc discam ferre grauiora, cùm acciderint.* P. *Quasi verò Deus lusiones*

siones puerorum curet. C. *Curat profectò: quinetiam nihil fit in rerum natura sine diuina prouidentia.* P. *Siccine philosopharis? quis-nam te ista docuit?* C. *Non tute audisti toties ex concionatore nostro?* P. *Fieri potest vt audierim: sed quid agas? fluxa est mihi memoria.* C. *Nimirum, quia illam non exerces.* P. *Quomodo exercenda est?* C. *Primùm diligenti attentione: hoc est, diligenter aduertendo ad ea quæ audimus aut legimus: deinde eadem sæpe repetendo: denique docendis aliis ea quæ didicimus.* P. *Ista nobis sæpius inculcantur à præceptore: sed (me miserum!) quàm supina est hæc mea negligentia!* C. *Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet.* P. *Quid igitur faciam?* C. *Expergiscere mi Petrine: toto animo, totisque viribus ad Deum aspira: illum assiduè, et pio affectu precare: vigilans esto, prauos fugito, versare cum bonis: tum moribus facillimis effice, vt eos tibi familiares reddas.* P. *Quid tandem consequar?* C. *Rogas? si te istis moribus assuefeceris, Dominus Deus sua clementia tui miserebitur; breuique animum tuum immutatum senties.* P. *O quàm opportunus hic mihi congressus fuit! obsecro te, mi Croserane, vt sæpius colloquamur.* C. *Per me non stabit, quoties vtrique licebit per otium.* P. *Gratias ago maximas.* C. *Non est quòd agas. recipiamus nos in auditorium.*

COLLOQ. XVII. ARGVM.

Quidam reprehenditur quòd animi caussa nocuerat. Peccatũ per ignorantiam. Deus ad vsum nostrum creauit omnia. Beneficiis Dei non abutendum. Ignoscendum puero sponte delictum confitenti. Ad precandum admonitio. Singulorum secretæ preces. Perseuerantia in verbo Dei. EXEMPLVM rarissimum pueri, qui admonitus culpam libenter confitetur.

ÆGIDIVS. MASSVERVS.

CVr hîc dispergebas pisa? M. *Quando?* Æ. *Post prandium.* M. *Id faciebam animi caussa.* Æ. *Sed pisa illa vnde habueras?* M. *Acceperam è conchula, vbi reposita erant; vt crastino die coquerentur.* Æ. *Debuisti-ne animi caussa malum facere?*

 cere?

cere? M. *Non putabam id esse malum.* Æ. *An non est malum conculcare panem pedibus?* M. *Istud ego nollem facere.* Æ. *Cur nolles?* M. *Quia panis est nobis maximè necessarius.* Æ. *Et pisa ipsa, & cætera quæ eduntur, Deus in vsum nostrum creauit.* M. *Non ignoro: quinetiam pisis libenter vescor, si bene cocta & condita sint.* Æ. *Præterea, velles-ne abuti rebus tuis?* M. *Minimè.* Æ. *Tanto minus alienis debes.* M. *Istud satis intelligo.* Æ. *Ergo non rectè fecisti.* M. *Non rectè, fateor: non tamen animo malo.* Æ. *Cur igitur fecisti?* M. *Mea ineptia me ad illud incitauit.* Æ. *Quid inde meruisti?* M. *Plagas.* Æ. *Rectè dicis: sed (opinor) non ex animo.* M. *Immo certè: ne me accuses, oro.* Æ. *Quando quidem sponte fateris, non accusabo: Sic enim velle se dixit præceptor sæpissimè.* M. *Quid ille dixit?* Æ. *Vt de rebus eiusmodi leuioribus neminem ad ipsum deferamus, qui modò culpam libens agnouerit.* M. *Istud ergo beneficium tibi debebo, mi AEgidi.* Æ. *Nihil velim mihi debeas hoc nomine: sed mecum precare Deum, vt à malo nos liberet.* M. *Quotidie in schola quater aut quinquies palàm precamur.* Æ. *Quid tum?* M. *Præterea priuatim, quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur. Nónne satis hæc sunt?* Æ. *Præter illa, sæpe monet præceptor, vt interdum pro se quisque precandi causa secedat aliquò in secretum locum: meministin'?* M. *Memini probè: sed (vt scis) difficile videtur esse, vt pueri secretis precibus assuescant.* Æ. *Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit.* M. *Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuefaciet.* Æ. *Ita fore sperandum est: si tamen in verbi eius tum lectione, tum auditione sedulò prosequamur.*

COLLOQ. XVIII. ARGVM.

De quodam conuiuio. Qui conuiuæ quæ ferculorum varietas, & copia, quis ordo fuerit, &c. Notatur obiter cõuiuiorum luxus. Gratiarum actio. Obiurgatur ipse conuiuator de luxu.

VAR-

VARRO. CASTRINOVANVS.

Quid est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cùm fuerit conuiuium? C. *Quid illic fecissem diutius?* V. *Cœnam expectasses, vt ederes de prandij reliquiis.* C. *Satis ederam in prandio. Præterea iussit patruus, vt domum reducerem præceptorem, quem ego ad conuiuium deduxeram.* V. *Quid frater tuus patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit?* C. *A matre retentus est in vnum aut alterum diem.* V. *Quamobrem?* C. *Vt illi resarciantur vestimenta.* V. *Illa est mulierum cura. Sed agè, quoniam nunc otiosi sumus; narra mihi (quæso) aliquid de conuiuio.* C. *Quid de illo scire cupis?* V. *Primùm, qui conuiuæ fuerint: deinde, quàm lautum, & opiparũ conuiuium.* C. *Conuiuæ fuerunt hi præcipui; quatuor Consules, suppræfectus vrbis, & alij duo primæ notæ è senatorum numero.* V. *Nosti-ne?* C. *De facie quidem, sed eorum non teneo nomina.* V. *Nulli-ne præterea?* C. *Duo item ex patrui mei familiaribus.* V. *Quotus accumbebat præceptor?* C. *Quotus esset non obseruaui: sed erat in media ferè mensa, è contraria parte mei patrui.* V. *Tu verò?* C. *Hui inepte, qui istuc roges! Egóne homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, quòd ministrarem.* V. *Nullæ-ne erant mulieres?* C. *Nullæ, præter vxorem patrui, quæ quidem sedebat in mensa extrema.* V. *Quid ita tam remota?* C. *Sic voluit ipsa, vt identidem commodius surgeret, propter ordinem ministerij.* V. *Quid filius?* C. *Iuxta matrem assidebat.* V. *Habeo de conuiuis: nunc expecto de conuiuio.* C. *Onus mihi valde magnum imponis, ac difficile, maximè propter memoriam: sed quando (vt dixisti) pluſculum otij nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidẽ operam vt aliqua ex parte expleam desiderium tuum.* V. *Pergratum mihi feceris.* C. *Ea tamen lege, vt par pari referas, siquando dabitur occasio.* V. *De hoc nihil est quòd dubites. Incipe.* C. *At ego interea sedere volo: quia longa est narratio.* V. *Eamus sub pergulam:*

lam: vt in vmbra commodius fabulemur. C. *Audi nunc iam.* V. *Quia (vt ais) longa est narratio, dic mihi primùm, quota hora accubitum est?* C. *Ferè decima.* V. *Quota surrectum?* C. *Paulo ante meridiem.* V. *Sedebánt-ne omnes commodè?* C. *Commodissimè.* V. *Nunc ad rem aggredere.* C. *Accipe igitur mensæ præludia.* V. *Appone, cùm voles.* C. *In primis appósita sunt tenellæ crustula mellita operis pistorij, cum aromatite.* V. *Optimum sanè exordium, & ad conciliandos animos aptissimum.* C. *Omitte, quæso, istas interpellationes, ne mihi perturbetur memoria.* V. *Posthac non interpellabo; nisi siquid opus erit requirere.* C. *Secutæ sunt pernæ salitæ, hila infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ, sale quoque, & fumo induratæ. Atque hæc ad excitandam appetentiam, & sitim acuendam.* V. *Quasi verò non satis acueretur solis æstu & feruore.* C. *Sic docti solent facere conuiuatores.* V. *Istæc audio libenter; præsertim cùm exprimas omnia propriis & significantibus verbis. Perge porro.* C. *Eodem ordine interposita sunt acetaria è lactucis capitatis, auium intestina frixa, minutalia ex vitulina, cum ouorum vitellis integris. Et hæc hactenus de præludiis, qui missus primus fuit.* V. *Nihil interim bibitum est?* C. *Indigna homine quæstio. Quis enim vino hîc parceret? vix tres, & quidem strenuissimi, fundendis potibus sufficiebamus. Sed de potibus agam posterius: sine me cibos expedire.* V. *Agè, sino.* C. *In secundo missu hæc ferè fuerunt: artocreas, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, veruecina, vitulina, suilla recens salsa, ius carnium, ouorum vitellis, croco & omphacio suauissimè conditum; aliquot item iuscula ex oleribus.* V. *Hic plus opinor fabulatum, quàm esum fuisse: quia scilicet assa expectabantur.* C. *Vix mensam attigerant, cùm illa tollere iussi sumus. Venio igitur ad tertium missum, in quo assa hæc fuerunt exposita: pulli gallinacei, pulli columbini, anserculi fartiles, & suculi, item cuniculi, armi veruecini: postremò ferina duorum generum, opere pistorio incrustata.* V. *Quid*

præ-

præterea? C. *Hem (penè prætermisi) duæ perdices interiectæ cum lepusculo, fabæ virides frixæ, & pisa cocta cum siliquis.* V. *Nihil-ne piscium?* C. *In tempore admones. Erat trutta ingens, quæ diuisa fuerat in partes quatuor, præter caudam: prægrandis item lucius, ad eundem modum quadripartitus. Taceo minutos pisces, & mediocres, partim elixos, partim assos aut frictos; item cancros fluuiatiles, magna omnia numero: sed hæc magis ad ostentationem, quàm ad necessitatem; de iis enim ferè nihil gustatum est.* V. *Vnum mihi videris prætermisisse.* C. *Quid illud est?* V. *Nulli-ne erant intinctus?* C. *Immo singulis propemodum ferculis addita erat scitissimi saporis embammata, quæ coquus ipse miro artificio concinnauerat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto, mala citrea, oliuæ conditiuæ cum sua muria, acetum rosaceum, & succus oxalidis.* V. *O quot, & quanta gulæ irritamenta!* C. *Adde etiam corporis, & animi impedimenta.* V. *Sed quis, quæso, fuit vltimus actus fabulæ?* C. *Tandē cùm iam nec carnes nec pisces vllus ederet; iubet patruus apponi bellaria: in quibus hæc fuerunt præcipua; caseus recens pinguissimus, itémque vetus multiplex, scriblitæ, placentulæ, oriza in lacte cocta, & bene saccarata, persica præcocia, ficus, cerasa, vuæ passæ, caryótæ, tragemata serotina, salgama multorum generum, & alia, quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit omnium esculentorum affluētia, vt mensa ipsa vix sustineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati sunt orbes, & quadrulæ. Cibos crassos, & duriores magna ex parte integros in culinam referebamus: adeò pauci attingebant propter delicatiorum copiam.* V. *Quid confert tanta cibariorum abūdantia, & diuersitas?* C. *Ad grauandum stomachum, & morbos complures generandos. Sed quid agas? sic ferè hoc tempore viuitur.* V. *Qui talibus viris conuiuia faciunt, certare videntur de copia, de apparatu, de splendore, & lautitia.* C. *Et tamen extant inter huius regni leges quædam (vt audiui) sumptuariæ.* V. *Silent leges inter conuiuia;*

vt

vt obiter è Cicerone detorqueamus aliquid. C. *An putas omnes conuiuas illa sumptuum immanitate delectari?* V. *Non puto: nisi fortè sint lurcones, aut asóti, aut Apiciani (vt ita dicam) ventricolæ. Ceterùm, quid eſt in cauſſa?* C. *Rogas? conuiuatorum non modò ſtultitia, ſed etiam inſania.* V. *Maxima pars hominum morbo iactatur eodem, vt ait Horatius.* C. *Sed nos hanc cenſuram omittamus, iuxta prouerbium, Ne ſutor, &c.* V. *Redeamus igitur ad propoſitum. Quale vinum appoſitum eſt?* C. *Si de colore quæris, album, nigrum, fuluum, ſanguineum: deque ſingulis coloribus vina multiplicia. ſi de bonitate, omnia ferè generoſiſſima: ſed in primis commendabant illud vini genus ex Burgundia, quod vulgò vocatur Arboſium.* V. *Vnde hoc petebatur?* C. *E patrui cella vinaria.* V. *Habét-ne multum eiuſmodi?* C. *Duos cados vini heluelli: duos item albi limpidiſſimi.* V. *Quis fuit prandij exitus?* C. *Vbi videt patruus conuiuas omnes pæne defeſſos edendo, bibendo, colloquendo, tunc vinum fundi iubet ſingulis: omnes ad extremum potum inuitat: hinc ordine tolluntur omnia: inſternuntur menſis latiora mantilia ex lino tenuiſſimo: datur aqua odorifera manibus leuiter abluendis. Ego & patruelis de more Deo gratias agimus: ipſe verò patruus clara voce agit vniuerſo cœtui. tandem primus Conſul, conuiuarum nomine, ſatis accurato ſermone publicas agit conuiuatori: ſimul obiurgat eum, quòd tam magnifico & ſumptuoſo apparatu conuiuatus fuerit. Immo (inquit patruus) mihi, quæſo, ignoſcite, quòd vos pro dignitate non ſatis ampliter tractauerim. His dictis, ſurgunt è menſa vniuerſi: magna pars, vale dicto, ſtatim diſcedit: ceteri manent, ſtantes & colloquentes in aula.* V. *Quid vos interea, qui miniſtraueratis ad menſam?* C. *In culinam ad prandium nos recipimus: corpus illic otioſe & ex animi ſententia curauimus.* V. *Vbi erat interim præceptor?* C. *Patruus illum ſeorſum vocauerat ad colloquium.* V. *Credo, vt te & filium ſuum de meliore nota commendaret.*

C. *Iſtud*

C. Istud est verisimile. V. Nescis quæ fuerit caussa tanti conuiuij? C. Quid mea scire refert? V. Tanto minus igitur mea. C. Rectè colligis: & sic exspectabam. V. Atqui non sum dialecticus. C. Tibi est naturalis dialectica. V. Eandem habent & rustici. C. Sed agè, dic mihi seriò, non ego te tractaui magnificè? V. Tali conuiuio nunquam interfueram. C. Gaudeo stomacho tuo satis esse factum. V. Est Deo gratia, qui dedit nobis otium tam iucundum. C. Surgamus tandem; nam audio pueros à lusu discedere.

COLLOQ. XIX. ARGVM.

De scholastica socierate in conferendis merendæ cibis: Auspicantur merendam à carmine in Dei laudem. Cura de pauperibus. Matrum in filios amor ineptus Diuinare ex coniecturis non est malum. Exhortatio ad diuinas laudes, & gratiarum actionem. Notatur voracitas in edendo. Reprehenditur abusus in verborum notione. Latinè loquendi seruanda est proprietas. Ex praua institutione vitia contrahuntur. Deteriora pertinaciùs hærent. EXEMPLVM permissæ hilaritatis in Christianorum conuiuiis.

PASTORCVLVS. POESATVS.

Tityre, qui patulæ resides sub tegmine mori,
Tú-ne hic solus eris tam lætus támque supinus?
Poe. O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit:
Ille Deus magnus, qui nostrum fecit in vsum
Omnia, dans propriam cunctis animalibus escam:
Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia, cælum
Condidit: ille opifex rerum, qui summus habetur.
Pa. Carmina mitte loqui: nunc me liquere camœnæ.
Est mihi mens alibi: cupio certare merenda.
Poe. Sed tamen hac mecum poteris residere sub vmbra.
Namque hic (vt cernis) locus est satis amplus vtrique.
Pa. Mittamus ergo versiculos: & merendas nostras conferamus. Poe. Per me nō stabit: scrutemur peras: agè, explica tuam.

Pa. Ex-

PA. Exſpecta parumper. Dic mihi prius, quid habeas in merendam. Pœ. Panem. Pa. Quaſi verò ſine pane merenda eſſe ſoleat. Pœ. Ne panem quidem pauperes ſemper habent. Pa. In tempore admones: ponendæ erunt reliquiæ noſtræ in eorum corbulam. Pœ. Quid ſi reliquiarum nihil fuerit? Pa. Saltem reſtabit panis, & hoc ſatis erit: ſed dic tandem, num quid habes opſonij? Pœ. Etiam dubitas? mater mea nunquam committeret, vt me in ſcholam mitteret ſine aliquo opſonio. Pa. Dic ergo; Quid eſt? Pœ. Diuina. Pa. Non ſum vates: nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. Pœ. Saltem periculū facies, quàm valeas coniecturis: qua de re iam aliquid in Rhetoricis audiuimus. Pa. Aut caſeus, aut caro eſt reſidua ex prandio. Pœ. Neutrū. Pa. Dic ſodes, vt accingamus nos operi. Pœ. Ne te diutius torqueam; ſunt pyra præcocia. Pa. Ain-tu? res noua: nondum hoc anno videram. Pœ. Vide nunc. Pa. Quàm matura ſunt! Pœ. Cur non addis etiam quàm bona? Pa. Sed nondum guſtaui. Pœ. Satis acutè me reprehendis: Accipe, & guſta. Pa. Papæ, quàm mitia! quàm boni ſucci! Pœ. Nónne meritò maximas gratias agere debemus Deo noſtro, tam benigno patri, qui nobis indignis tot bona tam varia largitur? Pa. Qui non facit, is eſt profectò ingratiſſimus. Pœ. Agedum, veſcamur bonis eius cum gaudio, & gratiarum actione. Pa. Iamdudum eſurio. Pœ. Sed tu nullum habes opſonium? Pa. Vide fruſtum craſſum vetuſti caſei. Pœ. Edamus primùm pyra: caſeo claudemus ſtomachum. Pa. Sed maturemus: ne fortè hora nos opprimat. Pœ. Neutrum ceſſare video: certè, quod ad me pertinet; non queo comeſſe citius. Pa. Ne tamen ita deuores porcorum more. ecquid pudet? Pœ. Quia dicebas eſſe feſtinandum. Pa. Maturemus dixeram; non autem feſtinemus. Pœ. Ego non adeò ſcrupulosè inter hæc verba diſcrimen facio. Pa. Vult tamen præceptor, vt propriè loquamur, quantum per ingenij captum licebit. Nam bene loquendo, bene etiam ſcribere condiſcimus. Pœ. Contrà, diligenter ſcti-

scribendo, consuescimus etiam rectè loqui. Pa. Hæc duo inter se coniuncta sunt. Sed heus, otiosè, inquam edamus: satis habemus temporis. Pœ. Nónne tota hæc hora ad merendam libera est? Pa. Hodie quidem libera: sed tamen desinamus, ne panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. Pœ. Eamus ergo ad puteum, vt aliquantum potemus. Pa. Hem, verborum proprietate semper abuteris. istud bibere est, non potare. Pœ. Quòd mihi non parcas, habeo sanè gratiam. Ex praua institutione prima, hæc vitia contraxi. Pa. Verissimè igitur Quintilianus dixit, Hæc ipsa magis pertinaciter hærent, quæ deteriora sunt. Meministín? Pœ. Memini: sed interim iuua me, vt hauriamus aquam è puteo. Pa. Enitere validius: nimium me laborare sinis? Pœ. Tanto bibes iucundius. Pa. Bibitum satis est: recipiamus nos in aulam, ne precationi desimus & actioni gratiarum. Pœ. Tu præcede, dum vrinam illuc eo redditum.

COLLOQ. XX. ARGVMENT.

Reprehenditur negligentia in cultu corporis. Excusatur à pænuria rei numariæ. Verecundia in petendo. Mediocritas & modus. Verecundia vbi sit vtendum. Hominum societas. Abusus in rebus. Hortatio ad petendi fiduciam. EXEMPLVM admonitionis liberæ inter familiares.

LEONARDVS. PELLEO.

D*Emiror tuam negligentiam.* P. *Qua in re tandem?* L. *Quòd te non curas diligentius.* P. *Ego verò me curo fortasse nimis: Satis edo, bibo, dormio, quæ est Dei erga me benignitas; præterea pecto capillum, lauo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc manè præcipuè: quinetiam cùm tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum ceteris: quid vis amplius?* L. *Mittamus ista: non ea sunt quæ in te reprehendo.* P. *Quid igitur?* L. *Circumspice vestimenta tua à calce ad verticem, nihil integrum inuenies; omnia sunt lacera & obsoleta: ista profectò nequaquam vestrum genus decent. si saltem curares vestitum tuum sarciendũ, aut quoquo modo instaurandũ.* P. *Loqueris*

queris tu quidem quæ libent: quòd si parentes haberes tam procul remotos, fortassè non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret, non paterer me vsque adeò pannosum esse. L. *Nec ideò tamen cares negligentia: Cur enim non petis alicunde mutuò?* P. *Vnde peterem?* L. *Si non aliunde, certè à præceptore posses.* P. *Quid si dare nollet?* L. *Nemini denegat ex discipulis domesticis, si quidem videt opus esse.* P. *Id ego non ignoro: sed sum verecundior, quàm vt audeam ex eo petere.* L. *Ah! rusticus est iste pudor.* P. *Malo tamen verecundus esse, quàm impudens.* L. *Verecundia (vt dixit quidam) est bonum in adolescente signum: sed vbique adhibenda est mediocritas.* P. *Ego eo sum ingenio, vt semper verear offendere quempiam.* L. *Ingenium laudo, sed est modus in rebus. Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certè indecoris: hic verò nihil tale video. Est enim vsitatum in hominum societate, vt alij aliorum opera indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodatò petam, aut mutuò?* P. *Nemo reprehendet, nisi fortè rebus eiusmodi abuti velis.* L. *Tu verò (quantum ego te noui) abuti nolles.* P. *Apage istum abusum.* L. *Quid ergo iam obstat quo minus petas, præsertim ab homine facillimo, tuique (vt apparet) amantissimo?* P. *Agè, petam, sed per epistolium, quod vt reddas, tibi dabo.* L. *Reddam profectò libentissimè, téq. illi commendabo diligenter.* P. *Equidem non paruam tibi gratiam habebo, quòd me tanti feceris, vt ad hanc fiduciam hortarêre.* L. *Nunc restat vt scribas quod dicis epistolium: reliqua mihi committas.* P. *Bene vertat Deus quod cœpimus.* L. *Ne dubites: res prospere succedet.*

COLLOQ. XXI. ARGVM.

Quidam vltrò vult venire habitatum in gymnasio: gaudet amicus eius, eúmque ad maturandum hortatur. Patris lenitas in filium Consilium ex Deo profectum. Plerique pueri habitationem in schola tamquam carcerem refugiunt. Improbi adolescentes à studio probos absterrent. Aliquot genera exercitationis

citationis ſcholaſticæ, præcipuè in Latinè loquendo. Hominum maledictis augetur opus Dei; tantum abeſt vt retardetur. Præceptor in ſchola ſeuer o, quàm inter domeſticos: & quare. Magiſtri grauitate ſchola in officio continetur. Diſciplinæ ſcholaſticæ bonæ. Quibus rebus inducantur adoleſcentes ad amorem litterarum. Præceptor bonus à ſtudioſis diligatur. Diſciplina ſeuerior quibus adhibenda. Mens bona, & ſincerum iudicium à Deo. EXEMPLVM rariſſimum adoleſcentis, qui vltrò quærit in ſchola habitare.

CLAVELLVS. QVERCETANVS.

NEſcis quid mihi his dieb in mentem venerit? Q. *Quid iſtuc, quæſo?* C. *Cogito in gymnaſium me recipere.* Q. *Quid! in gymnaſium? habitandi cauſſa?* C. *Non vt inquilinus habitem, ſed vt vobiſcum viuam in menſa præceptoris.* Q. *O vtinam iſtud ex animo, ac verè diceres!* C. *Ex noſtra mutua cõſuetudine atque amicitia deberes ſatis intelligere, me nihil apud te neq. ſimulare neq. diſsimulare ſolitum.* Q. *Plane iſtud iampridem intelligo: ſed audito ex iſto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem: ita prorſus oblitus eram mei.* C. *Non aliter dictum tuum accipio. ſed ad rem. Pater quidem non cogit me, ſed ex vultu, & verbis eius ſatis video id illi placere maximè.* Q. *Nempe hoc illud eſt: nouit pater tuus, vir prudentiſsimus, liberalia ingenia cogi nolle, duci facilè. Sed tamen non dubito id fieri diuini inſtinctu numinis. tu verò quid iudicas?* C. *In eadem ſum ſententia: præſertim, cùm ego quoque in eam partem ſponte propendeam.* Q. *Magnum argumentum, iſtud eſſe ex Deo conſilium.* C. *Id ego crediderim. Nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, ferè quærunt ſubterfugia, quibus detrectent imperium.* Q. *Ego (vt fatear ingenuè) aliquando idem in me ſum expertus, antè ſcilicet, quàm ingreſſus eſſem. Quid enim cenſes? audiebam ex iſtis ſatanæ mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum de diſciplina, vt mihi viderer carcerem, aut piſtrinum ingredi verius, quàm gymnaſium. Quòd ſi tu quoque in*

al quam eiusmodi pestem incidisses, non dubium est, quin ille manibus, pedibúsq. obnixè conatus esset absterrêre te ab isto tam sancto proposito. C. *Nemini adhuc palàm feceram.* Q. *Quod mihi dicis, non est palàm facere.* C. *Satis scio: sed mihi istud excidit ex Terentio. Nunc pergamus ad reliqua.* Q. *Quid restat, nisi vt Deum preceris; & pergas nauiter in sententia?* C. *Audies: De quotidiano victu in vestra mensa, de praeceptoris, & hypodidascali familiaritate in audienda praelectionum repetitione, de facilitate praeceptoris in ipso conuictu, de illo à cœna placido studiorum certamine, de libertate colloquendi per otium, de honestis rebus, de libera inter vos reprehensione, de his, inquam, omnibus satis multa narrasti mihi aliâs, quae quidem valde placent omnia: mihi tamen nihil videtur vtilius, quàm illa perpetua Latinè loquendi exercitatio. Quis enim maior est studiorum fructus? quid honestius? quid iucundum magis? praesertim vbi alius alium sine odio, aut inuidia liberè reprehendat.* Q. *Quid, quòd victi in earum rerum certamine, pudore tantùm puniuntur; victores etiam praemio donantur?* C. *Omnes denique vestrae exercitationes vel auditu ipso me delectant mirificè.* Q. *Quanto magis illud diceres, si videres ista, si, dum geruntur, interesses?* C. *Ego (Deo volente) interero.* Q. *Vtinam propediem.* C. *Ita sperò quidem: vnus tamen restat mihi scrupulus, quo me facilè (si voles) liberabis.* Q. *Faciam bona fide, si potero. sed interim vide, ne nodum in scirpo quaeras; vt antea vidimus in Terentio. Age, quis tandem scrupulus iste est?* C. *Suspecta mihi est vestra disciplina scholastica, non quòd velim ob id incepto desistere, sed vt alacrius veniam, & iucundius, vbi ea de re te audiero.* Q. *Nisi tu is esses, qui (vt ego noui) me nec vanum, nec mendacem existimas, equidem mallem de hoc omnino tacere, quàm ea tibi referre quae sentio.* C. *Quid ita tandem?* Q. *Quia difficile est ea verisimilia facere, quanquam alioqui verissima, cùm de his vulgus hominum pessima quaeque dicat, & iudicet.* C. *Quorsum*

sum istud, quaeso? Q. *Nam improborum mendaciis adeò malè audit nostra disciplina inter istos idiotas, vt mirum sit vnum aliquem habitare in schola nostra velle: tametsi (quod opus Dei) quo peius audimus, eo plures ad nos conueniunt.* C. *Nihil opus est tam longa insinuatione: dic mihi planè omnia: ne timeas, non me absterrebis.*

Omnia percepi, atque animo mecum antè peregi. Q. *Aduerte igitur animum: dicam breuissimè quicquid alicuius esse momenti videbitur. In primis, illud velim tibi persuadeas, praeceptorem esse nobis multò humaniorem, quàm in schola palàm appareat. Tam enim familiariter versatur inter nos, quàm prudens pater solet inter liberos. Cur igitur (inquies) est palàm tam seuerus? Respondeo: quia sine tali seueritate (vt ex ipso audiui, cùm aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba scholastica, támque variis moribus praedita, nec coërceri, nec in officio contineri posset. Suo enim quisque more, suo quisque arbitratu vellet viuere.* C. *Quinetiam miror ego mecum saepissime, tantam esse in tota schola reuerentiam, tantum silentium, tantam denique modestiam.* Q. *Multo magis mirarêre, si vnquam vidisses scholas paganicas.* C. *Vidi aliquando, atque consideraui diligenter. Plus est silentij in gymnasio nostro sexcentenario, quàm quadraginta puerorum, immo triginta in istis scholis triuialibus. Sed perge quaeso: vereor vt sis orator Asianus. Iam enim incipit oratio tua quasi longiùs aberrare.* Q. *Atqui etiam interpellas ipse.* C. *Nihil extra propositum dixi: sed nunc prosequere.* Q. *Vis in summa dicam tibi? disciplina haec domestica, licet paucis improbis odiosa videatur, bonis tamen, & studiosis, propter vtilitatem valde placet. Nam si domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret contra lasciuorum, & petulantium insultus? quae nobis quies? quae studiorum tranquillitas? Itaque disciplina ipsa veris studiorum amatoribus est perfugium, & quasi propugnaculum, non secus ac nautis portus in tempesta-*

te. Denique quisquis est inter nos pacificus, & ad rectè semper agendum paratus, is est à disciplina tutissimus. Nec verò id agit præceptor, vt nos plagis & verberibus trahat ad litterarum studia; sed nos potius inducere nititur his maximè rebus, honesta & liberali tractatione, beneuolentia, humanitate, facilitate morum, beneficiis, deniq. virtutis, & studiorum amore. Ex quo fit, vt maior pars nostrum sic affecta sit, vt illi ex animo parêre studeat, eum caueat offendere, eum tanquam parentem diligat, obseruet, reuereatur C. *Alioqui discipulorum officio non fungeremini.* Q. *At sunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera, qui & litterarum studia oderunt cane peius, & angue, vt verbis vtar Horatij; talibus (inquam) seuera interdum adhibeatur disciplina: quia videlicet necessitas cogit.* C. *Sat habeo. Nunc enim video quorsum spectet vestræ disciplinæ seueritas.* Q. *Nimirum, vt mores bonos tueatur; malos autem vt corrigat, aut expellat.* C. *Ego disciplinam istam sanè deosculor; tantum abest vt reformidem. Te autem, mi Quercetane, amo equidem de ista loquendi libertate, qua mihi stimulos acriores addidisti.* Q. *Ego vero immortales gratias ago Patri cælesti, qui tibi mentem bonam dederit, & sincerum iudicium.* C. *Vale igitur, & me (si Dominus permiserit) expecta in proximam hebdomadem. Iterum vale, & inceptum nostrum tuis precibus Christo commenda etiam atque etiam.* Q. *Precor tibi noctem quietam, & somnum placidum.*

COLLOQ. XXII. ARGVM.

Basilius à præceptore deprehensus in delicto, amicum Florentium consulit quo remedio pœnas euadat. Deo volente aduersa nobis sæpe accidunt. Falsò nobis adscribimus quæ soli Deo tribuenda sunt. Cupediæ tentant pueros. Magistri in pueris deprehensis prudentia. Excusationes friuolæ. Pœnarum metus ad remedium quærendum impellit. In aduersis ad Deum in primis confugiendum est. Consiliũ sine Deo rarò prodest. Salus omnis à Deo speranda. Præceptoris prudentia in tractanda inge-

ingeniorũ varietate. Consilium vtile ad pœnas euitandas. Occasio captanda in adeundis hominibus. EXEMPLVM fidelis amicorum consilij in aduersis rebus.

FLORENTIVS. BASILIVS.

QVid est quòd ita te tristem video? B. *Me miserum! vix sum compos animi: ita sum timore perculsus.* F. *Quid (inquam) istud est?* B. *Præceptor nos deprehendit.* F. *Qua in re? furtó-ne?* B. *Ah! minimè gentium.* F. *In quo igitur?* B. *In secreta compotatione.* F. *Indignum facinus!* B. *Heu me miserum! quid agam?* F. *Ah! ne te affictes tantopere. qui aderant tecum?* B. *Fluuianus, & Forensis. O perditos qui me huc impulerũt!* F. *Vbi id factũ fuit?* B. *In cubiculo Fluuiani. quòd vtinam hodie è lecto non surrexisset.* F. *Quomodo tandem deprehensi estis? non erat obseratum cubiculum?* B. *Immo erat, sed (vt scis) præceptor claues habet omnium conclauium: præterea putabamus illum in conuentũ doctißimorum quorundam virorum accessisse: alioqui pessulum obdidissemus ostio.* F. *Vtcunque res habet, Deo permittente accidit.* B. *Sic omnino sum persuasus: sed ferè ita solemus nostra omnia, siue bona siue mala, vel prudentiæ nostræ attribuere, vel imprudentiæ.* F. *Qua occasione compotationẽ istam occeperatis?* B. *Illi duo (quod satis nosti) non sunt conuictores.* F. *Quid tum?* B. *Domo allatæ fuerant eis ad victum nescio quæ cupediæ: quæ vtinam in via periissent.* F. *Sed noluit Deus: perge.* B. *Et quia illos interdum per otium doceo, heri post cœnam ad istas epulas me inuitarunt in hodiernum ientaculum.* F. *Tibi infaustum ientaculum. sed quid? erát-ne caninum?* B. *Immo plus satis erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris.* F. *Quid præceptor, vbi vos sic epulantes vidit? annon excanduit grauißimè?* B. *Nihil prorsus commotus est, sed subridens, Volo (inquit) esse de isto symposio, si placet.* F. *O molestum conuiuam! quid vos?* B. *Attoniti omnes obmutescimus. Nam eo dicto, statim se proripuit.* F. *Omnia signa video hic esse peßima.* B.

Quis ita non indicet? F. *Oportet præceptorem alicunde rem olfecisse.* B. *Suspectus est mihi quidam, qui nos indicauerit.* F. *Quem suspicaris?* B. *Dicam tibi post rei exitum.* F. *Quod inuenietis huic malo remedium?* B. *Nescio; valde stupemus omnes: tametsi duo illi conuiuatores mei nihil videntur esse solliciti; habent enim in promptu causam.* F. *Quid tandem causari queūt?* B. *Ieramus ientatum, inquient: quia manè, cùm cæteri ientarent, eramus cum parentibus, qui heri nobis attulerant alimenta.* F. *Istud quidem est aliquid: sed non tamē sic pœnas euadent.* B. *Cur non?* F. *Quia id fieri debuit in triclinio palàm, non autem clanculum in cubiculo. Illud etiam causam grauabit, quòd te, cùm sis conuictor, quasi ad crapulandum abduxerint: quod quidem ipsi præceptori est maximè odiosum: tua tamen causa est longè pessima.* B. *Cedo igitur, quid faciam mi Florenti?* F. *Age conferamus consilia, quibus (si fieri potest) absoluaris.* B. *Nihil est quod à me expectes in eo genere. Neque enim consilij locum habeo, neque vllam remedij copiam. Sed tu (obsecro) explica vires ingenij tui ad me citò iuuandum. Animus pendet mihi: instat pœna, satis vides. ea (nisi quid impediat) post cœnam exigetur.* F. *Id nequaquam fiet: cùm enim crimen publicum non sit, non erit pœna publica.* B. *Siue publicè, siue priuatim id futurum est, non differetur.* F. *Rectè iudicas.* B. *Id causa est, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim: quòd si me deseris, actum est: dabo pœnas grauissimas.* F. *Ad Deum potius confugiendum fuit, sine quo raro valet consilium: à quo item salus omnis & petenda, & speranda est.* B. *Res est manifesta satis: & ego, priusquam te adirem, non prætermisi precandi officium; sed tamen vult ille Pater clementissimus, vt iis vtamur auxiliis quæ nobis offert ipse, & quasi in manum dat. Quare te oro per nostram arctissimam necessitudinē, vt consilio tuo nunc mihi succurras. Hic non est cessandi, aut tardandi locus. huc igitur vires tuas intende; hanc causam suscipe, obsecro.* F. *Quando-*

doqui-

doquidē sic instas vt vim adferre quodammodo videaris, dicam ex animo & verè, quod sentio. Nostin' præceptoris ingenium? B. *Noui (opinor) ex parte aliqua.* F. *Ergo memoria tenes, nihil esse illo clementius, iis quidem, quos videt summissos esse, & culpam ingenuè confiteri: superbis autem, & contumacibus vix aliquid potest ignoscere.* B. *Ego-met ista non semel obseruaui.* F. *Scin' igitur quid facies?* B. *Dic mihi, quæso.* F. *Dum tua res adhuc integra est, tibi suadeo, vt hominem solus adeas in museum, & orationem habeas in hanc sententiam: En ego, præceptor humanissime, grauiter peccaui, fateor: sed (vt scis) prima est noxa quam admiserim. Nunquam enim antea quicquam admiseram quod flagris dignum videretur. Quamobrem, clementissime præceptor, hanc primam culpam (si tibi placet) pristinæ integritati meæ condonabis. Quòd si vnquam posthac recidero, causam non dico, quin plectar seuerissimè. Hac aut simili oratione illum (vt spero) exorabis.* B. *O consilium prudens, & opportunum?* F. *Vtere, si tibi videtur. tale certè est, quale mihi dari vellem in eiusmodi malo.* B. *Sed vnum restat, de quo sum sollicitus.* F. *Eho, quid restat?* B. *Non potero tam breuiter, & cōmodè dicere in conspectu præceptoris, quàm tu nunc dixisti.* F. *Non debes adeò de verbis meis esse sollicitus; modò teneas sententiam.* B. *Propemodum teneo.* F. *Bene habet. scribe nunc crasso modo, vt poteris: deinde conferemus vnà: postea edisces ad verbum diligenter.* B. *Hoc nihil est neque tutius, neque certius: sed quo tempore censes illum adiri posse opportunè?* F. *Cùm primum videbis eum à prandio se recipere in bibliothecam: aut si fortè (vt solet) ambulatum in horto solus iuerit, tunc illum statim sequere.* B. *Quó-nam vtar exordio?* F. *Non opus est alio quàm quo apud illum vti solemus omnes.* B. *Quod est illud?* F. *Præceptor, licet-ne pauca?* B. *Bene vertat Deus omne consilium tuum. Nunc eo scriptum quod dixisti; deinde te reuisam.* F. *Matura: nam instat hora prandij.*

COLLOQ. XXIII. ARGVMENTVM.

Quidam consolatur amici desiderium, ac dolorem de patris absentia. EXEMPLVM charitatis in afflictis consolandis.

AMBROSIVS. GRATIANVS.

Subtristis mihi videris, Gratiane: quid rei est? G. *Dies, noctésque de patre absente cogito, & ob eam rem interim mœrore conficior.* A. *Quàm pridem abest?* G. *Quatuor abhinc menses.* A. *Nihil ad vos interea scripsit?* G. *Ex quo discessit, ne verbum quidem audiuimus.* A. *Fieri potest vt scripserit, sed vt litteræ interciderint, aut fuerint interceptæ.* G. *Quod dicis, verisimile est. Nam antea, vbicunque esset, solebat nobis scribere.* A. *Nónne hac æstate iuerat Lutetiam?* G. *Eo certè consilio tūc sese in viam dederat.* A. *Confido saluum esse.* G. *Ego quoque non diffido: sed non ideo meus alleuatur dolor.* A. *Quid ait mater?* G. *Ferè semper lamentatur: inde fit vt mihi duplicetur ægritudo.* A. *Sed tamen non vsqueadeò te macerare debes. Potius enim de illo bene sperare oportet, quàm te sic macerare. Quid enim sunt quatuor menses? quotula est pars eorum qui tot annos domo absunt, interim iactati per varios casus, per tot discrimina rerum?* G. *Sed quid me consolantur aliorum casus, & pericula?* A. *Sed vide tamen, ne sis nimium delicatus, qui patris desiderium tantillo tempore ferre non queas.* G. *Ferrem equidem æquo animo, modò illi bene esse saltem intelligerem.* A. *Cui potest esse malè, qui in Deo spem omnem collocauit? siue enim viuimus, siue morimur, Dei semper sumus, vt diuus Paulus ait.* G. *Nihil dubito istud esse verissimum: sed ea est carnis huius infirmitas.* A. *Quid faceret igitur, qui in Christo spem nullam habet?* G. *Nescio.* A. *Sed caue tamen ne ista tua impatientia Deus ipse offendatur.* G. *Delictū meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam.* A. *Facis vt debes. Sed audi, quæso, quid mihi nunc in mentem venerit.* G. *Quid istud est?* A. *Quid si pater tuus nauigauerit in Lusitaniam negotiandi causa? illic enim nunc est libertas maxi-*

ma. G. Quam libertatem dicis? A. Nauigationis, quæ illic est tutissima. G. Ain' tu igitur pacem nunc esse in Lusitania? A. Certa res est G. Atq. bellū profligatum? A. Omnino. G. O auditu iucunda euangelia! A. Immo iucundissima. G. Sed vnde scis ista? A. Vnde sciam, rogas? miror ego te adhuc ignorasse quod in ore est omni populo. G. Mirari desines, si scias vbi nos habitemus. A. Vbi quæso? G. In angulo totius vrbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domiciliū in vico ad Molardum. G. Iam antè migraueramus, quàm peregre pater esset profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habeto certissimum. vtq; magis credas, hoc audi præterea: maior pars Lusitanorum, qui ob bellum in hanc vrbem, tanquam ad asylum sese receperant, in patriam remigrant iam ante dies quindecim. G. O mi Ambrosi, quantum me isto nuncio de Lusitanicis rebus hodie recreasti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam! A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiis. G. Mirum ni pater est in Lusitania. iampridem enim sæpius querebatur quòd non esset tutus illuc accessus ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam Lusitanus quidam, homo neque leuis, neque nugator, narrabat his diebus patri meo se litteras certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera; omnes vndique ob belli timorem profugos, in ipsa Lusitania excipi humanissimè, tractarique benignissimè. G. Quid est igitur quòd amplius dubitemus? A. Nulla (vt audis) restat ea de re dubitatio. G. Tantum superest, vt in primis Dei optimi maximi bonitatem extollamus quanta possimus laude & gratiarum actione: deinde sedulò, atque assiduè precemur, vt sua beneficia non modò confirmet, sed etiam in dies magis ac magis augeat. A. Igitur mi Gratiane, memineris patris salutem ipsi Deo sæpissime commendare, idque votis, & precibus ardentissimis. G. Vtinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum, vt ex imo pectore eiusmodi preces effundere valeam, quas ipse dignetur exaudire. A. Votum sanctissimum; modò; (quod quidem

credo)

credo) ex animo profectum. G. *O mirabilem consolatorē Deum nostrum! O quantum valet in aduersis rebus veri amici consilium, & consolatio!* A. *Sed quò nunc is?* G. *Domum rectà propero, vt hæc matri quamprimum nunciem, atq. eius animum omni expleam gaudio.* A. *Faxit Deus, vt illa seriò exhilaretur.* G. *Ita precor.*

COLLOQ. XXIIII. ARGVM.

De exercitationibus post vacationem scholasticam reuocatis. De classium probatione ante promotiones. De spe præmij. De eadem in aduersis rebus. De fructibus autumnalibus. De maximo vini prouentu. De abusu vini in summa copia. De admonitionum contemptu. De iis qui se dociles præbent ad verbum Dei audiendum.

DES. SYNVNGÆVS. IONAS.

S*Alue Iona optatissime.* I. *Salue & tu vindemiator iucundissime.* D. *Quomodo se habet schola?* I. *Optimè.* D. *Iám-ne redierunt multi?* I. *Vix quarta pars nunc abest.* D. *Quid agitur?* I. *Docetur, legitur, scribitur, repetitur.* D. *Ista sunt generalia, & quotidiana: sed quid fit in nostra classe?* I. *Idem quod fit in ceteris; & quod fiebat antè vacationem.* D. *Ergó-ne iám seriò habentur prælectiones?* I. *Iam ab hinc octo dies. Nam quid aliud fieret?* D. *Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis quæ antea didiceramus.* I. *Tribus diebus totis nihil aliud actum est.* D. *Quid probatio? iám-ne incepta est?* I. *Hui, incepta! propemodum finita est. cras sexta classis interrogabitur.* D. *Me miserum! exclusus sum à præmio.* I. *Etiám-ne præmium sperabas? Quidni sperarem? vnicuique sperare licet, præsertim studioso.* I. *Malim ego nihil sperare.* D. *Quid ita?* I. *Nam, si nihil contigerit, nulla mihi erit frustratio, neque molestia: sin consequar aliquid, id ego in lucro deputabo.* D. *Nunquám-ne legisti, Viuere spe vidi, qui moriturus erat?* I. *Immo verò legi, & memoria teneo: sed hic nihil ad propositum.* D. *Cur non?* I. *Quia illic loquitur Ouidius de spe illa, quæ in rebus aduersis retinenda est:*

quem sensum expreßit Cato noster hoc disticho,

Rebus in aduersis animum submittere noli.

Spem retine: spes vna hominem nec morte relinquit.

D. *Tu igitur nihil speras?* I. *Spero vitam æternam.* D. *Dicebas modò sperandum esse in aduersis rebus; quæ tibi sunt aduersa?* I. *Ea quæ me oppugnant quotidie.* D. *Quæ tandem sunt illa?* I. *Propria caro, satan, & improbi homines, qui me iniuriis afficiunt.* D. *Ex quo tẽpore factus es theologaster?* I. *Nec sum theologus, nec theologaster; sed quod dico, id ego didici è sacris concionibus.* D. *Laudo equidem. sed age, dic mihi seriò; est-ne acta claßis nostræ probatio?* I. *Iam tibi seriò dictum puta.* D. *Dolet mihi non interfuisse.* I. *Citius venisses: quid agebas?* D. *Mater me coëgit vindemiæ exitum exspectare.* I. *Credo: sed tu tua voluntate coactus es.* D. *Vt fatear ingenuè, libenter exspectaui: sed quid agas, homines sumus, vt aiunt.* I. *Immo pueri.* D. *Sed vix credas, quàm sit iucundum rusticari, præsertim vbi tanta est omnium fructuum affluentia.* I. *Est-ne vobis magnus vini prouentus?* D. *Tantus profectò, vt maiorem vidisse non meminerim.* I. *Quid aiunt rustici in hac tanta vbertate?* D. *Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant: quinetiam vino iam perinde abutuntur quasi aqua fontana sit.* I. *Ea est stulta plebis dementia, vt Dei beneficiis numquam rectè vti sciat.* D. *Scilicet istud est quod dicitur, Nũquam sapiunt stulti, nisi in angustiis.* I. *Ergo plectuntur meritò.* D. *Quid, quòd admonitiones etiam irrident?* I. *Sunt qui nullam omnino ferre poßunt: quin bene & comiter etiam monentibus irascuntur.* D. *Audi aliquid grauius: fuerunt qui mihi verbera minarentur, cùm eos humanißimè admonerem.* I. *Istud mihi nouum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentauit: quòd nisi veritus essem mei patris auctoritatem, profectò vapulassem acerrimè.* D. *Sed omittamus eos, quia stulti sunt; nec tamen se tales esse intelligunt. Iactant se probè callere, quid sit sapientia: cùm re vera*

sapientiæ aduersentur. I. *Si verbi diuini ministros & pastores suos non audiunt; qui putas fieri posse, vt nos audiant?* D. *Sequamur ergo quod præcepit Christus, Nolite sanctum dare canibus.* I. *At sunt quidem simplices & beneuoli, qui auditione verbi diuini mirum in modum delectantur. hi sunt, quos docere est iucundissimum.* D. *Quàm gaudeo quoties in tales incido, vt ego illos complector libenter.* I. *Nec immeritò: nam vbi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maxima.* D. *Sed nos quid cogitamus? non vides vt nox fere nos oppresserit?* I. *Discedamus igitur, & cras (si Dominus permiserit) pluribus verbis agemus vnà de studiis alacriter repetendis.*

COLLOQ. XXV. ARGVM.

De moribus adolescentis ingenui tam absente patre, quàm præsente. De quinto Decalogi præcepto. Locus Pauli de honore liberorum erga parentes. EXEMPLVM simulatæ repugnantiæ ad eliciendum colloquium.

RVFINVS, SILVESTER.

PAter tuus (vt accepi) rediit è Gallia.* S. *Rediit sanè.* R. *Quando?* S. *Die lunæ vesperi.* R. *Aduentus eius non tibi molestus fuit?* S. *Quid, molestus? immò verò iucundissimus. sed cur istud rogas?* R. *Quia forsitan illo absente liberius viuendi tibi est potestas.* S. *Nescio quam mihi libertatem narres.* R. *Potandi, ludendi, cursitandi.* S. *An igitur putas me nihil aliud agere dum pater abest?* R. *Ferè solent omnes.* S. *Dissoluti quidẽ. Nam, quod ad me attinet, absente patre sic viuo, vt eo præsente. Nõ poto, sed bibo quantũ satis est: ludo cùm tempus postulat: non discurro, sed cum bona matris venia in publicum prodeo; cùm aliquid habeo negotij.* R. *Etiámne matri tantopere subditus es?* S. *Aequè ac patri. quid enim putas? nónne de vtroque æquale est præceptum Domini? Honora (inquit) patrem tuũ, & matrem tuam. Quid Ethnicus ille auctor distichorum moralium? Dilige non ægra caros pietate parentes: Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti. Quid Diuus Paulus? Filij, obedite (inquit) parentibus*

bus in Domino. Nónne parentis nomine pater, & mater continentur? Quinetiam si quod esset reuerentiæ discrimen, videremur optimo iure plus debere matribus, vt quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. R. *Noui ego ista: & quæ dixisti placent mihi omnia.* S. *Cur ergo mihi repugnabas?* R. *Vt ea quasi repugnantia, nobis accerserem sermonis materiam. Nam (vt tute nosti) præceptor sæpe nos exhortatur, vt nostrum otium in eiusmodi sermonibus impendamus.* S. *Bonum sanè otium, quod honesto in negotio consumitur.* R. *Huc pertinet illud Africani apophthegma; qui dicebat, Se nũquam minus otiosum esse, quàm cùm otiosus esset, vt ex Cicerone didicimus.* S. *Sed iam tempus monet vt huic sermoni finem imponamus.* R. *Rectè mones. fortasse enim tua causa cœna tardatur domi.* S. *Plura (si Dominus permiserit) in proximo congressu.* R. *Precor tibi noctem prosperam.* S. *Et ego tibi placidam per membra quietem.*

COLLOQ. XXVI. ARGVM.

De negligentia quidam admonetur. Admonitio ad somniculosos. Præceptorum moralium vsus. Quotidie proficiendum. Vitia naturalia. Armis spiritualibus pugnandum cum vitiis.

NOMENCLATOR. DESIDERIVS.

N*On satis mirari possum te non esse diligentiorem.* D. *Qua in re tibi videor negligens?* N. *Quòd manè ferè nunquam ades in tẽpore: atq. inde fit, vt penè quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeò somniculosus?* D. *Mea sic fert natura.* N. *Corrige naturã istam, hoc est, naturæ vitiũ. quid tibi profuit Catonis nostri dictum?* D. *Quód-nam quæso?* N. *Plus vigila semper: nec somno.* D. *Ne plura: ego probè memini.* N. *Nihil prodest meminisse; nisi ad vsum tuum accommodes.* D. *Vtinam & hoc, & alia præcepta salubria tam facilè ad bene viuendi vsum transferremus, quàm ea facilè ediscimus.* N. *Vt verum fatear, præcipere quàm præstare multo est facilius. Sed tamen eniti debemus, vt vel monitis, vel precibus proficiamus aliquid, & in dies euadamus*

damus meliores. D. *Qui id non facit, eius salus desperanda est: sed nihil difficilius emendatur, quàm naturale vitium.* N. *Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia: &,nisi Dei bonitas seruaret nos,essemus omnes sceleratissimi.* D. *Quid igitur faciendum?* N. *Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est.* D. *Quo duce?* N. *Ipso Deo.* D. *Quibus armis?* N. *Diuinis & spiritualibus.* D. *Vbi tandem inueniuntur?* N. *In epistola sancti Pauli ad Ephesios.* D. *Quoto capite?* N. *Sexto.* D. *Quid si locum per me non intellexero?* N. *Non omnino intelliges, satis scio: sed præceptor erit consulendus.* D. *Quid si mecum adfueris?* N. *Adesse volo; certum est: verùm captanda erit opportunitas.* D. *De hoc igitur aliàs consilium capiemus.* N. *Quando istud erit?* D. *Proximo die Mercurij; si tibi ita videtur.* N. *Quota hora?* D. *Post meridiem prima.* N. *Placet sententia.* D. *Nunc igitur discedamus.*

COLLOQ. XXVII. ARGVM.

Non est malum malo, sed bono malum compensandum.

TRAPEZITA. RÆMVNDVS.

L*icét-ne malum malo rependere?* R. *Cur istud quæris?* T. *Vt iis respondere possim, qui hac in re mihi contradicunt.* R. *Breuiter interrogasti; respondeo breuissimè: non licet.* T. *Cur non?* R. *Quia vetuit Christus, & post eum Apostoli.* T. *Quid igitur faciendum est?* R. *Malum bono compensandum.* T. *An non satis est bonum bono rependere?* R. *Non satis, Christiano quidem.* T. *Quamobrem?* R. *Nam Christianum oportet Christum præceptorem imitari.* T. *Quid fecit Christus in eo genere?* R. *Sanauit eum qui ipsi colaphum infregerat; precatus est pro iis qui ipsum in crucem sustulerant: alia item multa fecit eiusmodi.* T. *Nihil-ne igitur facit qui gratiam pro gratia rependit?* R. *Tantum facit quantum faciunt Ethnici.* T. *Quid illi faciunt?* R. *Amicos diligunt, & referunt gratiam à quibus acceperunt.* T. *Nihil-ne amplius?* R. *Nihil. Nam quid amplius expectes ab aliis, qui verum Deum non nouerunt?* T. *Quid faciunt inimi-*

inimicis? R. Quibuscumque modis possunt, eos persequuntur. T. Est-ne Christiano peccatum? R. Si non licet, (vt iam tib probaui) conclude, id peccatum esse. T. Atqui (vt vulgò dicitur) vim vi repellere licet. Quam sententiam nouus quidam poëta etiam latius interpretatus est his verbis,

Pellere vim vi iura sinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc respondes? R. Istud quidem permittunt Ethnicorũ leges: sed lex diuina longè aliter loquitur. T. Quid est diuina Lex? R: Idem quod Dei verbum. T. Quicquid ergo fit cõtra Dei verbum, ést-ne peccatũ? R. Proculdubiò peccatum est. T. Potés-ne istà probare ex diuinis litteris? R. Nihil facilius: quidni possim? T. Adfer mihi (quæso) sentẽtias. R. Non credis id quod est omnibus in confesso? T. Immo verò indubitanter credo. R. Quid igitur opus est testimoniis? T. Vt contradicentibus certò respondere possim. R. Rectè intelligis: sed quia non posses ex tempore memoriæ mandare, exspecta dũ tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorũ annotatio; vt possis, quibus voles, etiam digito demonstrare. T. Optimum ex tempore consilium, quanto istuc mihi commodius fuerit? sic enim per otium ediscam, vt ad manum habeam quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras (si libet) huc ad me reuertere. T. Quota hora? R. A meridie prima. T. Sat habeo: interea vale. R. Te seruet Dominus Deus.

COLLOQ. XXVIII. ARGVMENT.

Simulatione quadam hic quæsitum est colloquendi argumentum. Lex scholastica, ne pueri res suas alienare audeant. Christi exemplo aduersa ferenda propter ipsum. Nisi diuini Spiritus auxilio, nihil fieri potest boni: precibus autem illud est impetrandum.

GRIMONDVS. BLEVETVS.

VIs emere hoc cingulum? B. Cur emerem? vnum mihi satis est: tu verò cur vis vẽdere? G. Quia sunt mihi duo. B. Nec tamen licet vt vendas, nisi vis in pœnam incurrere. G. Quid vetat me vendere res meas? B. Nihil adhuc tuum habes. G. Eho, nihil?

nihil? vnde probas istud? B. *Quia nondum es tui iuris; sed sub patria potestate: denique vis audire breuiter tibi istud non licere?* G. *Maximè velim.* B. *De hoc lex est scholastica: cuius hæc est sententia, Pueri, iniussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quouis alio modo. Qui contrà fecerit, verberibus plectetur.* G. *Istud ego non ignorabam; sed volebam periculum facere, an constans esses in obseruandis legibus.* B. *Tu igitur es simulator.* G. *In hac simulatione nihil video esse mali. num tu interpretaris malè?* B. *Minimè verò: nihil enim nocuisti mihi.* G. *Quid si nocuissem?* B. *Tulissem æquo animo; vt Christianum decet.* G. *Vtinam aduersa omnia sic feramus propter Christum, qui nihil non tulit salutis nostræ causa.* B. *Feremus certè, si exemplum eius semper nobis proponamus ob oculos.* G. *Difficile id quidem est.* B. *Immo impossibile, nisi illius Spiritu semper adiuuemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum.* G. *O quàm suaui sermone tantillum otij consumpsimus!*

COLLOQVII XXIX. ARGVMENT.

Non est mentiendũ, ne in rebus quidem leuioribus, apud Deum.

SARTOR. ODETVS.

E*Cquid hodie precatus es domi?* O. *Cur quæris istud?* S. *Quia non interfuisti matutinæ precationi.* O. *Qui scis?* S. *Obseruaui.* O. *Atqui tu non es obseruator.* S. *Non sum.* O. *Quamobrem igitur obseruabas?* S. *Quia mihi es carissimus.* O. *Quid tum?* S. *Dolebit mihi, si vapulabis.* O. *Quid? an ego notatus fui?* S. *Etiam, dubitas?* O. *Cùm recitaretur catalogus, nemo me excusauit?* S. *Nemo, quod sciam.* O. *Si me tantopere amas, (vt dicis) cur tute non excusasti me?* S. *Quid causæ dixissem?* O. *Commentus esses aliquid.* S. *Ergo mentitus essem.* O. *Quid inde?* S. *Sed ex verbo Dei mentiri vetitum est.* O. *Fateor: sed erat leue mendacium.* S. *Nihil leue iudicandum est quo Deus offenditur.* O. *Negare istud non possum. Quid igitur restat?* S.

Illud

Illud restat, vt neque delectemur peccatis, neque in his persistamus, neque malitiosè, scienter, & de industria peccatum committamus: Sed de his aliàs pluribus: nunc agamus quod instat. O. *Quid istud est?* S. *Audin' tu ad cœnam signum dari?* O. *Bonum signum nuncias: iam sentiebam esuriem.* S. *Nimirum, quia merendam prætermisisti.* O: *Vtinam ea tam facilè semper abstinere possem, quàm hodie carui libenter.* S. *Ego verò non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.*

COLLOQ. XXX. ARGVM.

Confabulatio de profectionis in Italiam causa. Locorum fama & rerum nouarum cupiditas nos inducunt ad peregrinandum. Laus Italiæ: vini Italici præstantia. Dei laudandi materia ex eius beneficiis. Amauit nos Deus vsque ad delicias. Humanæ cogitationes nos à diuinis rebus auocant. Humana inconstantia. Roma olim mundi caput dicta, & postea ac nunc veræ fidei & sanctæ religionis magistra.

PHRYGIO. STEPHANVS.

S*Alue ambulator optatissime.* S: *Et tu saluus sis cessator occupatissime.* P. *Satis-ne rectè vales mi Stephane?* S. *Immo rectissimè, quæ est Dei optimi maximi benignitas.* P. *Equidem ex animo gaudeo: tibique vehementer gratulor reditum istum incolumem. Vbi fuisti hoc toto anno?* S. *In Italia.* P. *Quam ob causam animum induxeras illuc proficisci?* S. *Ob famam regionis, de qua tam multa vbique prædicantur. Nec ignoras quàm simus rerum nouarum cupidi.* P. *Sic est natura comparatum: sed quid illic inuenisti?* S. *Certè multo plura quàm ex fama audiueram. Nam quod ad regionem attinet, terra est longè fertilissima, omni optimorum fructuum genere valde abundans, præcipuè vino præstantissimo.* P. *Scilicet ea potissimùm res tibi arridebat.* S. *Vt verum fatear, mirè afficiebat palatum. Nam quale dicas hoc nostrum vinum esse? villum verè dicas, si cum illo compares.* P. *Inde ergo tibi se offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum.* S. *Pulcherrimum: sic enim sæpe cogitabam, Quàm*

bonus es Domine Deus, qui nos amauisti vsque ad delicias! non enim solum ea creasti nobis ad victum, quæ terra sponte sua producit; sed etiam tot genera rerum delicatissimarum: quæ si moderatè sumamus, & cum gratiarum actione, & corpus suauissimè nutriunt, & ipsum animum mirifice exhilarant. O quibus verbis, quibus operibus satis dignè glorificemus nomen tuum Domine! Denique sic afficiebar animo, vt nihil magis cuperem, quàm diuinas laudes semper in ore habere: sed (prô dolor!) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus, ignis ille paulatim extinguebatur. P. *Istud apud me non est nouum: nam sæpe tale quid mihi solet accidere.* S. *Ea est natura nostræ inconstantia. Horis ferè omnibus istud experimur. Sed quid tandem egisti in tua Italia?* S. *Inuisi animi gratia aliquot vrbes celebriores: alicubi etiam studui aliquamdiu.* P. *Quas vrbes inuisisti potissimùm?* S. *Multas quidem vidi in transitu: sed paucas contemplatus sum otiosius, nimirum Genuam, Florentiam, Venetias, denique Romam illam, quæ olim mundi caput dicebatur, & postea ac nunc veræ fidei, & sanctæ religionis omnium magistra.* P. *Sed in quibus tandem opidis commoratus es studiorum gratia?* S. *Roma rediens transiui Bononia, Patauio, Mediolano. In eorum opidorum singulis menses circiter tres versatus sum in vario litterarum genere: Volui enim è singulis paucula quasi degustare.* P. *Quid autem vidisti noui in tot celeberrimis opidis?* S. *Rogas? ferè omnia mihi noua videbantur: sed longum foret omnia tibi narrare; præsertim nunc, cùm mihi est aliquò properandum.* P. *Quò tandem?* S. *Ad patruum, qui me ad cœnam inuitauit.* P. *Nolo igitur te remorari diutius: sed quando licebit nobis magis otiosè confabulari?* S. *Cras à prandio, si volueris.* P. *Ego verò id percupio.* S. *Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo.* P. *Fiet: hora est ad merendam opportuna.*

COLLOQ. XXXI. ARGVM.

Officia domestici apud ludimagistrum hypodidascali.

MAGISTER. HYPODIDASCALVS.

QVid? quod hisce diebus inter nos egeramus, satis-ne cogitasti? H. *Etiam atque etiam cogitaui.* M. *Ecquid placet tibi condicio quam obtuli?* H. *Maximè.* M. *Quid mensa, seu conuictus?* H. *Nihil in ea re desidero.* M. *Quid restat igitur?* H. *Vt (si tibi non molestum est) præscribas mihi, quas operas à me tibi præstari velis.* M. *Id verè est æquissimum. Accipe igitur præcipua officij tui capita: quorum hoc primum est.*

Quotidie manè diligenter curare, vt omnes domestici mei discipuli maturè cubitu surgant, pro ratione temporis tum hiberni, tum æstiui. vbi surrexerint, ea curent quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent: postremò, vt adsint priuatæ nostræ precationi.

Secundum, ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam vndecimam, ac tertiam pomeridianam. Illic (nisi egomet adero) expectare donec aliquis ex doctoribus adfuerit: interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam. Item obseruare sedulò, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo: si quis aberit, mihi statim renunciare, aut eius partes agere.

Tertium, manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis suis: interea minores ad lectionem, & scripturam instituere, cæterorúmque repetitiones audire (quantum tempus, & opportunitas patietur) omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, obiurgare, virgis etiam, vbi opus fuerit, castigare.

Quartum, feriatis diebus eos ad templum, vt deuotè missam, & attentè sacras conciones audiant, ordine deducere, ac domum similiter reducere.

Quintū, quoties ludere permissum erit, subinde obseruare nequid præter officiū, & bonos mores vel factis, vel dictis admittāt.

Sextum, suppeditare illis ex pecunia quam tibi in manus

dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam, dumtaxat parui pretij, necessaria: eáque omnia in expensorum codicem referre. Id autem Mercurij & Sabbathi potissimum diebus fieri solet.

Septimum, quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam corporis pertinebunt, non negligere. hoc est, interdum ab illis librorum, & vestimentorum rationem exigere, valetudinis, & cultus corporis rationem habere, & alia eiusmodi in pueris, præsertim minoribus curanda, & obseruanda.

Octauum, docere pueros cùm in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores; si quando necessitas postulabit.

Nonum, interdum (si opus fuerit) me & domi & foris in priuatis negotiis adiuuare.

Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæq; etiam ab aliis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnium non adeò seuerus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit, aliqua tibi remittam, in quibus ego quasi vicarij partes agam. Intellextin' hæc omnia? H. *Ego verò diligenter omnia: sed vnum te oro; vt ad memoriam renouandam, des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi, ac deliberandi spatium.* M. *Quantum temporis postulas?* H. *Diem vnum naturalem.* M. *Ego verò duos integros dabo. Interea (vt cœpisti) nullo tuo sumptu nobis perges conuiuere, & commorari tam liberè, quàm si esses domi tuæ.* H. *Istud non sine humanitate facis: quo fit, vt maiori beneficio me deuincias.* M. *Habebis à prandio quod requiris commentarium, quàm primum mea tibi manu conscripsero.* H. *Quid si mihi dictares?* M. *Malim egomet scribere; nequid fortè inter dictandum excidat.* H. *vt libet.*

COLLOQ. XXXII. ARGVM.

Studiosus quidam adolescens apud familiarem conqueritur de habitationis suæ incommoditate ad litterarum studia. Cupit in ædibus scholasticis habitare. Narrat cur non liceat. Accenditur

à con-

à condiſcipulo. Conſultant vnà de ineunda ratione ad rem perficiendam. Conſilium proponit amicus, docétque exequendi modum. Hortatur ad Deum inuocandum. Raró bonum conſilium, niſi iuuante Deo. Deus qui dat conſilium bonum, dat etiam effectum. EXEMPLVM quale eſt ſuprà in colloquio huius libri tertio & viceſimo.

QVÆSTOR. BENIGNVS.

QVàm doleo me non interfuiſſe manè repetitioni veſtræ! B. *Cur non veniſti in ludum citius, vt ferè ſoles?* Q. *Me miſerum, non ſurrexi in tempore.* B. *Quamobrem?* Q. *Quia nemo me expergeſecit.* B. *Quis te ſolet excitare?* Q. *Hoſpes noſter, aut eius ancilla: ſed abſente illo, ancilla ſæpe obliuiſcitur, aut certè negligit.* B. *Vbi erat hoſpes?* Q. *Sub auroram prodierat ad ſua negotia, vt poſtea reſciui.* B. *Quid hoſpita? nihil-ne curat?* Q. *Quid putas eam curare? quotidie ex quo ſurrexit, ſemper intenta eſt partim curandis filiolis, partim cæteris domeſticis rebus.* B. *Nullóſ-ne habes contubernales ſcholaſticos?* Q. *Prorſus nullos.* B. *Ah puer infelix, qui neminem habes quo-cum de ſtudiis conferas!* Q. *Ob eam rem mea eſt miſerrima condicio, quantum ego iudico. Non enim poſſum arbitrio meo ſtudere, propter tantam mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obſtrepunt.* B. *Non habes tibi cubiculum?* Q. *Quid mihi prodeſt habere? eſt enim ita coniunctũ gradibus & cochlidi, vt ne felis quidem deſcendat aut aſcendat, quin feriat aures meas aliquis ſtrepitus.* B. *Magna profectò moleſtia.* Q. *Illa verò multo maior; quòd ſupra meum cubiculum eſt ampliſſimum conclaue, vbi merces aſſeruantur. Vnde fit, vt horis omnibus aliquæ graues ſarcinæ vel importentur, vel exportentur.* B. *O Deum immortalem! quomodo illic potes viuere?* Q. *Quid ais, viuere? equidem non viuo, ſed langueo potius: neque vnquam mihi videor eſſe liber, niſi cùm ſum in ſchola tecum vnà, & cum cæteris noſtris condiſcipulis.* B. *Quàm doleo vicem tuam!* Q. *Vtinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus ſcholaſticis!* B.

Nihil esset mihi iucundius. sed quid impedit? Q. *Patris vetus amicitia cum illo hospite meo.* B. *Deberes patrem admonere de studiorum tuorum incommodis.* Q. *Sæpe quidem monui & coram, & per litteras.* B. *Quid ille respondet?* Q. *Frustrà monetur; quasi surdo narratur fabula.* B. *Quid ita?* Q. *Quia nunquam in discendi ludo versatus est: ideóq. in studiorum ratione nihil intelligit.* B. *Ego tamen, si mea res ageretur, omnem mouerem lapidem, vt voti compos efficerer.* Q. *Quid, si præceptor ipse ad patrem meum scriberet?* B. *Nunquam istud illi persuaderes.* Q. *Cur non?* B. *Quia non vult ambire quempiam, vt discipulorum turbam sibi comparet. Abhorret enim ab omni tum ambitione, tum auaritia.* Q. *Quid igitur mihi faciendum suades?* B. *Vnicum habeo consilium.* Q. *Ne mihi, obsecro, reticeas.* B. *Ea res per amicos tentanda est.* Q. *Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat, sed nunquam ausus sum experiri.* B. *Quid dubitas?* Q. *Vereor vt hoc parum succedat.* B. *Rei exitus est in manu Domini. sed quid tentare nocebit?* Q. *Tentemus sanè. Nihil enim mali (vt confido) inde potest accidere. At ego nescio, qua ratione hic vtendum sit.* B. *Dic mihi, non expectas vt breui pater in hanc vrbem veniat?* Q. *Spero venturum propediem.* B. *Quando igitur?* Q. *Ad calendas Quintiles.* B. *Optimè est. Scin' igitur, quid sit opus facto?* Q. *Doce quæso.* B. *Fac singulatim conuenias duos aut tres ex paternis amicis præcipuis, qui sint viri graues, & honorati: nempe vt plus valeat eorum auctoritas apud patrem tuum.* Q. *Bene mones. quid illis dicam?* B. *Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum.* Q. *Nihil-ne amplius?* B. *Docebis insuper quo-nam modo tibi prouideri possit, vt tempus redimas, quod apud istum hospitem tam miserè hactenus perdidisti: quòd nisi eo remedio tibi maturè consulatur, actum esse de tuis studiis, & eorum progressu. Denique ne antè destiteris monere, orare, obsecrare, donec persuaseris, vt tibi promittant se acturos esse seriò cum patre tuo negotium.*

gotium. Q. *Quid si recusabunt?* B. *Vix fieri potest vt recusent omnes.* Q. *Non est verisimile; præsertim cùm sint mei amantissimi; & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter.* B. *Adhæc, res ipsa vrgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum iactura.* Q. *Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore.* S. *Sed interim memor esto, vt in diuinas preces die noctéque incumbas.* Q. *Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quoad ille iuuerit.* B. *Sed iam tempus est vt domum te recipias; ne fortè hospes offendatur. quid cessas?* Q. *Cogito nequid prætermiserim de quo esses admonendus.* B. *Siquid alterutri nostrum præterea occurrerit, cras otiosè tractabimus.* Q. *Vale igitur mi Benigne: & perge, quæso, me tuis precibus adiuuare, quemadmodum iuuisti optimo consilio.* B. *A Domino Deo profecta sunt omnia, qui vt consilium dedit, sic dabit effectum.* Q. *Ita fore confide. Iterum vale.* B. *Vale Quæstor suauissime.*

COLLOQVII XXXIII. ARGVMENT.

Simulata oratione quidam condiscipulum familiariter obiurgat, quòd pecuniam à patre non petierit. Condiscipuli super ea re prudens responsum. Oblata occasio non est negligenda. Locus ex distichis moralibus. Natura tenacissimi sumus eorum quæ rudibus annis percepimus. Beneficiorum diuinorum agnitio. Iocari & irridere. Patrum prudentia in suppeditando filiis quæ opus sunt. Pueri tractandæ pecuniæ minimè sunt idonei. Improbi pueri neque obiurgationibus, neque flagris mouentur. Omnis boni laus præcipuè soli debetur Deo. Fallendi consilium nemo dare debet. Simulatio vultu tegitur. Honestæ confabulationes in otio vtiles sunt. Latina lingua quibus adiumentis potissimùm comparetur.

ATHANASIVS. BENIAMINVS.

Siccine me insciente abiit pater tuus, vt mihi non licuerit eum conuenire? B. *Cur à prandio non venisti in diuersorium eius?* A. *Quia putabam tantùm cras illum esse discessurum.* B. *Ego quoque idem arbitrabar: sed noluit occasionem prætermittere*

mittere quæ se ex tempore obtulerat. A. *Adhuc ille meminit Catonis distichon illud,*

Quamprimum rapienda tibi est occasio prima:
Ne rursus quæras quæ iam neglexeris antè.

B. *Illud opusculum sic memoria tenet, vt in eo videatur ætatem contriuisse.* A. *Vide quanta vis sit memoriæ in iis quæ rudibus annis didicimus.* B. *Ea est Quintiliani super hac re sententia: cuius verba, vt opinor, meministi.* A. *Memini: sed (vt ad rē) quæ fuit patri occasio, vt ante discesserit quàm instituerat?* B. *Quidam Lugdunenses quibus-cum ad mercatum huc venerat.* A. *Aderás-ne, cùm profectus est?* B. *Præstolabar illum in diuersorio.* A. *Vnde scieras mutasse consilium de profectione?* B. *Eram in prandio, cùm inter ipsos conuenerat, vt expeditis quibusdam reliquis in vrbe negotiis, equos sub horam secundam conscenderent.* A. *Quod superest, satís-ne ex animi sententia rem suam fecit?* B. *Ita feliciter, vt me ob eam rem ad diuinas laudes vehementer hortatus fuerit.* A. *Tu nunc igitur, opinor, bene numatus redis.* B. *Mé-ne rides?* A. *Cur ego id facerem?* B. *Pro tua libidine,* A. *Quasi verò animi gratia soleam irridere cæteros.* B. *Atqui ita putabam.* A. *Longè aberrabas. Nam aliud est iocari, aliud irridere. Alterum caret vitio, ést-que inter amicos satis frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum, vtpote quod ex contemptu ferè proficiscitur.* B. *Ignosce igitur mihi.* A. *Non grauis est culpa. Sed dic, rogo, nihil tibi pecuniæ dedit pater?* B. *Ne petiui quidem.* A. *Tamen sponte dedit.* B. *Aliquantulum.* A. *Quantum igitur?* B. *Perpusillum.* A. *Dic, sodes.* B. *Cur tam auidè inquiris?* A. *Vt amicorum more tibi gratuler.* B. *Nihil est gratulatione dignum.* A. *Fatere tandem quid sit.* B. *Soli asses quinque.* A. *Hui tantillum! O stulte qui non petieris duos, aut tres decusses argenteos!* B. *Non ausus sum.* A. *Quid verebare?* B. *Vt planè denegaret, atque ægrè ferret quòd peterem.* A. *Nunquam id fecisset, modò petendi causam addidisses,*

disses. B. *Credo equidem. sed quid causæ attulissem?* A. *Rogas? nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget vsus scholasticus?* B. *Multæ sunt, fateor.* A, *Tu verò adeó-ne abundas rebus omnibus, vt tibi desit nihil?* B. *Immò desunt plurima, sed quibus facilè caream. Præterea satis nouit pater quæ mihi opus sint tum studiorum causa, tum ad victum, cultúmque corporis.* A. *Nouit quidem, sed alia multa sunt illi & curanda, & cogitanda.* B. *Credo esse illi præcipuam liberorum curam.* A. *Sed nimis ab eo remotus es.* B. *Sine me peruenire quò volo.* A. *Agè, sino.* B. *Nouit etiam pater me nondum esse idoneum ad rectè tractandam pecuniam.* A. *Cur non? an tu ad eam rem non satis ætatis habes, atque prudentiæ?* B. *Istinc absum longissimè. Itaque pater dedit præceptori in mandatis, vt omnia mihi suppeditet ad vsus vitæ, studiorúmque necessarios, ad quam rem præbet illi quantum satis est pecuniæ.* A. *Esto.* B. *Ergo si quid à patre peterem, me statim ad præceptorem remitteret: fortassis etiam irasceretur, & me grauiter obiurgaret.* A, *Facile est obiurgationem pati, modò ne sequantur verbera.* B, *Facile est, credo, sed iis dumtaxat, quos neque pudor mouet, neque vlla parentum reuerentia. Ego autem ipsa verbera ferre malim, quàm patris irati obiurgationem. Ex quo fit, vt sedulò caueam nequid illi præbeam causæ ad irascendum. Id enim sub quinto præcepto diuinæ legis continetur.* A, *Facis vt pium decet adolescentem.* B. *Eius rei laus non mihi, sed soli Deo tribuenda est.* A. *Nempe à quo proficiscitur quicquid nobis inest boni.* B. *Faxit ille, vt quæ bona inspirat nobis, ea sequamur animo promptissimo. Sed vt ad te redeam; serió ne reprehendebas quòd nullam pecuniam à patre rogassem?* A. *An ego te vellem ad fallendum patrem inducere?* B. *Mihi quidem non fit verisimile: me tamen ipsum fefellisti.* A. *Quomodo?* B. *Quia seriò loqui videbaris: adeò aptè vultum verbis ipsis accommodabas.* A. *Sed quid censes de hac nostra confabulatione?* B. *Argumentum satis aptum dedisti nobis*

bis in hoc otio nostro vespertino. A. *Ecquid habuit sermo noster quod reprehendisset obseruator, si fortè (vt solet) nos obseruasset ex insidiis?* B. *Nihil, vt opinor.* A. *Profectò verum est quod sæpe nobis præceptor inculcat.* B. *Quid illud est?* A. *Latinæ linguæ copiam & facultatem comparari his potissimum rebus, sæpe scribendo, confabulando, legendis auctoribus, Gallica vel Flandrica Latinè, aut Latina Gallicè vel Flandricè conuertendo.* B. *Ergo his rebus diligenter nos exerceamus, adiutore Domino Deo, in cuius manu sita sunt studia nostra omnia.* A. *Idem faxit vt eius erga nos beneficia vero cultu dignísque laudibus perpetuò celebremus.* B. *Hoc opus, hoc studium parui properemus & ampli. Hæc sit votorũ summa suprema precor.* A. *Sed audi horologium.* B. *Nos opportunè admonet: itaque desistamus.* A. *Alioqui solis occasus nos hic opprimet.*

COLLOQ. XXXIIII. ARGVM.

Tres pueri pædagogum suum quasi de improuiso adeunt: suam quisque pronunciat sententiam, vt ipsos ducat ambulatum: ille concedit libenter. Sic studiosos pueros tractare decet, vt sint ad suum munus obeundum alacriores.

HONORATVS. VIVIANVS.

PRATENSIS. PÆDAGOGVS.

Quod caret alterna requie, durabile non est:
Hæc reparat vires, fessáque membra nouat. Ouidius.

V. *Nec me offenderit lusus in pueris: est & hoc alacritatis signũ.* Quintilianus.

PR. *Nulla res est quæ perferre possit continuum laborem.* Quintilianus.

PÆ. *Video quorsum spectent ista; nimirum vt vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper ferè recantatis; vt solent vestræ auiculæ.* H. *Quid ergo vis dicamus, præceptor?* PÆ. *Dicite posthac suam quisque sententiam ex Cicerone.* V. *Euge, nihil erit nobis facilius, habemus enim in promptu multam earum*

copiam.

copiam. Vis ergo praeceptor, vt iam nunc incipiamus? P Æ. *Sanè velim: quando (vt ais) tanta est vobis copia.* V. *Quis incipiet?* P Æ. *Tu Honorate, vis honoris tui causa huius rei specimen edere?* H. *Id ego libenter faciam, sed Dei honoris causa.* P Æ. *Laudo istud verbum. Diuinus enim honor, & gloria omnibus in rebus est praeferenda. Eia, incipe, siquid habes.*

H. *Nihil est virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius.*

V. *Difficile est mutare animum; & si quid est penitus insitum moribus, id subitò euellere.*

P R. *Non sunt imitandi mali medici, qui in alienis morbis profitentur se tenere medicinae scientiam, ipsi se curare non possunt.*

P Æ. *Euge bonum specimen: videte vt progressus respondeat; hoc est, vt pergatis in posterum diligenter.* H. *Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos.* P Æ. *Ita sperandum est. Parate vos, vt prodire maturemus.* H. *Mox aderimus paratissimi.* P Æ. *Sumite suum quisque pallium, vt prodeatis honestius. Sed heus pueri.* P R. *Quid vis praeceptor?* P Æ. *Videte, vt musicos libros etiam adferatis: alicubi in vmbra cantabimus.*

P R. *Ita fiet ambulatio nostra iucundior.*

COLLOQ. XXXV. ARGVMENTVM.

In vacatione scholastica studiosi adolescentes libenter quidem relaxant animos, non tamen omnino cessant, nec otio illo per ignauiam abutuntur. Fides etiam inimico seruanda. Agendi affectus addit celeritatem. Solus Deus suorū ductor. EXEMPLVM studiosis obseruatu dignissimum.

VNCHETVS. MARRELLVS.

F*Vistine hodie in gymnasio?* M. *Vbi ergo fuissem? tu verò quid agebas?* V. *Eram domi occupatus.* M. *Id euenit praeter morem tuum; soles enim abesse rarius.* V. *Quàm possum rarissimè. quid autem actum est?* M. *Nihil prorsus.* V. *Ergó-ne remissionem habemus?* M. *Certò.* V. *Quamobrem?* M. *Propter mercatum hodiernum.* V. *Quis dedit?* M. *Ludimagister, permissu tamen Rectoris.* V. *Quid concessit?* M. *Vacationem ab omni mune-*

munere scholastico. V. *An in totum diem?* M. *A mane vsque ad occasum solis: tametsi diligenter, & multis quidem verbis admonuit, vt in otio de negotio cogitaremus; ne cras in ludum venniremus imparati.* V. *Quid igitur nos? hoccine abutemur otio?* M. *Id verò ætatem nostram decet minimè.* V. *Tu ergo quid paras facere?* M. *Me recipere in museolum: nisi fortè tibi magis placet, vt sesquihoram aliquò prodeamus ambulatum.* V. *Egóne recusarem? immo nihil est quod nunc magis velim. nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem litterarium, & simul corpus exercebimus.* M. *Eamus igitur extra muros.* V. *Quónam?* M. *Vsque ad ripam lacus.* V. *Vale, istud mihi arridet: sed tu (si placet) me expectabis.* M. *Quamdiu?* V. *Tantisper dum crepidas eo mutatum calceis.* M. *Vbi vis expectari?* V. *Ad portam prætoriam.* M. *At vide ne me fallas.* V. *An ego amicum fallerem, cùm sciam etiam inimico seruandam esse fidem?* M. *Abi, festina: ego, dum te opperior, aliquid interim legam.* V. *Salue Marelle.* M. *Quis iste salutator?* V. *Ecce, redij.* M. *Eho! tam citò? mihi videris volasse.* V. *Nimirum affectus ipse pedibus alas addidit.* M. *Eamus nunc, ducente Deo.* V. *Solus Deus est qui suos ducit ac reducit.* M. *Maturemus, satis longè hinc locus abest.* V. *Tanto melius prandebimus: perge.*

FINIS.

HÆC *Maturini Corderij* Colloquia, ex ſententia Collegij cenſorum auctoritate Regia, & Epiſcopali electione Antuerpiæ conſtitutorum, Ego D. Henricus Zibertus Dunghen S. T. D. Can. Antuerpien. repurgata eſſe hac mea ſubſcriptione & ſubſignatione atteſtor, & hæc eadem in puerorum vſum ita repurgata denuò imprimi, & legi poſſe cenſeo. Datum Antuerpiæ, anno 1577. die 4. Iulij.

D. Henricus Zibertus Dunghen,
lib. cenſ.